

АЛТЕРНАТИВНА СЕМЕЙНА ГРИЖА

ALFACA

Наръчник за персонал, работещ с приемни семейства,
и непридружени деца, живеещи в приемни семейства

АЛТЕРНАТИВНА СЕМЕЙНА ГРИЖА

ALFACA

Наръчник за персонал, работещ с приемни семейства,
и непридружени деца, живеещи в приемни семейства

© Nidos, Danish Red Cross, Jugendhilfe Süd-Niedersachsen, Minor-Ndako, Organization for Aid to Refugees, August 2016

Published by: Nidos, Maliebaan 99, 3581 CH Utrecht, The Netherlands

Authors: Marjan Schippers, Peter van de Pol and Liedewij de Ruijter de Wildt (Nidos), Kerstin Thys (Minor-Ndako), Marie Krogshøj Larsen (Danish Red Cross), Zima Massoumi (Jugendhilfe Süd-Niedersachsen) and Martin Rozumek (Organization for Aid to Refugees).

Превод: Вера Диранова - експерт по приемна грижа, Павлета Колешева - филолог

Редактор: Александър Миланов

Layout/Design: BakOS DESIGN

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ

8

0.1 ЗА КАКВО Е ТОЗИ НАРЪЧНИК.....	9
0.2 СЕМЕЙНО-ОРИЕНТИРАНА ГРИЖА: ПРАВНА РАМКА.....	11
0.2.1 Инструменти на ООН.....	11
0.2.2 Закон на ЕС.....	15
0.2.3 Политика на ЕС.....	17
0.3 СЕМЕЙНО-ОРИЕНТИРАНАТА ГРИЖА СРАВНЕНА С ДРУГИ ФОРМИ НА НАСТАНЯВАНЕ.....	18
0.4 КАК МОЖЕ ДА БЪДЕ ОРГАНИЗИРАНА СЕМЕЙНО-ОРИЕНТИРАНАТА ГРИЖА.....	20
0.5 ТЕРМИНОЛОГИЯ.....	21
0.6 ПРЕГЛЕД НА НАЛИЧНОСТТА НА ПРИЕМНА ГРИЖА ЗА НЕПРИДРУЖЕНИ ДЕЦА В ЕВРОПЕЙСКИТЕ СТРАНИ.....	23

МОДУЛ 1

26

1.1 ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ ЗА РАБОТА С ЦЕЛЕВАТА ГРУПА И ТЯХНАТА СПЕЦИФИЧНА СИТУАЦИЯ.....	27
1.1.1 Въведение.....	27
1.1.2 Информация за непридружените деца.....	28
1.1.3 Развитие на непридружените деца.....	29
1.1.4 Психично благосъстояние.....	32
1.1.5 Рискове за безопасността.....	34
1.2 РАБОТА В МЕЖДУКУЛТУРНА СРЕДА.....	36
1.2.1 Въведение.....	36
1.2.2 Културно сензитивна комуникация.....	36
1.2.3 Културен контекст на непридруженото дете.....	37
1.2.4 Специфични теми, свързани с културните различия в положението на непридруженото дете.....	41
1.2.5 Специфични теми, свързани с културните различия при риск от злоупотреба с непридружени деца.....	42
1.3 НЕОБХОДИМОСТ ОТ НАСОКИ.....	46
1.3.1 Въведение.....	46

1.3.2 Основни нужди на непридружени деца след бягството/пристигането в страната	46
1.3.3 Укрепване на защитните фактори за непридружените деца	49
1.3.4 Насоки за събиране на семейството	51
1.3.5 Автономност след 18	52
1.3.6 Насоки за резултата: завръщане или интеграция	52
1.4 ОВЛАСТЯВАНЕ НА НЕПРИДУЖЕНОТО ДЕТЕ	56
1.4.1 Въведение	56
1.4.2 Насърчаване на резилианс	56
1.4.3 Включване на семейната мрежа	56

МОДУЛ 2

60

2.1 ВЪВЕДЕНИЕ	61
2.1.1 Прием в семействата	61
2.1.2 Настаняване в етнически или местни приемащи семейства?	62
2.2 ПОДБОР НА СЕМЕЙСТВА	64
2.2.1 Въведение	64
2.2.2 Как да направим подбор	64
2.2.3 На кои семейства да направим подбор: важни характеристики на приемащите семейства	68
2.3 СКРИНИНГ НА СЕМЕЙСТВА	71
2.3.1 Въведение	71
2.3.2 На кой и кога да направим скрининг	71
2.3.3 Как да направим скрининг	74
2.4 НАПАСВАНЕ И НАСТАНЯВАНЕ	76
2.4.1 Въведение	76
2.4.2 Напасване	77
2.4.3 Настаняване	81

ИЗТОЧНИЦИ	88
ПРИЛОЖЕНИЕ 1	90
ХОЛАНДСКИ ИНСТРУМЕНТ ЗА СКРИНИНГ ПРИ ОЦЕНЯВАНЕ НА ПРИЕМАЩИ СЕМЕЙСТВА	90
Част I: Списък с въпроси, които трябва да бъдат зададени	90
Част II: Навременно реагиране	94
Заклучение	95
ПРИЛОЖЕНИЕ 2	96
ФОРМУЛЯР ЗА НАПАСВАНЕ НА НИДОС	96
ПРИЛОЖЕНИЕ 3	102
ДАТСКИ МОДЕЛ ЗА ПРИДРУЖИТЕЛ – СКРИНИНГ ИНТЕРВЮ	102
ПРИЛОЖЕНИЕ 4	105
СТАНДАРТ ЗА СУПЕРВИЗИЯ НА ЧАСТНО НАСТАНЯВАНЕ НА НЕПРИДРУЖЕН НЕПЪЛНОЛЕТЕН, ТЪРСЕЩ УБЕЖИЩЕ	105

0

ВЪВЕДЕНИЕ

0.1 ЗА КАКВО Е ТОЗИ НАРЪЧНИК

Този наръчник е разработен за специалисти, работещи с приемащи семейства и непридружени деца, живеещи с тях. Може да бъде полезен за различни видове практикуващи, в зависимост от страната, в която работят и системата за грижа за деца действаща там. Следователно, наръчникът може да бъде използван от настойници (професионални, полупрофесионални или доброволни), социални работници, ментори, персонал в приемни центрове, поведенчески специалисти, психолози или други специалисти, които отговарят за приемната грижа на непридружени деца в семейства.

Този наръчник е част от обучението за Алтернативна семейна грижа, което се състои също и от електронно обучение. PDF версия на този наръчник и електронното обучение, както и литература, инструменти и друга полезна информация можете да намерите на уебсайта на Европейската мрежа на настойническите институции на www.engi.eu.

Наръчникът за Алтернативна семейна грижа съдържа цялата основна информация за работа с приемащи семейства, които полагат грижи за непридружени деца. Най-важните инструменти са достъпни в приложенията, докато други полезни инструменти могат да бъдат намерени в уебсайта. Електронното обучение дава възможност на потребителя да практикува с информацията, която е предоставена в наръчника. Тези, които искат да задълбочат знанията си, трябва да потърсят допълнителна литература, налична в уебсайта.

История

Обучението за алтернативна семейна грижа е разработено като част от проекта Алтернативна семейна грижа за периода 2015-2017, съфинансиран от Европейската комисия и координиран от Нидос (Холандия) и нейните партньори Jugendhilfe Süd-Niedersachsen (JSN, Германия), Организация за подпомагане на бежанци (ОПБ, Чешка република), Датски Червен кръст (Дания), Минор-Ндако (Белгия) and Kija (Австрия).

Нидос, JSN и Датски Червен кръст са най-опитните в предоставянето на приемна грижа за непридружени деца бежанци. Както Минор-Ндако, така и Kija започнаха да предоставят приемна грижа по техния модел, а ОПБ все още няма опит – само намерението да започнат работа с приемащи семейства.

Нидос и JSN предлагат, както временна, така и дългосрочна приемна грижа. Семействата от Нидос са предимно от етнически произход (с и без роднинска връзка), докато JSN работи главно с немски и някои етнически семейства (без роднинска връзка). Датският Червен кръст предлага настаняване само при роднински семейства.

Импулсът да се развие подобно обучение дойде от проекта „Прием и живот в семействата“, който се осъществи през 2013-2015 г.¹ Това предизвика преглед на тогавашното състояние на инструментите за прием в алтернативни грижи и по-специално семейно-ориентирана грижа за непридружени деца в държавите членки на ЕС, Норвегия и Швейцария (виж преглед на 0.6). Една от препоръките на прегледа бе да се разработи практическо обучение, което да помогне на настойници, социални работници и други служители, работещи с непридружени деца да им бъде осигурена професионална семейно-ориентирана грижа.

Работата на ниво случай е близка и подобна в различните държави, като се прави повече коопериране с различни институции. Обмяната на знания и обучения са съобразени с интересите и потенциала на всички заинтересовани страни. Европейските доставчици на приемна грижа от различни държави могат да научат много едни от други. Осигуряването на приемна грижа в семейства за непридружени деца има много прилики в различните страни. Практиката и съдържанието на работата се различават съвсем малко, докато работата от едни и същи услуги, предоставяни на други целеви групи, е видимо различна. Следователно, изключително полезни са координираното разработване на инструменти и обучение за

---

¹ Съфинансирано от ЕК и координирано от Нидос и партньори СНТВ (UK) and Шведска асоциация на местните власти и региони (Швеция).

специалисти за подбор и скрининг на подходящи семейства, за правилното напасване и подкрепата, както за семейството, така и за детето. Същото важи и за обучаване на приемащите семейства - как да полагат грижи за тази специфична група деца, живеещи „между“ култури, за да им се помогне при справянето със загубата и други травматични преживявания. Всичко това би подобрило качеството на предоставяната грижа и ще улесни избора за настаняване.

Това въведение осигурява на специалистите, които работят с непридружени деца, информация за правната рамка за техния прием на територията на приемащата страна и примери от преживявания с приема на тази целева група в семейства.

Модул 1 разглежда общия подход за подпомагане на непридружените деца. Той се фокусира върху конкретната ситуация на тези деца и тяхната нужда от напътствия, както и върху работата в межкултурна среда.

Уебсайтът включва задълбочени материали, написани от тясно специализирани професионалисти. Това е целенасочено обучение за тези, които се интересуват от подкрепата на непридружени деца с въпроси, свързани с личното развитие.

Модул 2 предоставя конкретна информация за подбор, скрининг и напасване на непридружено дете със семейство и настаняването му в приемащо семейство.

0.2 СЕМЕЙНО-ОРИЕНТИРАНА ГРИЖА: ПРАВНА РАМКА

Този раздел описва международната правна рамка по повод на непридружените деца. В него са подчертани правата, отговорностите и минималните стандарти, които трябва да бъдат спазвани съгласно инструментите на ООН, законите и политиката на ЕС².

0.2.1 Инструменти на ООН

Конвенцията на ООН за правата на детето (20 ноември 1989 г.)

В преамбюла на Конвенцията за правата на детето (КПД) е включено следното твърдение:

“Трябва да се признае, че за пълното и хармонично развитие на детето и неговата личност, то трябва да расте в семейна среда, в атмосфера на щастие, любов и разбирателство.”

Съгласно чл. 20 от КПД, децата, които са временно или трайно лишени от семейна среда, имат правото на специална закрила и подкрепа от държавата. В противен случай, трябва да се осигури алтернативна грижа чрез приемна грижа, кафала от ислямския закон, осиновяване или настаняване в подходящи институции, които полагат грижи за децата. КПД също така изисква „държавите-членки“ да обърнат дължимото внимание при отглеждането на детето относно неговия етнически, религиозен, културен и езиков произход.

Член 22 от КПД уточнява, че децата със статут на търсещи убежище и деца бежанци трябва да получат подходяща закрила и хуманитарна помощ при достъпа до техните права. В случаите, когато родителите или членовете на семейството не могат да бъдат проследени, детето трябва да получи същата закрила като децата, които са лишени от семейна среда по каквато и да е причина.

Изпълнението на КПД се наблюдава от Комитета на ООН за правата на детето. Независими експерти издават общи коментари относно клаузите от КПД. Най-важните, относно настаняването на непридружени деца, са следните:

Комитет на ООН за правата на детето, коментар №6 (2005 г.) относно третирането на непридружени и отделени от родната си страна деца

Този коментар привлича внимание към уязвимото положение на непридружените деца и дава насоки за тяхната закрила, грижи и лечение.

В алинеи 39-49 се подчертава, че членове 20 и 22 от КПД изрично важат за непридружените деца. Освен това, в ал. 40 е заявено, че при избора на опции за настаняване, трябва да бъдат взети под внимание „особените уязвимости на такова дете, което не само е изгубило връзка със семейната си среда, но е и извън родната си страна, както и възрастта и полът на детето“.

---

² Този раздел е написан от Нидос за доклада по проекта „Прием и живот в семейства“.
Въведение

Алинея 40 също така установява параметри за подходящо настаняване и полагане на грижи, както следва:

- Като общо правило, децата не трябва да бъдат лишени от свобода.
- Промените в пребиваването на непридружени и отделени деца трябва да бъдат ограничени, освен когато подобна промяна е в най-добрия интерес на детето.
- Братята и сестрите не трябва да бъдат разделяни.
- На непридружено дете, което има възрастни роднини, пристигащи с него или вече живеещи в страната-убежище, трябва да бъде разрешено да остане с тях, освен ако такова действие не противоречи на най-добрия интерес на детето. Предвид особените уязвимости на детето, трябва да се извършват редовни оценки на ситуацията в семейството от персонала за социално подпомагане.
- Независимо от уговореното полагане на грижи за непридружени или отделени деца, трябва да има редовна супервизия и оценка от квалифицирани лица, за да се подсилят физическото и психо-социалното здраве на детето.
- Държавите и други организации трябва да предприемат мерки за гарантирането на ефективната закрила на правата на отделени и непридружени деца, които са поели функцията на „глава на домакинство“.
- Децата трябва да бъдат информирани за мерките, които се предприемат за тях и техните мнения трябва да бъдат взети под внимание. Този параметър се подчертава отново в ал. 25 от Общия коментар.

Комитет на ООН за правата на детето, коментар №14 (2013 г.) относно правото на детето неговият най-добър интерес да бъде от основно значение (чл. 3, ал.1)

Основната цел на този общ коментар е да се засили разбирането и прилагането на правото на децата техните висши интереси да бъдат от основно значение и професионално оценени.

Главната цел на коментара е да се насърчи реална промяна в нагласите, водещи до пълното зачитане на децата като носители на права (ал. 12). Комитетът очаква, че този общ коментар ще ръководи решенията на всички, които работят с деца, включително родителите и лицата, които полагат грижи за тях (ал. 10).

Според този коментар, един от елементите, които трябва да бъдат взети предвид при оценката на най-добрия интерес на детето, е неговата идентичност.

Алинея 55 гласи, че децата не са хомогенна група и следователно разнообразието трябва да бъде взето предвид при преценката на техния най-добър интерес. Идентичността на детето включва характеристики като пол, сексуална ориентация, национален произход, религия и убеждения, културна идентичност, характер/личност. Въпреки че децата и младите хора споделят основни универсални потребности, изразяването на тези нужди зависи от широк спектър от лични, физически, социални и културни аспекти, включително и способностите им за развитие. Правото на детето да запази идентичността си е гарантирано от Конвенцията (чл. 8) и трябва да бъде зачитано и взето предвид при оценката на висшите интереси на детето.

Алинея 56 гласи, че по отношение на религиозната и културна идентичност, например, когато се обмислят вариантите за настаняване на детето, трябва да се обърне дължимото внимание на желанието за постоянство във възпитанието на детето и на неговия етнически, религиозен, културен и езиков произход (чл. 20, ал.3). Вземаният решение трябва да вземе предвид този специфичен контекст, когато оценява и определя най-висшия интерес на детето. Същото се отнася и в случаи на осиновяване, отделяне от родителите и/или при развод на родителите. Дължимото внимание върху най-добрия интерес на детето предполага, че децата имат достъп до културата (и езика, ако е възможно) на тяхната страна и семейство и възможността за достъп до информация за биологичното си семейство в съответствие с правните и професионалните разпоредби на дадената страна (виж чл. 9, ал.4).

Друг важен елемент е запазването на семейната среда и поддържането на взаимоотношения.

Алинея 59 гласи, че семейството е основната единица на обществото и естествената среда за растеж и благоденствие на неговите членове, особено децата (преамбюлт на Конвенцията). Правото на детето на живот в семейна среда е защитено по Конвенцията (чл. 16). Терминът „семейство“ трябва да се тълкува в широк смисъл като включва биологични, осиновители или приемни родители. Където е възможно, това важи и за членовете на разширеното семейство или общност, както е предвидено в местен обичай (чл. 5).

Насоки на ВКБООН за определяне на висшия интерес на детето (2008 г.)

Съгласно насоките на ВКБООН за определяне на висшия интерес на детето, е необходимо да се разгледат следните въпроси в контекста на временна грижа:

1. Приемната грижа е за предпочитане пред институционалната грижа, която обикновено трябва да бъде избегната.
2. Трябва да се използват системите за грижи в общността, при условие, че функционират задоволително и не излагат детето на риск.
3. Трябва да се даде приоритет на грижите в рамките на разширеното семейство. Ако подобна грижа не е налице или подходяща, временната грижа трябва да бъде в семейна среда, с мерки за предотвратяване на раздялата между братя и сестри.
4. Решенията не трябва да се основават на хипотетични перспективи за по-добри взаимоотношения в бъдеще, а да разчитат повече на доказаната история на взаимоотношенията в миналото.

Насоки на ООН за Алтернативна грижа за деца (2010 г.)

Насоките на ООН за Алтернативна грижа за деца бяха приети от Общото събрание на Организацията на Обединените нации през 2010 г.

Тяхната цел произтича от приложението, което гласи следното:

1. Настоящите Насоки имат за цел да засилят прилагането на Конвенцията за правата на детето и на съответните разпоредби на други международни инструменти относно закрилата и благосъстоянието на деца, които са лишени от родителски грижи или които са изложени на риск от това.
2. На фона на тези международни инструменти и вземането предвид развиващият се набор от знания и опит в тази област, Насоките определят желаните ориентири за политика и практика. Те са предназначени за широко разпространение сред всички сектори, които пряко или косвено се занимават с въпроси, свързани с алтернативната грижа и по-специално се опитват да:
  - (а) Подкрепят усилията за задържане или завръщане на децата в грижите на семейството им или ако това не е възможно, да намерят друго подходящо и постоянно решение, включително осиновяване и кафала от ислямския закон;
  - (б) Гарантират, че докато се търсят постоянни решения или в случаите, когато те не са възможни, или не са в най-добрия интерес на детето, най-подходящите форми на алтернативна грижа са идентифицирани и предоставени при условие, че те водят до пълното и хармонично развитие на детето;
  - (в) Съдействат и насърчават правителствата да изпълняват по-добре своите отговорности и задължения в това отношение, като се имат предвид икономическите, социалните и културните условия, преобладаващи във всяка държава;
  - (д) Ръководят политиките, решенията и дейностите на всички, които се занимават със социалната закрила и благосъстоянието на децата, както в публичния, така и в частния сектор, включително гражданското общество.

Съгласно техните общи принципи и перспективи за алтернативна грижа, те подчертават в ал. 21, че използването на резидентни грижи трябва да се ограничи до случаите, когато подобна среда е особено подходяща, необходима и конструктивна за съответното дете и в негов висш интерес. Алинея 22 гласи, че според преобладаващото мнение на експертите, алтернативната грижа за малките деца, особено тези на възраст под 3 години, трябва да се предоставя в семейно-ориентирана среда. Изключения от този принцип могат да бъдат оправдани, за да се предотврати отделянето на братята и сестрите и в случаите, когато настаняването е от спешен характер или е за предварително определена и много ограничена продължителност, с планирана реинтеграция в семейството или друго подходящо решение за дългосрочни грижи като резултат.

Накрая, съгласно ал. 23, въпреки, че се признава, че резидентните грижи и семейно-ориентираната грижа се допълват взаимно в посрещането на потребностите на децата, има държави, където все още има и големи резидентни услуги (институции). В тези случаи, алтернативите следва да се разработят в контекста на цялостна стратегия за деинституционализация – с точни цели, които ще позволят тяхното постепенно премахване. За тази цел, държавите трябва

да въведат стандарти за грижи, за да гарантират качеството и условията благоприятни за развитието на детето. Например, индивидуална грижа и грижи в малки групи, както и да се направи оценка на тези видове прием относно тези стандарти. Решенията, относно установяването или разрешението за създаване на нови обществени или частни резидентни услуги, следва изцяло да отчитат тази цел и стратегия за деинституционализация.

Относно семейно-ориентираната грижа, следва да се спомене и ал. 18: там се подчертава, че в разпознаването на факта, че в много държави, мнозинството от децата без родителска грижа са отглеждани неформално от роднини или други близки, държавите трябва да се стремят да разработят подходящи стандарти и услуги, в съответствие с настоящите Насоки. Това е задължително условие, за да осигурят детското благосъстояние и закрила, докато са в тази форма на неформална грижа. И при тези условия се запазват правата за зачитане на културните, икономическите, половите и религиозните различия и практики, които не противоречат на правата и висшия интерес на детето.

Съгласно чл. 29(б) от насоките, алтернативната грижа може да бъде под формата на:

- (i) Неформална грижа: всяка частна договореност, предоставена в семейна среда, при която детето получава текущи или за неопределено време грижи от роднини или приятели (неформална роднинска грижа) или от други в свое индивидуално качество, по инициатива на детето, неговите родители или друго лице, без тази договореност да е разпорежена от административен или съдебен орган или надлежно акредитиран орган;
- (ii) Формална грижа: всяка грижа, предоставена в семейна среда, която е препоръчана от компетентен административен орган или съдебен орган, както и всички грижи, предоставени в резидентна среда, включително частни институции, независимо дали в резултат на административни или съдебни мерки.

Съгласно чл. 29(в), по отношение на околната среда, където се предоставя, алтернативната грижа може да бъде:

- (i) Роднинска грижа: семейно-ориентирана грижа в рамките на разширеното семейство на детето или близки приятели на семейството, които детето познава, независимо дали е формално или неформално;
- (ii) Приемна грижа: ситуации, при които децата са настанени от компетентен орган за алтернативна грижа в домашната среда на семейство, различно от семейството на детето, което е подбрано, квалифицирано, одобрено и контролирано за предоставянето на такава грижа;
- (iii) Други форми на настаняване в семейно-ориентирана или подобна грижа;
- (iv) Резидентна грижа: грижа, предоставена при несемейно-ориентирана групово среда, като например места за безопасност при спешни случаи, транзитни центрове в извънредни ситуации и всички други краткосрочни и дългосрочни услуги за резидентна грижа, включително групови домове;
- (v) Договорено и супервизирано настаняване за деца за самостоятелен живот.

Насоките се отнасят за всички публични и частни услуги и всички лица, участващи в договорености за дете, нуждаещо се от грижи, докато е в друга държава, различна от държавата, в която обичайно пребивава, независимо от причината (чл. 141). Непридружените или отделените деца, които вече са в чужбина, по принцип трябва да получат същата степен на закрила и грижи като националните деца в съответната държава (чл. 142).

При определянето на подходящо предоставяне на грижи, следва да се вземат предвид, на база на всеки отделен случай, разнообразието и несъответствията при непридружени или отделени деца (като например етнически или миграционен произход или културно и религиозно многообразие) (чл. 142).

0.2.2 Закон на ЕС

Както Преработената Директива за адаптираните условия за приемна грижа³, така и Преработената Директива за квалифициране⁴, определят правилата за настаняване на непридружени деца. Директивите са част от законодателството на ЕС при търсене на убежище. Те са приети и са били (или скоро ще бъдат) въведени от всички държави-членки, с изключение на Обединеното кралство (Великобритания), Ирландия и Дания.

Директива за адаптираните условия за приемна грижа

В Директивата за адаптираните условия за приемна грижа се определят минимални стандарти за приема на кандидатите за международна закрила. Крайният срок за изпълнение е 20 юли 2015 г. Това не важи за Обединеното кралство, Ирландия и Дания. Директивата за условия за приемна грижа⁵ ще продължи да се прилага в Обединеното кралство (но не и в Ирландия или Дания).

Директивата има за цел да осигури по-добри и по-хармонизирани стандарти на живот на кандидатите за международна закрила в целия ЕС, независимо от това в коя държава-членка е подадена молбата. Тя заменя Директивата за условията на приемна грижа от 2003 г., която определя минимални стандарти за приема на лица, търсещи убежище. Съществуват нови правила относно задържането и по-добри стандарти за уязвими лица, включително деца (непридружени). Държавите-членки, които желаят да направят това, могат да предоставят по-благоприятни правила. Новите правила на ЕС имат за цел да се зачитат по-добре различните национални правни системи, да се избягват ненужните административна и финансова тежест и дават възможност на държавите-членки да се борят по-ефективно срещу злоупотребите с техните системи за предоставяне на убежище.

Личният обхват на директивата включва не само лицата, търсещи убежище, но и всяко лице, което е подало молба за международна закрила, включително убежище и субсидиарна закрила.

Тя разполага с широк набор от правила, ръководещи задържането на лица, търсещи международна закрила, например, че непридружените деца могат да бъдат задържани само при изключителни обстоятелства и никога в местата за лишаване от свобода. Също така, Директивата се състои от по-специфичен режим относно оценката на специалните нужди за прием на уязвими лица като непълнолетни и жертви на насилие.

В преамбюла се посочва, че при прилагането на тази директива, държавите-членки следва да се стремят да осигурят пълно спазване на принципите на висшия интерес на детето и на семейното единство в съответствие с Хартата на основните права на Европейския съюз, Конвенцията на ООН за правата на детето от 1989 г. и Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи (9). Посочва се, че приема/ настаняване на лица със специални потребности в приемна грижа, следва да бъде основен приоритет за националните органи, за да се гарантира, че приема е специално предназначен за посрещане на тези потребности (14).

Член 23 гласи, че по отношение на децата:

1. Най-висшите интереси на детето са от първостепенно значение за държавите-членки при прилагането на разпоредбите на настоящата Директива, отнасящи се за непълнолетни. Държавите-членки трябва да гарантират жизнен стандарт, съответстващ на физическото, умственото, духовното, моралното и социалното развитие на непълнолетния.
2. При оценяването на висшия интерес на детето, държавите-членки по-специално трябва да вземат предвид следните фактори:
  - (а) Възможности за събиране на семейството;
  - (б) Благосъстоянието и социалното развитие на детето, като се обърне особено внимание на неговия произход;

---

³ Директива 2013/33/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г.

⁴ Директива 2011/95/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 г.

⁵ Директива 2003/9/ЕО от 27 януари 2003 г.

- (c) Съображения, свързани с безопасността и сигурността, особено когато съществува риск непълнолетното лице да бъде жертва на трафик на хора;
- (d) Възгледите на детето в съответствие с неговата възраст и зрялост.

В чл. 24(2) се посочва, че:

Непридружените деца, които подават молба за международна закрила, от момента, в който са допуснати до територията, до момента, в който са задължени да напуснат държавата-членка, в която е подадена или се разглежда молбата за международна закрила, се настаняват:

- (a) При възрастни роднини;
- (b) При приемно семейство;
- (c) В центрове, специализирани в настаняване за непълнолетни;
- (d) В друго настаняване, подходящо за непълнолетни.

Държавите-членки могат да настанят непридружени деца на възраст 16 или повече години в центрове за настаняване на пълнолетни кандидати, ако това е в техен интерес, както е вписано в чл. 23, ал. 2.

Доколкото е възможно, братята и сестрите не трябва да бъдат разделяни, като се зачитат висшите интереси на децата, за които се отнася. Необходимо е да бъде взето предвид и обърнато по-специално внимание на възрастта и степента им на зрялост. Промените в пребиваването на непридружените деца трябва да се ограничават до минимум.

Директива за квалифициране

В преработената Директивата за квалифициране се определят стандарти за това, кой отговаря на условията за получаване на международна закрила и на съдържанието на предоставената закрила. Също като посочената погоре Директива за адаптираните условия за приемна грижа, тя е основен законодателен инструмент в създаването на Обща Европейска Система за Убежище. Тя беше приета през 2011 г. и се прилага във всички държави-членки на ЕС, с изключение на Дания, Ирландия и Обединеното кралство. Ирландия и Обединеното кралство ще продължат да бъдат обвързани с Директивата за квалифициране⁶. Свързаните с него държави-членки бяха задължени да въведат в сила националното законодателство, необходимо за спазване на директивата, до 21 декември 2013 г.

В чл. 18 в преамбюла се посочва, че "най-добрият интерес на детето" следва да бъде от първостепенно значение за държавите-членки при прилагането на настоящата Директива, в съответствие с Конвенцията на ООН за правата на детето от 1989 г. При оценяването на най-добрия интерес на детето, държавите-членки следва по-специално да вземат предвид принципа на семейното единство, благосъстоянието на детето и социалното развитие, съображенията за безопасност и сигурност и възгледите на детето според неговата възраст и зрялост.

В чл. 31, ал. 3 се посочва:

Държавите-членки ще гарантират, че непридружените деца са настанени:

- (a) При възрастни роднини; или
- (b) При приемно семейство; или
- (c) В центрове, специализирани в настаняване за непълнолетни; или
- (d) В друго настаняване, подходящо за непълнолетни.

В този контекст, възгледите на детето се вземат предвид в зависимост от неговата възраст и степен на зрялост.

Чл. 31(4): Доколкото е възможно, братята и сестрите не трябва да бъдат разделяни, като се зачитат висшите интереси на децата, за които се отнася и по-специално възрастта и степента им на зрялост. Промените в пребиваването на непридружените деца трябва да се ограничават до минимум.

---

⁶ Директива 2004/83/ЕО.

0.2.3 Политика на ЕС

Планът за действие на ЕС относно непридружените малолетни и непълнолетни лица (2010-2014 г.)⁷ определя общ подход, основаващ се на зачитане на правата на детето, и по-специално "най-добрия интерес на детето", който трябва да бъде от основно значение при всички действия предприети за децата от публичните органи. Един от трите основни проблема, свързани с непридружените деца, които се нуждаеха от действие съгласно плана, бе приема. Един от споменатите приоритети беше да се оцени дали е необходимо да се въведе специален инструмент за определяне на общи стандарти за прием.

Европейската програма за Миграция поставя специален акцент върху необходимостта да се закрият децата и да се проследи Планът за действие относно непридружените непълнолетни. Тази работа вече е въведена в действие, за да се въведе всеобхватен подход за закрила на децата по време на миграционната верига.

В процеса на преместване, приоритет да бъдат уязвимите и по-специално непридружените деца. Предвижда се Закрилата и Защитата на децата да бъдат напълно интегрирани в горещите точки⁸.

---

⁷ План за действие относно непридружавани непълнолетни 2010-2014 г., COM (2010 г.) 213 окончателен от 6 май 2010 г.

⁸ Съобщение на Комисията до Европейския парламент и до Съвета относно състоянието на изпълнението на приоритетните действия в рамките на Европейската програма за Миграция, COM (2016 г.) 85 окончателен.

0.3 СЕМЕЙНО-ОРИЕНТИРАНАТА ГРИЖА

СРАВНЕНА С ДРУГИ ФОРМИ НА НАСТАНЯВАНЕ

Въпреки, че е широко разпространено, че най-добрият интерес за повечето непридружени деца, е да бъдат в семейна среда, животът в приемащо семейство все още не е обичайна практика за непридружените деца в държавите-членки на ЕС. По-голямата част от тези деца се настаняват в институционални приемни центрове/услуги (de Ruijter de Wildt et al., 2015, р. 6).

Страните, които използват приемна грижа в семейства, са установили, че това е по-добрата практика за децата. Настояниците в Холандия и социалните работници в Германия, например, докладват по-малко инциденти и психологически проблеми сред децата, живеещи в семейства, отколкото сред децата, които живеят в други видове прием. Децата успяват да се справят по-добре, когато са в семейство. В сравнение с другите форми на прием, семейно-ориентираните грижи имат предимството, защото са по-устойчиви. Навършването на 18-годишна възраст не означава автоматично, че детето трябва да напусне семейството.

Университетът в Грьонинген, Холандия извършва проучване на благосъстоянието на непридружените деца, настоящо настаняване и мястото им в холандското общество. В проучването се наблюдават възгледите на непридружените деца, живеещи в четири различни типа услуги за грижи в Холандия (приемащи семейства, малки жилищни услуги за четири деца, обществено настаняване за 12-15 деца и по-големи групи от деца, наречени кампуси в рамките на приемните центрове).

Магрийт Калвербоер, професор по детско, педагогическо и миграционно право (2016) и други изследователи установяват, че "непридружените непълнолетни в приемащи семейства се справят най-добре и са най-позитивни за мястото си в холандското общество. Непълнолетните в малките услуги и в малките групови домове често са лишени от здрави взаимоотношения, грижа, подкрепа и стабилност в живота си. Непълнолетните в кампуси най-често казват, че се чувстват самотни и тъжни и са изключени от холандското общество. Те изпитват липсата на грижи и подкрепа от възрастни. Качеството на средата за отглеждане на деца в кампусите беше оценено от изследователите като толкова ниско, че тези услуги изглеждат непригодни за непридружени непълнолетни лица".

М. Калвербоер и останалите (2016) се позовават на няколко академични изследвания, насочени към различни видове услуги за непридружени непълнолетни лица по време на стъпките на мигриране и настаняване, както и на техните нужди да процъфтяват и да се чувстват като у дома в новата страна (Sirriyeh, 2013, Söderqvist, Sjöblom & Bülow, 2014). Д-р Ала Сирийе от Англия (2013) стига до заключението, че при успешно настаняване в приемни семейства в Англия, младите хора се интегрират в семейните мрежи за грижи и ги приемат като семейство. Тя отчита положителни резултати при настаняването, при което младите хора са били включени в структурирането на дейностите и културата на домакинството, като например участие за избора на храна и нейното приготвяне. Тя, също така, отчита положителни резултати при настаняването, където младите хора са развили връзки, основаващи се на доверие, близост и реципрочност с приемни семейства и семейства на приемни родители, които са подкрепени чрез видими символични прояви на доверие и грижи. Въпреки, че изследването не е сравнявало позициите на приемната грижа с други опции за настаняване, А. Сирийе е намерила значителни предимства в достъпа до семейни грижи и подкрепа, доверени попечители и застъпничество при договарянето на ключови услуги, в сравнение с това, което е известно за други видове опции за настаняване. Изследване от 2014 (Söderqvist, Sjöblom & Bülow) проучва концепцията за семейно-ориентираната грижа във връзка с положението на непридружените непълнолетни лица, настанени в резидентни услуги в Швеция. Констатациите от изследването потвърждават, че концепцията включва обективни аспекти като физическото настаняване и по-субективни, които могат да се разглеждат като състояние на ума. В проучването са включени критерии, като например място за сън и за хранене, както и критерии за създаване на усещане за комфорт и сигурност. По подобен начин през 2010 (Kohli, Connolly и Warman) са изследвани възприемането на непридружените непълнолетни лица в приемната грижа във връзка с храната и оцеляването след пристигането си в Обединеното кралство. Техният извод е, че храната има многопластов смисъл. Тя е свързана с много аспекти на намирането на сигурност и принадлежност към средата в приемното семейство, и може да разбуди силни

чувства, че детето е вкъщи в нова страна. Няколко проучвания установиха, че най-добрият резултат за повечето непридружени непълнолетни е среда, в която са силно подкрепяни (Nidos 2015b; Ni Raghallaigh 2013; Wade 2011; Wade et al., 2012). Уейд и другите изследователи (2012 г.) установяват, че добрата приемна грижа може да има положително въздействие върху живота на много млади хора, които са непридружени".

Също така, от значение в дискусията за най-доброто място за отглеждане на непридружено дете са резултатите от холандските межкултурни изследвания за травма, привързаност и издръжливост на Маринус ван Изендорн. "Децата се развиват добре в различните култури по света, където те са отглеждани от мрежа от полагащи грижи, вместо само от една майка и един баща. Тези деца са склонни да се привързват към няколко "избрани" отговорни възрастни. Обикновено биологичните родители или други близки възрастни" (Маринус ван Изендорн, 2008, р. 216). "От друга страна, децата, които растат в институции или домове за деца, са лишени от стабилна и дългосрочна връзка с постоянен полагащ грижи през повечето време. Ето защо, може да се каже, че те страдат от институционално пренебрегване/ депривация. Тези деца са изправени пред множество промени в местата за полагане на грижи, където възрастните работят на смени" (Маринус ван Изендорн, 2008, р. 148). Вредните последици от институционалната грижа за изоставени деца или сираци са причина за сериозна загриженост. Още в ранна възраст, при тези деца се проявяват ефектите от недостатъците в грижата във всички области на тяхното развитие.

Изследванията показват, че осиновяването може да бъде успешна интервенция, която води до значително подобрение в развитието на детето. Осиновяването показва, че развитието на детето е изключително гъвкаво, въпреки че е било подложено на тежки лишения от най-ранна възраст и драстична промяна при установяването в нова среда. "Развитието на осиновени деца се подобрява значително след осиновяването, в сравнение с връстниците на детето, които остават в домове" (Маринус ван Изендорн, 2008, р. 207). Ето защо, Маринус ван Изендорн твърди, че дългосрочната приемна грижа, която предоставя добри перспективи, може да се разглежда като интервенция еднаква с осиновяването.

Проучване на И. Бронщайн, П. Монтгомъри и С. Доброволски (2012) Университет Оксфорд, Оксфорд, Великобритания относно психичното здраве на непридружени момчета от Афганистан показва, че децата в приемащата страна, които растат в полу-независими условия на живот, проявяват повече симптоми на посттравматичен стрес, отколкото тези, които живеят в приемна грижа.

И. Бронщайн, П. Монтгомъри и С. Доброволски, позовавайки се и на други изследвания и автори, описват следното по отношение на психичното здраве: "Някои фактори, изглежда, помагат на децата да изградят живота си. Устойчивостта на подкрепящо настаняване, възможностите на младите хора да изградят нови взаимоотношения, да продължат образованието си и да изградят мрежи за социална подкрепа, които осигуряват мост между старите и новите условия на живот, изглежда имат защитни ефекти. Когато самите деца заявиха, че са получили подкрепа от приятели, се оказа, че това е защитен фактор за психичното здраве. Това се отнася и за положителните училищни преживявания, докладвани от самите деца. В проучване от 2011 се посочва, че са необходими допълнителни изследвания, които се отнасят до житейския опит в страната-домакин. Те трябва да се основават на собствените перспективи на непридружавания непълнолетен и се фокусират върху благосъстоянието и факторите, допринасящи за това. Изглежда, че няма много проучвания, които сравняват възгледите на малолетните и непълнолетните, които живеят в различни видове услуги за предоставяне на грижи, по отношение на аспектите, които допринасят за техните силни страни и устойчивост".

"Едва ли има каквито и да е бюджетни възражения относно приема в семействата. Въпреки че този тип прием обикновено се счита за по-евтин от институционализирането, е трудно да се стигне до точна цена на настаняване в резултат на разнообразието от системи (местни/национални, предлагани услуги, видове отговорни организации, смесено финансиране на грижата за деца и младежи). По тази причина е невъзможно да се представи точна прогноза за финансовото осигуряване на прием в семейства за всяка отделна страна. Холандската ситуация, в която Нидос отговаря за приема в семейства на национално равнище, е единствената, за която има ясен преглед върху свързаните с това разходи. Тези цифри доказват, че приемната грижа е по-евтина, отколкото другите видове прием налични в Холандия, които са 3,5 до 6,5 пъти по-скъпи" (de Ruijter de Wildt et al., 2015, р. 128).

"Венецианската община в Италия също така е установила, че приемната грижа е по-евтина от други форми на прием. Общината реши да инвестира в приемната грижа, когато вече не бе в състояние да поддържа разходите за настаняване през 2007-2008 г. поради нарастващия брой пристигащи непълнолетни" (de Ruijter de Wildt et al., 2015, р. 63).

JSN установи, че приемът в семействата е по-евтин от другите форми на прием. В някои случаи, до 50% по-евтино.

0.4 КАК МОЖЕ ДА БЪДЕ ОРГАНИЗИРАНА СЕМЕЙНО-ОРИЕНТИРАНАТА ГРИЖА

Практиката за предоставяне на приемна грижа съществува в редица европейски страни. Споделянето на тези практики и подходи в различните страни досега е било случайно и разпръснато. Проектът „Прием и живот в семейства“ разкри текущата практика по отношение на приема на непридружени деца в семейства в Европа. "Основната причина, поради която само ограничен брой непридружени деца живеят в семейства е, че няма достатъчно познания за това, как да се увеличи предоставянето на семейно-ориентирана грижа за тази група деца, напр. как да се направи подбор на подходящи и изявяващи желание приемащи семейства. Освен това, добрите практики често остават ограничени до местното ниво – въпреки, че една община или регион може да са развили добри практики, те не се споделят и не се размножават в други. Като резултат, финансовите и организационните структури често не подкрепят целенасочено развитието на този тип грижа." (de Ruijter de Wildt et al., 2015, p. 128).

Национално или регионално?

"В повечето държави-членки, в които се предлага семейно-ориентирана грижа за непридружени деца, в настаняването на дете участват няколко обществени, частни или доброволни организации (както и заинтересовани граждани). Тези разпокъсани практики се различават на национално, регионално или локално ниво, в зависимост от общността. Обикновено те се ръководят от хората в този район, особено в контекста на социалните ценности и отговорности, вместо да се прилага обща, изявена рамка, където е по-вероятно да процъфти новаторската практика (макар да е трудно да се измери)" (De Ruijter de Wildt et al., 2015, p. 128).

"Закона за младежта и законодателството в областта на миграцията не са съгласувани, поради което само четири държави-членки и Норвегия имат структурирана система, характеризираща се с участието на държавен, частен или доброволен орган (на национално, регионално или местно ниво) при настаняването на дете в семейство. На теория системата е регулирана и/или последователно прилагана рамка в определена географска или административна област. Семейството е отговорно за ежедневната грижа на непридружено дете в дома им и получава заплата и/или заплащане на разноски, което ги прави отговорни. На практика, Холандия е единствената държава-членка, която има рамка като тази, която е достъпна за всички деца без придружител (прилагана на национално равнище и заложена в политиката от Министерството на сигурността и правосъдието). Швеция, Норвегия, Ирландия и Обединеното кралство имат рамки, които функционират в основната система за грижи за младите хора, но не винаги позволяват настаняване при роднини/семејна мрежа и, на практика, са по-„разпокъсани“ между една община и друга" (de Ruijter de Wildt et al., 2015, p. 127).

В рамките на основната система за грижи за младите хора или не?

В зависимост от националната или местната ситуация, непридружените деца трябва да получават грижи в рамките на основната система за приемна грижа, чрез конкретни настанявания в приемащи семейства или в ситуации на алтернативна семейна грижа. Могат да се използват различни подходи. "Това е мотивирано от политически причини или от това дали страната е транзитна или целева страна. То може да бъде и резултат от начина, по който страните предлагат услуги, които да посрещат нуждите на децата:

- В някои страни, грижите за непридружени деца са вградени в системата за грижи за местни деца и се прилагат същите стандарти, докато други страни прилагат различна система с отделни стандарти за непридружени деца;
- Някои страни обръщат внимание на културните нужди на децата и, следователно, използват семейства от различни културни среди, докато други използват само местни семейства;
- В някои страни, грижата от роднини за непридружени деца е част от системата за грижи, докато в други не е" (de Ruijter de Wildt et al., 2015, p. 128).

0.5 ТЕРМИНОЛОГИЯ

Непридружено дете

Терминът "непридружено дете" се използва в настоящия наръчник в съответствие с определението дадено в Общия коментар № 6 на Комитета на ООН за правата на детето, относно третирането на непридружени и отделени деца извън тяхната страна на произход, както следва:

"Непридружени деца" (наричани още непридружавани непълнолетни) са деца, както са определени в член 1 от Конвенцията, които са били отделени от родителите си и други роднини и не получават грижи от възрастен, който по закон или обичай е отговорен за това".

Терминът "дете" се използва в настоящия наръчник в съответствие с Конвенцията на ООН за правата на детето, със следната дефиниция: "За целите на настоящата Конвенция, "дете" означава всяко човешко същество на възраст под 18 години, съгласно законите приложими за детето, зрелостта се достига по-рано".

Специалист

Терминът "специалист" се използва в този наръчник, за да се посочат хората, работещи с приемащи семейства, и непридружените деца, които живеят с тях.

Тези специалисти могат да бъдат различни видове практикуващи, в зависимост от страната, в която работят, и използваната система за грижа за децата. Те могат да бъдат настойници (професионални, полупрофесионални или доброволни), социални работници, ментори, служители в приемни центрове, поведенчески специалисти, психолози или други професионалисти, които са отговорни за приема на непридружени деца в семейства.

Терминът "настойник" може да има различни значения в зависимост от страната, в която работи. Поради тези различия в смисъла на понятието "настойник" е много важно да има ясно разбиране за системата, в която се използва.

В Холандия, Нидос е "законният настойник" на непридружаваното дете. Той е законният представител на детето, носи родителска отговорност и отговаря за детето. Лицето, което подкрепя и дава насоки на детето, е изучавало социалната работа и е преминало целенасочено обучение от Нидос за деца без придружител.

В Белгия, Dienst Voogdij, федерална правителствена служба, назначава настойник на непридружено дете. Настойникът е законният представител на детето и има родителска отговорност, за да допринесе за устойчиво решение в интерес на детето. Има три различни типа настойници: доброволни настойници, настойници, които работят като служители за неправителствена организация, която предоставя грижи за непридружени деца и самоосигуряващи се настойници.

В Дания, "личният настойник" може да бъде или доброволец, или служител на Червения кръст. И в двата случая ще бъде професионалист, който ще подготви детето за интервюта с властите и ще продължи работа след това. "Законният настойник" има попечителство над детето и изпълнява ролята на законен застъпник. Този човек присъства на всяко заседание по време на процеса на предоставяне на убежище. Ако детето получи разрешение за пребиваване, може да бъде назначен друг законен настойник. Това може да се дължи на факта, че детето има назначено като законен настойник служител на Червения кръст, а законните настойници на деца с разрешение за пребиваване винаги са доброволци. Друга алтернатива е, че законният настойник или детето решават да не продължават отношенията си поради географски или лични причини. След това ще бъде назначен нов законен настойник от държавната администрация след препоръки от Червения кръст. Препоръчително е, ако е възможно, и по желание на детето и на попечителя, детето да продължи да има същия законен настойник, след като детето получи разрешение за пребиваване, защото се познават добре и може би вече имат солидни взаимоотношения.

Приемащо семейство

В наръчника се използва термина "приемащо семейство", за да се посочи семейството, което се грижи за детето в приемащата страна в Европа. Този термин не винаги се използва. Тези семейства също могат да бъдат наричани "приемни семейства" и "домакински семейства".

Съществуват няколко вида приемащи семейства, които се използват в различните държави: те могат, например, да бъдат "роднинско семейство" (близки роднини или хора, познати на детето) или "нероднинско семейство" (хора, които не са познати на детето).

Роднинското семейство е семейство, което е в рамките на четири поколения. Това може да бъде например първи братовчед. Но в "ние-културата", роднинската връзка може да важи и за други близки отношения, като например със съсед или близък приятел.

В настоящата практика, "нероднинско семейство", в повечето случаи, е "местно семейство". Има обаче страни, като Холандия и Германия, които имат много добър опит с "етническите семейства", които имат същите или сходни корени като децата без придружител.

0.6 ПРЕГЛЕД НА НАЛИЧНОСТТА НА ПРИЕМНА ГРИЖА ЗА НЕПРИДРУЖЕНИ ДЕЦА В ЕВРОПЕЙСКИТЕ СТРАНИ⁹

	Хо	Швеция	ОК	Ирланди	Норвегия	Германия	Франция	Итал	Белгия	Австрия	Швейцария	Финландия	Дания	Люксембург	Испани	Португалия
Структурна система	✓	✓	✓	✓	✓	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
Разпръснатата практика	×	×	×	×	×	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Използване на традиционна система за приемна грижа	×	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	×	×	×	?	?
Отделна система за непридружени деца	✓	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
Използване на местни семейства	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	×	×	×	?	?
Използване на етнически семейства	✓	✓	✓	✓	✓	✓	×	✓	✓	×	✓	✓	✓	✓	✓	?
Използване на традиционна приемна грижа (семейство, непознато за детето)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	×	×	×	?	?
Използване на роднинска грижа (членове на семейството и мрежа)	✓	✓	✓	×	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	?	?

⁹ Извлечено от доклада на проекта „Прием и живот е семейства“, стр. 134.

1

ОБЩ ПОДХОД КЪМ ПОДКРЕПА И НАСОКИ ЗА НЕПРИДРУЖЕНИ ДЕЦА

1.1 ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ ЗА РАБОТА С ЦЕЛЕВАТА ГРУПА И ТЯХНАТА СПЕЦИФИЧНА СИТУАЦИЯ

1.1.1 Въведение

Непридруженото дете е изключително уязвимо: непълнолетно, само и бежанец. Тяхната миграционна история, взаимоотношенията със семейството и мрежата, и перспективите им за завръщане означават, че общата информация за специфичната ситуация на непридружените деца е жизненоважна за хората, които им дават насоки. Също така е важно за подбора и насоките към приемащите семейства.

Работата с деца-бежанци изисква културално съобразено отношение, основано на уважение и откритост към историята, ценностите и преживяванията на детето.

Важно е:

- Да се признават и зачитат децата в ролята, която искат и могат да играят за семейството, независимостта, която развиват по време на бягството, тяхната религия, необходимостта от контакт с биологичното си семейство, травматичните преживявания, през които децата са минали, включително загуба;
- Да се проявява интерес и уважение към възприятията на децата за болести, техните обяснения и възможни решения;
- Да се дава възможност на детето да има контакт с биологичното си семейство, когато това е възможно, и да бъде включено семейството в процедурите за благосъстоянието, развитието и избор на убежище на детето;
- Да се направи оценка на рисковете от: натиск от страна на трафиканти на хора, насилие, свързано с честта, ако детето започне да се отклонява от норма, генитално осакатяване на жени и принудителен брак.

Специфични теми в този контекст ще бъдат обяснени в настоящия модул.

1.1.2 Информация за непридружените деца

Този раздел описва важни теми, свързани с историята на децата, които напускат страната си сами и бягат в Европа.

Да бъдеш дете-бежанец, само и непълнолетно

Непридружените деца са млади хора, които са избягали в Европа без насоките на своите родители или законни настойници. На първо място, това означава, че са били сами, докато са преминавали през всякакви трудни, често драматични, преживявания по време на бягството и процеса на миграция. Това означава също така, че те е трябвало сами да се опитат да обработят този опит. Те са лишени от всякаква необходима подкрепа, но най-вече на емоционално ниво.

Освен това, причината за тяхното бягство често е живот без бъдеще, причинен от война и бедност. Децата носят на гръб своя опит в опасности, ежедневна скръб и загуба.

На първо място, бягството означава, че тези деца трябва да оставят много неща зад тях: тяхната къща, семейството и приятелите, училището, страната си, която има собствена културна история, навици и език, материални вещи, техния социален статус, дипломи или валидацията им, бъдещите перспективи в родната им страна и т.н. Тези преживявания на загуба и многобройни смущения са основен факт за всеки, който е трябвало да напусне страната си и да се опита да изгради ново бъдеще в съвсем нова страна с напълно нова култура. Тази загуба, съпътствана от носталгия и неспокойствие в новата, непозната и странна обстановка, причинява в много от тях усещането за изкореняване.

"Непридружените деца са *сами и непълнолетни*, което означава липса на семеен контекст и особено на контакт с родителите. За много от тези деца, това означава, че те са загубили своето притежание и чувство за безопасност и нямат на кого да разчитат. Освен това, видимо е, че родителите имат силно присъствие, макар и не физическо"(Derluyn, Wille, De Smet & Broekaert, 2005).

Процедура за предоставяне на убежище

Когато тези деца най-накрая пристигнат в Европа, те са изправени пред друг период на стрес и несигурност, причинен от процедурата за предоставяне на убежище. Процедурата е трудна за разбиране, както са и различните роли на участващите организации. Семейството у дома често чака нервно резултата от процедурата за предоставяне на убежище, надявайки се на положителен отговор, както за молбата за убежище, така и за нейния възможен ефект върху събирането на семейството. Търсещите убежище също могат да бъдат инструктирани от контрабандистите или тяхната мрежа за това, какво да кажат и какво да не кажат за тяхното бягство. Това може да причини много стрес на детето.

Друга последица от процедурата по предоставяне на убежище в повечето европейски страни е, че децата трябва да бъдат "сами", за да получат услуги по закрила и прием на непридружени деца. Много от тях се опасяват, че може да се наложи да се завърнат вкъщи, ако предоставят информация за семейството си. Това би могло да означава, че те пазят тайни, което води до трудности при включването на биологичното семейство на непридруженото дете в неговата подкрепа, надзор и защита.

Добра практика:

Минор-Ндако и Нидос са имали добри резултати при медиация, когато някой обяснява конкретната ситуация на непридруженото дете (процедура за предоставяне на убежище и събиране на семейството), както на детето, така и на семейството му. Детето често е облекчено, когато семейството му е било надлежно информирано за процедурите и е разказало за нещата, които те самите могат да направят, за да позволят предоставянето на убежище и събирането на семейството.

1.1.3 Развитие на непридружените деца

Този раздел разглежда три области на развитие, всяка от които може да е била засегната от тежестта на бягството и обстоятелствата, които го предхождат. Обсъжда се развитието на задоволителни взаимоотношения и привързаности, как детето разбира и развива собствената си идентичност и специфични задачи на развитието на младите непридружени бежанци.

Привързаност и живот в приемащо семейство¹⁰

Повечето непридружени деца са израснали в разширено семейство със задоволителни взаимоотношения и привързаност. Те са развили основно доверие в другите и в себе си поради тези положителни преживявания. Въпреки това, доверието може да е било повредено от обстоятелствата, които са довели до бягството и преживяванията по време на самото бягство. Развиване на сигурна връзка и привързаност към приемащото семейство може да помогне на детето да възвърне доверието си в другите и в самия себе си. Чувствителността на полагащия грижа към нуждите на детето, към сигналите, които детето подава, предсказуемостта на поведението на полагащия грижи и непрекъснатостта и стабилността, са важни фактори за развитието на позитивни взаимоотношения, в които детето развива сигурна привързаност.

Когато детето е настанено в непознато приемащо семейство, то винаги ще трябва да изгради нови, безопасни отношения и да се привърже към новите полагащи грижи. Дете, което е имало преди това сигурни взаимоотношения, ще изгради нови взаимоотношения по-лесно, въз основа на тези предишни положителни преживявания. Но за дете, което е имало лоши преживявания, това ще бъде по-трудно.

"Теорията на привързаността приема еволюционната важност на привързаността, за оцеляването на едно бебе; всяко дете се нуждае от фигура на привързаност, която го защитава и се грижи за него през първите години след раждането. Привързаността е важна за развитието на емоционалното регулиране на детето, включително на невробиологично ниво. Повечето деца (около 60% по целия свят) формират безопасна привързаност." (Prins & Braet, 2014, стр. 426).

М. ван Изендорн, професор по детски и семейни изследвания в университета в Лайден, Холандия, е доказал, че връзката между модела на привързаност на детето и модела на привързаност на родителя е силно независима от културния и икономически контекст. Общ преглед на подобни проучвания в различни културни и икономически контексти показва, че независимостта от контекста на тази връзка е 70-80% (van IJzendoorn, 2008).

Датският Червен кръст, Нидос, Минор-Ндако и JSN са стигнали до изводи, сравними с тези, открити от М. ван Изендорн. Повечето от непридружените деца са имали безопасна връзка и силна привързаност в родната си страна към хората, полагащи грижи за тях.

"Хроничната липса на безопасност по време на бягството и необходимостта от обработка на трудни, често травматични преживявания по време на миграционния процес, могат да предизвикат сериозна липса на основно доверие в младите деца-бежанци. И недоверието, и свръхбдителността са защитни фактори за много бежанци, стратегия за справяне, начин да оцелеят. Както го описва един бежанец: благодарение на липсата ми на доверие, оцелях по време на бягството до Европа" (Plыsier, 2003).

Проучването, ръководено от ван Изендорн, споменато по-горе, заключава, че осиновяването и дългосрочните приемни грижи са ефективна интервенция за деца, които се сблъскват със загуба и пренебрегване в ранното си детство. Поради това, предположението е, че постоянството и стабилността, които приемните семейства могат да предложат, са в състояние да поправят много от щетите, причинени от липсата на основно доверие и непостоянно привързване при младите деца- бежанци (van IJzendoorn, 2008).

---

¹⁰ Повече информация за привързаността може да намерите в подробните материали на www.engi.eu.

Холандските директиви за грижи за млади хора (de Wolff, Dekker-van der Sande, Sterkenburg & Thoomes-Vreugdenhil, 2015) дават следните насоки за насърчаване на основното доверие:

- "Отделете време да бъдете в контакт с детето по положителен и игрив начин. Поканете детето да правите неща заедно. Осигурявайте на детето пространство, но винаги бъдете отговорните;
- Говорете и действайте по приятелски начин. Създайте спокойна и позитивна атмосфера, забавлявайте се и се наслаждавайте на това, че сте заедно;
- Бъдете предсказуеми, надеждни и ясни с детето. Кажете какво правите и правете, каквото вие кажете;
- Дайте на детето цялото си внимание, изградете връзка. Гледайте и слушайте правилно и кажете какво виждате, че прави детето и каква емоция има то. Проверете дали това е правилно и проучете това заключение, ако е необходимо;
- Поставете се на мястото на детето, помислете какво се случва в ума му, покажете му, че слушате. Предложете комфорт или помощ, когато детето е тъжно или изплашено и останете близо до него, ако детето ви отблъсне;
- Изяснете причините и последиците за детето, помогнете на детето да види връзката между събитие, усещане и поведение;
- Опитвайте се да посрещнете нуждите и желанията на детето, колкото се може повече. Когато това не е възможно, обяснете причините за това на детето. Тогава те ще усетят, че са приети на сериозно“.

Връзка с приемащото семейство и биологичното семейство

Добра практика: контакт с биологичното семейство

Опитът на Нидос показва, че непридружените деца понякога изпитват трудности с факта, че ще бъдат настанени в приемащо семейство. Те казват, че вече имат баща и майка и не искат нови, или казват, че искат семейство с красива къща, където да научат холандски веднага и не се интересуват от други неща. Има и непридружени деца, които нямат нищо против да бъдат настанени в приемащо семейство, но се държат като гост и изобщо не изграждат връзка със семейството. Това може да доведе до разочарование в приемащото семейство, тъй като те биха искали да имат правилна връзка с детето и да се привържат.

Точно като децата в приемна грижа, непридружените деца имат здрава връзка с биологичното си семейство, чувствайки силна лоялност към него. Те може да се страхуват, че ще харесат престоя си в приемащото семейство толкова много, че ще се почувстват като че ли предават биологичното си семейство. Те също могат да се страхуват да загубят собственото си семейство, ако се привържат към приемащото семейство.

Нидос установи, че най-добре е детето да бъде уважено в това отношение и че е много в подкрепа, както на детето, така и на приемащото семейство, ако имат контакт (за предпочитане редовен) с биологичното семейство на детето. Приемната грижа в Холандия заявява, че е важно биологичните родители да дават "емоционално позволение" на детето да остане в приемното семейство. Това улеснява детето да се свърже с "новото" си семейство. Взаимното доверие и уважение между биологичното и приемащото семейства подпомагат детето да се адаптира към приемащото семейство.

Развитие на идентичността на непридруженото дете

По време на юношеството, развитието на идентичността ви е основна задача. Юношите се опитват да развият собствената си идентичност по време на този житейски стадий по отношение на родителите, братята и сестрите си, приятелите и обществото като цяло. Преминаването през процеса на миграция сам по себе си често пречи на развитието на тяхната идентичност (van der Veer, 2002).

Непридружените деца често минават през трудния миграционен процес и се налага да се справят с него по време на юношеството. Преминаването през многобройните стресови фактори, свързани с принудителната миграция през тази фаза, оказва влияние върху психосоциалното функциониране на тези деца. В края на краищата, те трябваше да оставят приятели и връстници, техните модели за подражание, в родната си страна. Те също така са лишени от родители като централни идентификационни фигури и модели. Тези фактори усложняват гладкото развитие на идентичността и много непридружени деца се борят със сложните въпроси, свързани с нея (Plыsier, 2003). Възприемането на фамилна и културна лоялност често играе централна роля в това трудно развитие на идентичността. Непридружените деца трябва да

комбинират ценности и стандарти от две съвсем различни култури, като същевременно развиват собствената си идентичност. Те трябва да търсят начини да изпитат собствените си културни корени и да ги моделират в ново западно общество.

Подкрепа при развитието на идентичността

Деца от "разширените семейни култури" изживяват идентичността си като част от семейството, а не самостоятелно, така че по-дълъг период от време в западното общество може да доведе до объркване в чувствата за това. Детето ще се чувства "между" култури, което може да доведе до недоразумения или отчуждение. Може дори да доведе до изключване от първоначалния социален контекст или отхвърляне от разширеното семейство, тъй като поведението на детето "уврежда семейната чест".

Много е важно биологичното семейство да бъде включено в промените, през които детето преминава в Европа с всички нови и по-либерални норми и ценности. Също така е важно да помогнем на децата да разберат колко уязвими са те, ако не принадлежат към нещо - тяхното разширено семейство, сънародници или връстници. Те трябва да намерят баланс между различните култури. Детето може също да допринесе за благосъстоянието на семейството и семейната чест, като функционира успешно в новото общество. По-различно поведение, с повече свобода, ще бъде прието по-лесно от разширеното семейство.

Социалното изключване на детето или усещането, че то не принадлежи, създава много стрес и може да доведе до психологически проблеми или психопатология. Важно е насоките и подкрепата, предоставени на непридружените деца, да се съсредоточат силно върху поддържането и развитието на социални мрежи, модели на подражание и приятелства, тъй като дори едно приятелство може да доведе до голяма позитивна промяна.

Важно е да се изгради мост между детето, което е било в страната по произход и детето, което се намира в „новото положение“.

Групова идентичност

Проф. Д-р Мартин Сокфелд описва груповата идентичност като "конструкция, основана на характеристики, които членовете на дадена група считат за уместни и споделят помежду си. Диаспорните спомени от родната страна, беседите за обща история или колективни травми, оформят основата на споделяната идентичност. В този смисъл, диаспората е въображаема общност, основана на дедуктивно изграждане/тълкуване" (Sökefeld, 2006, p. 266-267).

Този вид групова идентичност и колективна травма често се срещат сред децата от Еритрея, които са избягали през 2014-2015 г. Те не вярват на никого и искат да останат заедно.

Специфични задачи на развитие на непридружени деца

Както младите бежанци, така и непридружените непълнолетни търсещи убежище деца са в центъра на динамичния процес на развитие към зрялост, точно както другите деца. Това предопределя общи задачи на развитие по възрастови групи, които трябва да бъдат изпълнени, за да пораснат и бъдат здрави зрели хора. За юношите, тези задачи се състоят в това да се научат как да се грижат за себе си, да се научат как да прогресират в обществото и да се научат как да оформят и влияят върху собствения си живот. Тези задачи са по-сложни за децата, които са напуснали родната си страна.

Те имат специфични нужди и задачи на развитие, обусловени от културалните различия и бежанската ситуация, в резултат на техния произход и реалността, в която се намират.

Тези допълнителни задачи са свързани със социалните контакти или социалната изолация, семейството, което е останало, културните различия и интеграцията, справянето с пост-травматичните проблеми и бъдещите перспективи (van der Veer, 2002).

Резилианс

Въпреки че развитието на повечето непридружени деца изглежда не е било неблагоприятно засегнато, обстоятелствата, при които се развиват, са по-малко благоприятни в някои отношения и това ги прави уязвими. Холандският психотерапевт ван дер Веер описва през 1996 г. в първата методологическа книга на Нидос: "всякакви пречки за нормалния процес на

развитие са причинени главно от фактори на околната среда и само в малък брой случаи от собствените ограничения или смущения на детето". Освен това, Дерлуен (Derluyn, 2005) подчертава, че е много важно да се обърне внимание, че дори тези проблеми да имат значителен ефект върху функционирането и емоционалното благосъстояние на децата, те все още са и остават "нормални деца в необичайни ситуации".

Ni Raghallaigh (2010) описва следното по отношение на резилианс: "Според М. Рутер (Rutter, 2003), въпреки че някои бежански деца остават психологически уязвими и само някои проявяват "нарушено" поведение, повечето от тях изглежда се справят с многобройните стресови фактори, които изпитват. Все повече се обръща внимание на разнообразните начини, по които децата отговарят на предизвикателствата на принудителната миграция, както и на факта, че мнозина се проявяват като "активни оцелели", а не като "пасивни жертви" (Rousseau & Drapeau 2003, p. 78). Например, социалните работници, интервюирани от Кохли (Kohli, 2006), заявиха, че голяма част от непридружените непълнолетни са "интересни и гъвкави в способностите си да оцелеят и да се справят добре в периоди на голяма превратност". По същество, резилианса на тези млади хора започва да се признава, поне до известна степен, макар че German (2004) твърди, че все още проучванията за резилианса при бежанците не са получили същото внимание, както проучванията, които разглеждат тяхната уязвимост и нейните проявления. Въпреки, че определенията варират, според Masten & Powell (2003), резилианса се отнася до "модел на положителна адаптация в контекста на значителен риск или беда" (p. 4). Човек може да бъде силен или да покаже резилианс срещу определен риск (Ungar 2004). Различни автори са коментирали резилианса на принудени мигранти, включително непридружените непълнолетни (например Muecke 1992; Ahearn 2000; Kohli & Mather 2003; Kohli).

1.1.4 Психично благосъстояние

Непридружените деца и юноши бежанци са уязвима група в Европа. Трудната им житейска ситуация може да засегне емоционално им благосъстояние, което да доведе до значителни емоционални и поведенчески проблеми (Derluyn & Broekaert, 2008; Fazel, Reed, Panter-Brick & Stein, 2012). Несигурността често кара децата и юношите да вярват, че ще им бъде трудно да реализират мечтите си. Това може да доведе до конфликт на лоялност към родителите, семейството и родната страна, към които децата/ношите да са отправили конкретни значителни обещания (Derluyn & Broekaert, 2008).

Няколко поведенчески и емоционални проблеми се наблюдават при деца-бежанци като цяло и непридружените деца в частност: проблеми със съня, панически атаки, социално отдръпване, апатия, кошмари, различни проблеми с развитието, главоболие, хиперактивно поведение, депресия, пасивност, нарушения в концентрацията, симптоми на безпокойствие, самота, безпокойствие при раздяла, ниско самочувствие, храносмилателни разстройства и проблеми с храненето.

Травма и стрес

Непридружените деца често трябва да се справят с травми¹¹, загуба, неприятни пътувания и притеснения за семейството, което е останало, както и със стрес за процедурата по предоставяне на убежище и събирането на семейството. Негативният резултат от процедурата за предоставяне на убежище и други процедури за пребиваване, или продължителна процедура за събиране на семейството, могат да имат много вредно въздействие, като поставят децата под още по-голям стрес.

Стресът, в резултат на несигурност и напрежение, не позволява възстановяването от травмата. Холандско паралелно проучване, разглеждащо психологически проблеми, травматични стресови реакции и опита на придружавани непълнолетни бежанци, холандски деца и непридружени непълнолетни търсещи убежище, показва, че непридружените непълнолетни търсещи убежище съобщават за по-стресови събития от другите две групи. Освен това, непридружените непълнолетни търсещи убежище по-често са изпитали няколко травматични събития в сравнение с другите две групи (Bean, Derluyn, EurelingsBontekoe, Broekaert & Spinhoven, 2007).

Психологическото благосъстояние на непридружените деца беше разгледано в друго паралелно продължение на проучването на Vervliet, Meyer Demott, Jakobsen, Broekaert, Heir & Derluyn (2014). Това проучване последва 103 непридружени деца от момента, в който пристигнат в Белгия до 18 месеца по-късно. В повечето случаи, непридружените деца проявяват високи резултати на безпокойство, депресия и посттравматично стресово разстройство (ПТСР). Смесен линеен модел на анализ не показва значителни разлики в резултатите от психичното здраве с течение на времето. Анализът

¹¹ Повече информация за травма може да намерите в подробните материали на www.engi.eu.

показа, че е възможно дългосрочно запазване на психичните проблеми в тази популация. Броят на травматичните преживявания и броят на ежедневните стресови фактори водят до значително по-високо ниво на симптомите на депресия (ежедневни стресови фактори), безпокойство и ПТСР (травматични преживявания и ежедневни стресови фактори).

Психологическа помощ¹²

Емоционалното благосъстояние на непридружените деца е сериозна загриженост за тяхната подкрепа и прием. Саморазрушаващото и самоубийствено поведение често се наблюдава в големите приемни центрове. Подобни поведения рядко са проявявани при прием в семейства.

Добра практика:

JSN и Нидос са открили, че в групата на непридружените деца, настанени в приемащи семейства, почти няма прояви на разрушително и агресивно поведение или изчезвания, но има такива прояви в приемни центрове, по-специално големите. Европейската мрежа на омбудсманите за деца, ЕМОД, също заяви това (2016, р. 18). От 2011 г. насам, опитът на JSN е, че саморазрушителното, самоубийствено поведение и употребата на психотропни медикаменти се наблюдава сред по-малко от 1% от непридружените деца, живеещи в приемащи семейства.

Можем да предположим, че непридружените деца не винаги се препращат към услуги за психологическо здраве навреме. Организациите за психично здраве не винаги са културно подходящи или са подходящи за нестабилното положение на тези деца. Транскултурната психологическа подкрепа, ако има такава, е по-подходяща за бежанците.

Добра практика: травма и възстановяване

Днес, общата насока в Холандия е, че децата трябва да имат ежедневния си режим, колкото е възможно по-скоро след травматичните преживявания. Това им позволява да живеят в безопасност в настоящето, което намалява стреса от това, че са в опасност. Експертите също така съзнават, че обсъждането на травми носи със себе си риска от повторно травмиране и следователно трябва да бъде правено, колкото е възможно по-рядко.

Травматизирани деца-бежанци, които не са способни да се възстановяват, се нуждаят от специализирани грижи. Травматизирането може също да възпрепятства напредъка по молбата за убежище, ако детето не е в състояние да направи изявление относно своите травматични преживявания.

Изводи за насоки:

- предложете на децата подходящ (ежедневен) режим възможно най-бързо;
- обсъждайте травматични преживявания само с деца, които са заявили, че са готови да го направят (никакво нежелано интервюиране);
- усвоете знания за обработването на травма и симптоми, свързани с травматични преживявания;
- предложете професионална грижа, ако симптомите продължават;
- уведомете адвоката и интервюиращия, че травмата може да попречи на предоставянето на правилни отговори по време на интервюто за процедурата по предоставяне на убежище.

¹² Повече информация за психологическата помощ може да намерите в подробните материали на www.engi.eu.

1.1.5 Рискове за безопасността

В сравнение с останалите деца, непридружените деца са обект на допълнителни рискове поради уязвимото си положение на бежанци, факта, че са без семейството си или отговорно лице, и вероятно поради изчерпването на всички правни средства за получаване на разрешение за пребиваване.

Трафик на хора

При пристигането си в Европа, непридружените деца вече са били "изведени" нелегално, защото това може би е бил единствения начин за пътуване. Някои от тях не само са били изведени нелегално, но и са били трафикирани. Трафикът на хора съществува по много причини (включително проституция, контрабанда на наркотици, контрабанда на оръжия и неплатен труд) и се извършва не само по време на пътуването до Европа, но и след като детето пристигне в Европа. Непридружените деца са много уязвими и лесно се повлияват от трафиканти на хора. Това може да се дължи на липсата от мрежа за подкрепа, на желанието им да помагат на семейството, на натиска от семейството им да изпращат пари вкъщи, а понякога и на магьосничество или окултизъм.

Добра практика: признаци на трафик на хора

Нидос разработи списък с "твърди" и "меки" признаци на трафик на хора, базиран на литература и опит. Списъкът е особено полезен по време на първата среща в центъра за регистрация и кандидатстване, за да се прецени дали детето трябва да бъде настанено в защитена грижа. Допълнителни изследвания се извършват в защитен приеман център.

Разпознаване на признаци на трафик на хора

ТВЪРДИ ПРИЗНАЦИ:

Договорености за пътуване: договореностите и плащанията не са извършени от семейството, крайната дестинация не е известна на детето, причината за идването му в тази страна е неизвестна.

Документи: детето няма документи за самоличност или е с фалшиви документи за самоличност, или е нелегално в страната и идва от страна, известна като държава с риск за трафик.

Семейство: семейството е заплашено и/или изнудвано, семейството е бедно.

Превозвач на хора: лицето, което е с детето и урежда виза, е непознато на детето; е свързано с трафикантите на хора.

Финанси: детето трябва да плати дълг; жилище, облекло и т.н. се уреждат от лицето, което е с детето; детето е зависимо от това лице.

Място за престой в страната: детето не знае собствения си адрес или адрес на работа; детето спи/живее на работното място.

Насилие или злоупотреба: детето е обект на злоупотреба или заплашвано; видими признаци на злоупотреба.

Работа: детето е принудено да работи, проституира; детето е дошло в страната под фалшиви обещания; детето е избягало.

Местоположение на намиране: детето е избягало или е намерено от полицията, или е поискало помощ от полицията.

МЕКИ ПРИЗНАЦИ:

Здраве: детето се оплаква от проблеми със съня и храносмилането.

Страх: изпитва от трафикант, положението, насилие.

Отношение: отдръпнато; стресирано.

История: не е пълна, несвързана, невероятна, репетирана.

Риск от сексуална злоупотреба

Непридружените деца са изложени на висок риск от изнасилване по време на бягството или в периода преди него. В крайна сметка, изнасилването е доста често срещано при война. Има и деца, предимно момичета, които си "купуват безопасност" като стратегия за оцеляване, като се предлагат на мъжете в замяна на тяхната защита. Понякога тези момичета показват прекомерно сексуално поведение през първия период след бягството. Това ги прави много уязвими за злоупотреби в принудителната проституция, но и в собствената им среда. Приемащото семейство и хората, които предоставят на детето насоки (настойник, ментор и т.н.), ще трябва да се противопоставят на това поведение и да се опитат да го променят.

Това също е риск за, например, "танцуващи момчета" (Bacha bazi) - момчета, често от Афганистан, които в млада възраст са се научили да танцуват като момичета и са сексуално насилвани от по-възрастни мъже. Тяхното поведение може да включва жестове, присъщи на жените, което ги прави уязвими към нови злоупотреби.

Риск от принудителен труд и контрабандиране

Непридружените деца също се използват за контрабанда на оръжия или наркотици или за трудова експлоатация. Това често се случва под заплахата, че ако не се подчиняват, ще трябва да платят огромна сума на контрабандиста за пътуването. Тази дейност е възможно да се осъществява и от по-голяма престъпна организация. Младите хора, които пристигат незаконно след 18-годишна възраст, са много уязвими на този вид злоупотреба и експлоатация.

1.2 РАБОТА В МЕЖДУКУЛТУРНА СРЕДА

1.2.1 Въведение

Работата с непридружени деца означава работа с деца, които идват от различни култури. Следователно, знанията и уменията за това, как да се подходи към тези деца са много важни.

Межкултурно сензитивната комуникация е в основата на работата с деца с различен културен произход. Освен знанията за социалната структура на културата на детето, е важно да имате способността да виждате норми и ценности от тяхната гледна точка, да сте наясно с влиянието на собствения си културен и етнически произход върху това как мислите и как действате, и да имате опит в справянето с различията. Проявите на съпричастност, творчество и смелост също са важни. (Jessurun, 2008, p. 503-514).

1.2.2 Културно сензитивна комуникация

Културата е динамична, така че познаването на други културни среди не е достатъчно, за да се подобри комуникацията. Професионалистът може да придобие знания за другото лице само като се запознае с него и има взаимодействие и диалог. Това означава да се разбирате с тях, да се интересувате от това кои са и кое е важно за тях, и да уважавате границите им.

За непридруженото дете е важно разговорът да бъде почувстван като безопасен. Целта на дискусията трябва да е ясна: да се съгласуват рамките и да се говори за това, какво ще се случи с информацията. Ако професионалистът трябва да се справи с травматизацията или ако има трудни теми или тайни, е важно е да се съгласува какво ще бъде / няма да бъде обсъдено или да се реши кога точно ще се прекрати дискусията.

Чрез задаване на отворени въпроси (кой, какво, как, кога), другото лице е поканено да споделя неща. Активното слушане изисква по-нататъшно изследване на това, което казва другият; това е възможно само ако се отклоните от планирания си подход за интервюто. Професионалистите трябва да предоставят възможност да се задават въпроси и трябва да знаят отношението си към различните култури, както и към собствената. Тенденцията да се насърчава конформизъм към доминиращите социални норми често е по-голяма, отколкото повечето хора предполагат. Важно е наистина да се свържете с другия човек, като имате отворен подход. При децата също е важно да се направи оценка на нивото на развитие.

Добра практика:

Минор-Ндако отделя време да изгради отношения на доверие с детето. Организацията установи, че тези деца се нуждаят от изсяняване на помощта, която им се предлага. В края на краищата, много от тях нямат опит със социални работници. Да се говори за трудности може да се приеме като начин да се поддържат трудностите живи и да ги направят по-големи. Говоренето за лични въпроси може да се интерпретира като нещо, което не е морално правилно. Говорейки за своето минало, докато един възрастен си записва бележки, детето/младежът може да се приеме като разпит от полицията. Това може да предизвика страх и чувство за несигурност, особено когато децата идват от нестабилни региони, където е трудно или дори невъзможно да се доверят на други. Ето защо служителите на "Минор-Ндако" представят начина си на работа, преди да задават лични въпроси на децата. Това е, за разлика от традиционната социална работа, където се използва водещ въпрос, за да се насърчи клиентът да направи първата стъпка.

В межкултурната комуникация могат да възникнат проблеми, защото хората интерпретират поведението по различен начин. Ето защо е важно да осъзнавате опасността от етноцентрично пристрастие, поставяйки вашите собствени ценности и стандарти над универсалните. Следният метод помага да бъдете наясно и да се справите с това.

Следвайки триетапния метод, разработен от Пинто (Pinto, 2007), може да допринесете за по-ефективна межкултурна комуникация. Първите две стъпки ни учат да гледаме на нещата от двете гледни точки (на самия човек и на другото лице). В стъпка 3 са посочени всякакви разлики между двете култури. Този модел е описан накратко в текстовото поле по-долу.

Межкултурна комуникация¹³

Стъпка 1: Осъзнавате влиянието на собствената си култура върху собственото си поведение.

Стъпка 2: Съзнавате, разпитвате, научавате и получавате представа за културата на другия човек и за поведението, което произтича от нея.

Стъпка 3: Познанията, които получите, ви позволяват наистина да се свържете и да преодолеете различията.

1.2.3 Културен контекст на непридруженото дете

Този раздел предоставя описание на най-важните различия между културите на непридружените деца и техните приемащи страни. Той включва работни методи, нагласи и добри практики, които са от значение за даване на насоки на децата и семействата, с които живеят. Познаването на основните културни аспекти, произход и възможности на непридружените деца е необходимо, за да им даваме насоки с уважение, да ги подкрепяме в ситуацията, пред които са изправени, и да признаем рисковете, на които са изложени, в уязвимото си положение.

Култура на разширеното семейство

Непридружените деца обикновено идват от култура на разширено семейство, култура, в която интересите на разширеното семейство са от изключително значение. Детето често напуска, в резултат на решение на (разширеното) семейството, което често прави огромни финансови и емоционални жертви за това. В момента на отпътуване също се разбира, че детето е зряло, независимо от възрастта си. Непридружените деца обикновено са млади хора с резиланс, които, особено в началото, искат да допринесат за благосъстоянието на (разширеното) семейството си.

Обичайните термини за посочване на културните различия между "родните страни на бежанци и търсещите убежище" и "западните страни", са културата на разширеното семейство срещу индивидуално ориентираната култура или културата "ние срещу мен". Пинто (Pinto, 2007) заявява, че в индивидуално ориентираните култури индивидуалното изявяване е най-висшата цел, а в семейно-ориентираните култури това е (семейната) чест.

Фокусът върху индивидуалното изявяване и личното развитие може да изглежда странен за непридружените деца, които наскоро са пристигнали на Запад. Това става ясно от желанието им да задоволят очакванията и инструкциите на семейството и желанието им да помогнат на своето семейство, като незабавно изпращат пари вкъщи, дори и да получават много малка сума в джобни пари. При избора на училище, очакванията на семейството също често са по-важни от възможностите за индивидуално изявяване. В допълнение, семействата у дома сравняват размера на финансовите средства, които детето им изпраща, училището, което детето посещава, и постиженията на детето с тези на другите. Адаптирането към тази индивидуално ориентирана култура може да доведе до отчуждаване от (разширеното) семейство с риск от изключване или отхвърляне.

Децата от култури на разширено семейство се научават да уважават по-възрастните, а не да имат собствено мнение и желания. Изразяването на собствено мнение често се счита за липса на уважение и знак за лошо възпитание, което означава пренебрежение към фамилната чест. Демократичните принципи и свободата на изразяване като изразяване на собственото мнение или визия и участие в процеса на вземане на решения са необичайни за едно непридружено дете. Поради това, детето може да се чувства много неспокойно, ако постоянно се иска от него да изкаже мнение.

¹³ Извлечено от Kaveh Bouteh, презентация в Нидос, май 2016 г.

Култура на Вината срещу Култура на Срама

Разликата между „аз-културата“ и „ние-културата“, в конфронтацията по отношение на поведението, е свързана с разликите между културата на вина (аз) и културата на срама (ние).

Всеки тип култура има собствен набор от правила по отношение на злосторничество или грешно поведение и те се определят от *вярванията* на човек и другите хора относно вината.

Културата на вината обикновено и основно се занимава с истината, справедливостта и запазването на индивидуалните права. Предполага се, че емоцията на вината е това, което държи далеч човек от поведение, което противоречи на неговия собствен кодекс за поведение, както и на културата. За разлика, в типична култура на срама, това, което другите хора вярват, има много по-силно въздействие върху поведението, отколкото това, което индивидът вярва. Желанието, да се запази честта и да се избегне срамът, е една от главните основи на културата. В допълнение, може да бъде невъзможно за човек дори да признае, че е виновен или че е направил нещо нередно (дори и да е), особено когато всички останали смятат, че е виновен. Докато другите остават убедени, че са невинни, човекът не изпитва срам. Следователно се влагат много усилия, за да се уверите, че другите са убедени в невинността ви.

Културата на срама определя, че е необходимо да се избягва срама, независимо от цената. Западните модели на срама и вината разглеждат срама като "лоша" и вината като "добра" морална емоция. В не-западните културни контексти, срама се оценява не само като "добър", но също така се разглежда като подходящ / очакван емоционален отговор на погрешно поведение (Bedford & Hwang, 2003).

Пример:

Да се отправи извинение е стандартната първа стъпка в културата на вината. По този начин признавате грешката си, вината си, което ви позволява да търсите решения. Въпреки това, в една култура на срама, извинението означава приемане на срама и затова се избягва колкото е възможно повече. За някой, който идва от култура на срам, първата стъпка ще бъде възстановяването на връзката и с това - премахване на срама.

Багози, Вербеке и Гавино (Bagozzi, Verbeke and Gavino, 2003) заявяват, че хората от западните и не-западните култури изпитват срам, когато имат болезнен опит, но действията/отговорът към опита са различни за човек от западна култура и човек от не-западна култура. Хората от Запада предприемат самозащитни действия, докато хората от не-западните култури се ангажират повече в изграждане на връзка/ възстановяването ѝ.

Социално-психологическо проучване (van Alphen, 2008) установи, че интензивността на срама, който засрамя човек изпитва, определя стратегията, която той ще приеме.

Грубо казано, има две възможности:

- срамът е приет;
- срамът е отхвърлен;

Ако интензивността е ниска, човекът ще го приеме като нещо сравнително незначително и ще бъде по-склонен да приеме срама. Ако срамът стане по-интензивен, човекът ще бъде склонен да му се противопостави. Въпреки това, има праг, над който срамът е толкова интензивен, че човекът вече не може да го отрече. В тази ситуация, човек не може да направи нищо друго освен да приеме срама. В такъв случай, ще има възможност, например, да се извини и да поправи щетите.

Пример: важната роля, която срамът играе в ние-култура

По време на разговор между ментор в приеман център и непридружено дете относно неприемливо поведение, дете от ние- култура преди всичко ще се опита да поправи връзката: "Ние винаги сме в добри отношения, нали?". Въпреки това, менторът от аз-култура иска първо да се обсъди проблема и да потърси решение чрез извинения, споразумения и санкции. Едно дете от ние-култура би предпочело да избегне такава конфронтация и ще търси по-индиректен начин за поправяне на връзката с ментора. Детето, например, гневно избягва конфронтацията, за да започне да изпълнява всякакви други задачи. Това е начинът му да поправи връзката с ментора. Менторът, обаче, ще упражни натиск върху детето да проведат разговора, като по този начин ще накара детето да се почувства притиснато в ъгъла, за да говори за неприемливото съдържание, което е невъзможно за детето, без да поправи връзката преди това.

Отличителните характеристики между индивидуално и колективно ориентираните култури са следните:

„Аз“ Култура	„Ние“ Култура
Индивидуалист: кой си ти?	Колективист: на кого принадлежиш?
Индивидуален интерес: независим, асертивен, собствен избор	Групов интерес: свързан с групата, послушен, скромен
Ниска властова дистанция	Висока властова дистанция
Женственост	Мъжественост
Честност: признаване на грешки, признателност към признание, незабавно разкриване на лоши новини	Запазване на честта: прикриване на грешки, отричането предотвратява загубата на вяра, внимателно разкриване на лоши новини

Здраве

Културата и религията оказват силно влияние върху мненията за болестите, а западното здравеопазване трудно изгражда връзка с бежанци и мигранти.

Общозвестно е, че мигрантите и бежанците често смятат, че лекарят не ги приема сериозно, ако не получат рецепта за лекарства. В много култури не е обичайно да се прави разграничение между психологически и физически оплаквания. Освен това, психологическото заболяване се счита за един вид лудост и нещо, от което трябва да се срамуват и вреди на нечия чест. Поради това, оплакванията често се преживяват физически – това наричаме соматизация. Често е трудно да се мотивират непридружените деца, които са препратени към психично здравеопазване. Те не виждат ползата от "говоренето" и посещението на психолог, което може да означава, че са "луди". Културно-сензитивният подход е важен за подпомагане на ангажираността и в много европейски страни съществуват институции за ментални грижи с транскултурна специализация.

Как да се справим с разликите в идеите за здраве

Заинтересованото и уважително отношение към симптомите, изявленията и възможните решения може да бъде добро начало. Може да бъде от полза да попитате как този проблем може да бъде решен у дома. Това може да се направи и чрез включването на биологичното семейство. Това може да допринесе за признаването на легитимността на заболяването и дава възможност на непридруженото дете и на семейството му да изберат традиционното лечение, което са прилагали у дома¹⁴.

Черна магия в Еритрея

Черната магия е невидима част от социалния живот в Еритрея. Има четири форми на черна магия: Дебтера, Буда, Тебиб и Тонкуаяли (Debtera, Buda, Tebib и Tonqualay). Те включват власт и влияние върху други хора. Човек, който практикува черна магия има толкова много влияние върху другите, че хората, които са притежание на този човек, изпълняват определени действия, без да са наясно с това, което вършат или правят неща, без да го искат.

Ако черната магия се прилага на някого, това лице ще бъде обладано от някого или нещо. Това може да бъде жив човек или зъл дух/ дявол ("шейтан"). Това може да бъде толкова сериозно, че да доведе до страдание или в екстремни ситуации, дори смърт.

За да бъдете защитени срещу черна магия или лошо око, обичайното в еритрейската и етиопската култура е да се носи амулет или талисман. Това е много често срещано в селските райони и хората вярват, че се защитават, като носят амулета: "по-добре да се предотврати, отколкото да се лекува".

¹⁴ Подробна информация за включването на ритуално лечение в западното лечение може да намерите в подробните материали на www.engi.eu.

Ако някой е вече обладан, злият дух може да бъде прогонен от тялото му като се цитират Дебтера/ Debtera афоризми на език, който не е известен на хората. Свещеникът ще прокуди злия дух, рецитирайки от свещената книга и / или като се моли¹⁵.

Пример:

Ако Джон ревнува Ан, той може да поиска от Тебиб или Буда да насочат лошото му око към Ан срещу заплащане. Тебиб пита за нещо лично (като косми или нокти) на Ан и го смесва с тайни съставки или билки, за да обладае Ан (затова хората в Еритрея никога не изхвърлят нещо лично).

В Еритрея се разказват истории за жени, които отиват при Тебиб, за да контролират мъжете си. Като отиват при Тебиб с брачните си проблеми, жените могат да притежават своите мъже, като използват билки, с които се уверяват, че той не отива при други жени. Това може да има и отрицателен резултат: съпругът може да получи депресия и да не може или да не желае да работи и да се държи много различно и по негативен начин.

Добра практика: Еритрейски свещеници

Еритрейските свещеници в Холандия често са помолени да помогнат на младите хора от Еритрея, търсещи убежище, да се отърват от симптомите си на заболяване.

Добра практика: културни медиатори

В Белгия и Италия има положителен опит от работа с културни медиатори. Това често са бивши непридружени деца, които са се интегрирали и могат да действат като надеждни фасилитатори при обсъждането на трудни теми като сексуалността и безопасността, както и насоките и потребностите на непридружените деца. Това работи особено добре в групов контекст, като се има предвид групово ориентираното културно минало на много от децата.

---

¹⁵ Информация от центъра за знания за Еритрея в Нидос.

1.2.4 Специфични теми, свързани с културните различия в положението на непридруженото дете

Семейни очаквания и интереси

Непридружените деца често са напуснали страната си с очаквания от страна на семейството, че напускането на детето ще бъде от полза за цялото семейство. Идеята за възможностите, които детето ще има в Европа, често е нереалистична, с очакването, че ще бъдат изпращани пари, че скоро ще се осъществи обединението на семейството или че детето ще изгради успешна кариера и ще изпраща повече пари. Тези очаквания може да се окажат огромна тежест за детето, особено защото наистина искат да помогнат на семейството си и не искат да ги разочароват.

Друг натиск може да дойде от факта, че се очаква да се грижат за по-малките си братя или сестри или по-голяма сестра. Тази роля е нормална в много от културите на разширени семейства, но може да предизвика много стрес в тяхното положение - сами в Европа.

Пример:

Двама братя са в Белгия. Големият брат се чувства отговорен за по-малкия си брат, който се държи добре. Семейството у дома са му казали да бие по-малкия си брат, защото момчето е започнало да пуши. Големият брат чувства, че наистина има проблем. От една страна, той не иска да се забърква с белгийската система, която не позволява побой, а от друга страна той не иска да се проваля в контрола и възпитанието на по-малкия си брат, каквито са очаквани от семейството му. Така, че социалните работници призоваха родителите да обяснят ситуацията и потърсят мнението им как се справят с нея. След многобройни телефонни обаждания, майката освободи момчето от задачата му, като му каза, че социалните работници ще се погрижат за брат му и че семейството е съгласно с това.

Тайни

Както е описано в раздел 1.1.2, много търсещи убежище пазят тайни. Тези тайни често са за ситуацията в семейството, тъй като техните сънародници, семейство или контрабандисти са ги посъветвали да не разкриват истината. Това може да предизвика много стрес за децата, особено, когато са притиснати да споделят на някого повече за семейното си положение. Но тайните или лъжите са също така механизъм в "културата на срама" за справяне със срамни или погрешни ситуации. Лъжата, за да защитим семейната чест, е силна част от ние-културата (срама), макар и по-малко приемлива в европейската аз-култура (вината). Следният пример показва болезнените последици от пазенето на тайни.

Пример:

Две сестри (непридружени деца) много години получавали грижи от любящо приемащо семейство в Холандия. В даден момент става ясно, че имат друга по-голяма сестра в Холандия. Тя била силно приветствана в приемащото семейство и често посещавала сестрите си. Години по-късно се разбира, че тази жена не е била най-голямата сестра, а майката на момичетата. Тя е пребивавала незаконно в Холандия и се е надявала, че децата ѝ ще получат разрешение за пребиваване, тъй като са били непридружени. Приемащото семейство било шокирано и не можело да приеме факта, че са полагали грижи за тези сираци през всичките тези години, докато са имали майка. За съжаление, настаняването трябваше да бъде прекратено заради това.

Възраст

Непридружените деца често идват от страни, в които тяхното раждане не е регистрирано или датата на раждане не е известна. Обикновено се прави оценка¹⁶ на възрастта на тези деца и подкрепата, която им се предоставя, е адаптирана към тази оценка, без да се променя възрастта в документите им за самоличност. Въпреки това, несигурната възраст може да доведе до трудности по отношение на настаняването и образованието, където разпределението обикновено се

¹⁶ Повече информация свързана с оценка на възрастта може да намерите на: www.engi.eu

основава на възрастта, посочена в документите за самоличност. Професионалистът, който дава насоки на детето, може да играе важна роля в това, застъпвайки се в най-добрия интерес на детето.

1.2.5 Специфични теми, свързани с културните различия при риск от злоупотреба с непридружени деца

Изследвания разкриха няколко рискови фактора за злоупотребата с деца и че рискът от злоупотреба с деца в приемната грижа е по-висок, отколкото в биологичните семейства. Този раздел разглежда конкретни теми, свързани с културните различия при риска от злоупотреба с деца по време на прием в семействата.

Семейна чест

Честта е универсално понятие и се отнася до начина, по който индивидът се отнася до групата или групите, от които те са част. Семействата или групите също могат да имат чест, но решаващият аспект тук е, че честта може да бъде повредена или загубена. Честта понякога се счита за важен фактор в обществата, в които в борбата за съществуване, хората основно разчитат на себе си. Групата обикновено е по-силна от индивида и има по-голям шанс да осигури ограничени ресурси за нейното поддържане. Индивидът обаче, трябва да се подчинява на правилата и нормите на групата или да бъде наказан с изключване или по-лошо. *Кодекса на честта* е средство, чрез което другите се държат на разстояние. Ако има достатъчно за всеки, индивидите не зависят от групата за оцеляването си, а важноста на груповите правила се намалява, като се дават повече възможности за индивидуални решения.

Честта подлежи на промяна и се различава във всяка група; възгледите за това, което човек трябва да бъде или да направи, за да бъде почтен, се различават на индивидуално, групово или обществено ниво, но има и много прилики. Образованието и контрола на групата (общността) са основните механизми за създаване на правила за чест.

Честта в културите на разширените семейства често е свързана с образованието и наследството. *Нарушението на честта*, следователно, често засяга взаимоотношенията, изборът на партньор, сексуалността и наследниците. Преподаването, мониторинга и защитата на честта могат да бъдат придружени от насилие, особено когато честта е застрашена. Нарушението на честта е по-лошо, ако се знае за него извън групата чрез клюки и клевети, които често се приемат за срамни; колкото повече хора осъзнават нарушението, толкова по-голям е шансът за насилие, свързано с честта. Ако е нарушена, *възстановяването на честта* може да се осъществи чрез пречистващи честта действия като брак, развод, отхвърляне, отричане, приемане на ситуацията или опит за помирение. Убийството е крайната форма на възстановяване, понякога чрез самоубийство. Разбира се, ситуацията зависи от естеството на конфликта, степента на нарушение на честта и кодекса на честта (Janssen, 2006).

В Европа, децата от култури със строги правила за чест (разширено семейство или ние-култура) често са повлияни от новата култура, която е насочена към индивидуалното развитие (индивидуална или аз-култура), и може да има голям риск от нарушение на честта. Детето ще трябва да направи избор между индивидуалното самоусъвършенстване и риска от отхвърляне от семейството или по-лошо. Специалистите от помагащите професии, работниците в грижи за млади хора и настойниците могат да помогнат на децата да вземат добре обмислени решения и могат да обсъждат този въпрос със семейството. Кодексите също са част от асимилацията. Разбирането и спазването на кодекса на честта на другите, както и осъзнаването и разбирането на вашия собствен кодекс са важни при обсъждането на това, но то може да е доста трудно.

Разлики по отношение на пол/Полови разлики/Разлики в пола

В много страни, децата трябва да следват конкретните желания на семейството. Ограничаването на свободата на движение на момичета и уредените бракове са нарушения на правото за свобода на волята, установено в много традиционни култури. Момичетата в семействата на бежанци и мигранти от тези култури са в основата на семейната йерархия, когато става дума за техните права. Тази ситуация се променя в много от семействата, които са живели в Европа за по-дълго време, но понякога свободата на движение е все още много ограничена (Pharos, 2009).

Уреден брак

В някои култури, бракът може да се осъществи в ранна възраст. Това се случва и с деца под 14 годишна възраст и може да се счита за злоупотреба с деца, но не е известно колко често се случва. На практика е трудно да се направи разликата между принудителен и уреден брак. Понякога едно момиче не е принудено да се омъжи за избрания от родителите си партньор, но се чувства задължена да го направи от лоялност. Или е под такъв натиск, че тя не смее да се противопостави. Тя също може да се доверява на родителите си, заради добрите им решения като цяло. Въпросът е дали момичето има избор или е принудено. Натискът за съгласие не е силно изразен само при момчетата; момчетата също могат да бъдат притиснати да се женят. Ако детето откаже, това може да доведе до злоупотреба, домашен арест, заплахи или принудително завръщане в родната страна. Ако детето продължи да се съпротивлява и избяга, семейството може да реши да го убие в името на честта (Pharos, 2009).

Подготовката за принудителен брак често се прави преди момичето да навърши 18 години, след което се сключва бракът и не може да се направи нищо от законова гледна точка. Настояникът или менторът може да помогне на детето да направи избор по този въпрос, но противопоставянето на волята на семейството може да доведе до сериозни последици като отхвърляне от семейството. Рискът от загуба на семейство може да окаже голямо влияние върху хората от колективистичната култура или културата на разширеното семейство, тъй като те често се чувстват по-малко достойни като индивиди, отколкото като част от разширеното семейство.

През последните години има много "деца-булки" сред бежанците в Европа. Това по принцип се отнася до доброволно сключени от семейството мюсюлмански бракове за закрила на дъщерята, докато е в бежанските лагери или по време на бягството ѝ до Европа.

Пример: когато дете, сключило брак с възрастен, пристига в Дания

Бракът между възрастен и дете (непълнолетен) често се смята за принудителен брак в западните държави и затова по принцип се приема за неприемлив. В системата за предоставяне на убежище в Дания, децата под 15-годишна възраст винаги ще бъдат настанени в център за предоставяне на убежище за деца съгласно регламентите за предоставяне на убежище, което означава, че те са отделени от възрастния си съпруг/съпруга.

През пролетта на 2016 г., министърът на интеграцията заяви, че двойка, търсеща убежище, в която един от партньорите е дете на възраст 15-17 години, трябва да бъде отделен в системата за настаняване в убежище. Тази нова политика се прилага за двойки, които нямат деца, но също така е трябвало да се прилага и за двойки с деца.

Датският Червен кръст установи, че някои от разделените двойки са били много разочаровани от това правило и по-специално, че някои от сключилите брак деца са получили симптоми на депресия, изолация и самонараняване. Те са се чувствали в опасност без техният партньор, тяхното „лице на безопасност“. Това е довело до включването на системата за социални грижи и на психолози.

След преживяванията си с разделени двойки без деца, датският Червен кръст защити младите двойки с деца, като се свързва с министерството, което е работило по нови насоки за разделяне на двойките. Датският Червен кръст иска от министерството да разгледа правото на благосъстояние и семеен живот на двойките и да включи това в своите насоки. Червеният кръст не подкрепя принудителния брак, но смята, че е важно да се вземе предвид, че тези бракове са сключени преди двойките да дойдат в Дания, в различна култура и не непременно принудени. Ето защо е необходимо да се проучи дали съжителството между възрастния и детето (над 15-годишна възраст) застрашава благосъстоянието на детето. Това трябва да се прави във всеки отделен случай и детето трябва да бъде чуто. Разделянето трябва да се извършва само когато детето или професионалистите заявят, че съжителството между възрастния и детето е в ущърб на благосъстоянието на детето. Тъй като може да се стигне до значима вреда, както за съжителстващото дете, така и за децата на двойката, правилото трябва да се прилага само след оценка на всеки конкретен случай. Разделянето не трябва да се основава на западното разбиране за възрастта и брака.

Пример: деца-булки в Холандия

Децата булки от Сирия са под настойничеството на Нидос след пристигането си, защото бракът на непълнолетен не е признат в Холандия. Често става въпрос за уредени бракове, когато трябва да се гарантира безопасността на момичето в бежански лагер или да се прехвърли грижата на дъщеря, за да има повече ресурси за други деца в семейството. В много култури е обичайно да се сключва брак между членове на семейството. Такъв е случаят и в Сирия.

Добър пример е следната ситуация. Непълнолетно момиче и нейният възрастен братовчед сключват ислямски брак и бягат заедно в Европа. И двамата обяват, че бракът е бил уреден само по причини, свързани с безопасността, и не е бил консумиран. Поради тази причина, не е било проблем за семействата им бракът да бъде анулиран от имам, както са пожелали и двамата.

Генитално осакатяване на жени

Особена форма на злоупотреба с деца е гениталното осакатяване на жените, известно също като обрязването на момичетата. Гениталното осакатяване може да предизвика здравословни проблеми при менструация, бременност и раждане и може да доведе до (постоянна) болка. Освен това, че млади момичета са подложени на обрязване, женското генитално осакатяване може да се направи и след сексуален контакт, след раждане или като по-крайна форма на по-ранно обрязване.

В Европа, обрязването на момичета се счита за генитално осакатяване и е забранено. Някои семейства, които идват от региони, където това е обичайно, често не искат техните дъщери да бъдат обрязвани, когато вече живеят в Европа, но може да са подложени на натиск да го направят така или иначе. Няма данни за случаи на генитално осакатяване в Европа, но е известно, че интегрирани в западна страна семейства изпращат момичетата в страна различна от мястото на пребиваване, за да им бъде направена процедурата и това също е забранено в Европа. Възможни индикации за планове за обрязване са определени планове за пътуване/почивки в родната страна.

Културно-сензитивните дискусии с участващите относно обрязването могат да подчертаят рисковете и да предоставят решения. Обрязването може да се превърне в проблем за едно момиче, когато тя опознае западната култура, в която обрязването е неприемливо. Въпреки, че то винаги е смятало обрязването за естествено нещо, сега ще го чувства като нещо, което не е правилно. Липсата ѝ на осведоменост от преди е била защитен фактор, който вече е изчезнал.

Пример: генитално осакатяване на момиче в Белгия

17-годишно момиче от Сиера Леоне поиска помощ от Минор-Ндако, защото е било объркано от сексуалното образование в училище. Била е обсъждана темата за гениталното осакатяване на жени и е казано, че това е форма на злоупотреба с жени, която все още се прилага в Африка. По време на терапията, момичето обясни, че обрязването не е било негов избор и че то е страдало много заради него, но ѝ е било казано, че трябва да стане жена.

Обсъдихме различните значения на това какво е да бъдеш жена, как хората могат да имат различни мнения по въпроса, кои идеи преобладават и колко противоречиви могат да бъдат те. Заклучихме, че навлизането в друга култура върви ръка за ръка с изживяването на други идеи, получаването на различни отзиви, от тези, на които сме свикнали и че това може да предизвика объркване (Huybrechts, 2009).

Домашен работник или Пепеляшка

В много култури, особено в лошо икономическо положение, е обичайно момичетата да получават домашни задачи от полагащите грижи от най-ранна възраст. Момичетата са подготвени за това и им дава положителна представа за тях самите, ако те са в състояние да изпълнят задачите според очакванията. Въпреки това, съществуват ситуации, при които момиче, обикновено не биологично дете, получава ролята на домашен работник. Ако има семейства, които пътуват с деца, но някое от децата не е тяхно, то често свършва непропорционално количество домакинска работа или трябва да полага грижи за други деца. Тези деца се наричат "Пепеляшка" или "домашен работник".

Важно е да бъдете наясно при наличието на неравностойно положение на непридруженото дете в приемащо семейство. Признаци за това, или за дете в ролята на домашен работник, са: да не ходи на училище, липса на сън, много домакински задължения или задачи от полагащите грижи, да не получава същите грижи като другите деца в семейството.

1.3 НЕОБХОДИМОСТ ОТ НАСОКИ

1.3.1 Въведение

В началото на престоя си в приемащата държава, непридружените деца се нуждаят от безопасност и време за почивка, за да могат да се възстановят от пътуването и да направят прехода си към новата ситуация.

Добра практика в Холандия: условия за възпитание

Холандският професор Маргрийд Калвербоер (prof. Margrite Kalverboer) е разработил моделът за най-добрия интерес за детето (BIC – Best Interest of Child), който определя 14 условия за добро развитие. Основното предположение е, че ако всички условия са изпълнени, благоприятното развитие на детето е гарантирано и можем да говорим за безопасност (Spinder & van Hout, 2008).

Моделът BIC е основният начин за работа при диагностични педагогически оценки в Учебния център за деца, миграция и право в Университета в Гронинген. Той помага да се очертае качеството на образователната среда на детето и да бъде сравнено с алтернативи. Вземането на решения в полза на околната среда с най-високо качество предоставя на детето възможности за развитие и е в негов интерес. Решението, взето въз основа на горепосочените изходни точки, е в съответствие с Конвенцията на Организацията на обединените нации за правата на детето, по-специално член 3. (Kalverboer & Zijlstra, 2006).

Моделът BIC е адаптиран за непридружени деца¹⁷.

1.3.2 Основни нужди на непридружени деца след бягството/пристигането в страната

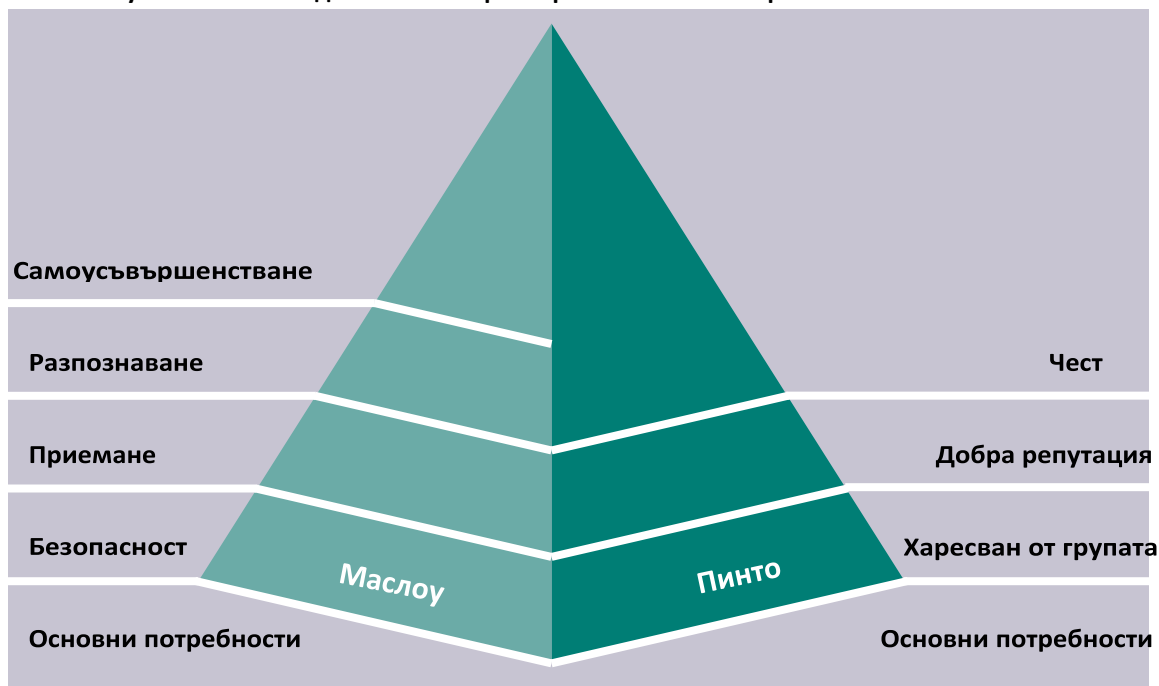
Непосредствено след пристигането, много от непридружените деца се съсредоточават върху получаването на желаното разрешение за пребиваване и посрещане на основните си потребности, като достатъчно храна, място за престой и безопасност. И по-конкретно, юношите често се съсредоточават върху взаимодействието помежду си, като искат да имат контакт с връстници с подобен произход. На практика, докато децата се фокусират върху основни житейски потребности и върху "оцеляването", е трудно е да ги мотивирате да работят върху по-нататъшно развитие. Важно е насоките да отговарят на нуждите на непридружените деца.

---

¹⁷ Пълният инструмент е на разположение на www.engi.eu.

Основните потребности на непридружено дете в началото на периода на прием

Пирамидите на Маслоу и Пинто могат да помогнат в разбирането на тези потребности.

Пирамидите на Маслоу и Пинто показват йерархията на основните човешки потребности, съответно структура на индивидуалната личност и тази на разширеното семейство. Пирамидата на Маслоу е приложима за хората от западната част (12% от световното население), но не и за цялото човечество. Източната част на света (88%) има различни потребности от тези на западната, както и друга йерархия на потребностите (Pinto 2007).

Шестте години проучвания в Холандия (2009-2015 г.) относно мнението на непридружените деца за насоките, които те получават, заключават, че много деца чувстват необходимостта от постоянни настойници. Настойници, които са лично ангажирани. Освен социална и практическа подкрепа, непридружените деца се нуждаят от връзка на привързаност. Децата във всички видове услуги за грижа споделят, колко им липсват семействата им. Настаняването в приемашите семейства изглежда най-добре компенсира загубите им, защото тези деца стават част от нова социална система (Kalverboer et al., 2016). От проучванията се разбира как голяма част от непридружените деца смятат, че е важно да живеят в семейство или малък приеман център и че промяната в настаняването е досадна. Освен това, децата смятат, че е важно да научат езика на приемащата страна възможно най-бързо.

Друга потребност, която непридружените деца изразяват, е необходимостта от признаване на това кои са те, като се вземе предвид техният произход, независимостта, придобита по време на пътуването им и желанието им да допринесат за интересите на семействата си. Много непридружени деца също искат, хората да признаят страданието, през което са преминали и често пъти травматичните им преживявания, без да се налага да говорят за тях. Много полезно е създаването на мрежа от хора, които имат същия опит, както е описано в следващия пример.

Пример: мрежа

Центровете за предоставяне на убежище за деца на датския Червен кръст са установили, че връзката на доверие между непридружените деца в центровете понякога е сравнима с връзката между дете и главно полагащ грижи, например родител. Този вид връзка ги кара да се чувстват сигурни и в безопасност. Общото помежду им е това, че са били сами по време на бягството и трудните спомени. Не е нужно да си споделят тези неща, но има взаимно разбиране за това, което всеки от тях е преживял. Като малцинство в чужда страна, това ги прави по-силни, ако има повече от един от тях. Често, но не винаги, деца със същата националност. Те се държат един с друг като със семейство и допринасят за благосъстоянието на другите. Те се утешават, ако са тъжни, успокояват се, ако са разтревожени, готвят един за друг, ако има болни и си помагат взаимно по други начини.

Важни точки от първата фаза на прием на непридружени деца са:

- началната фаза на прием се фокусира върху предлагането на почивка и безопасност;
- посрещат се основните нужди на детето: подслон, достатъчно храна, физическа безопасност и връзка със семейството;
- контактът с детето се основава на проявяване на интерес и надеждност;
- уважават се недоверието, тайните и нежеланието на детето да говори за нещата;
- уважава се нивото на независимост на детето;
- цели се приемственост в менторите/настойниците и приемната;
- налице са подходящи и, за предпочитане, полезни ежедневни дейности;
- има положителна подкрепа за опита на детето и изразяването на религията.

Добра практика: прием в Дания

Визията за прием в центровете за предоставяне на убежище на датския Червен кръст се основава на три ценности: безопасност, достойнство и смисленост. В детския център това започва от паркинга, където персоналът, облечен с якето на Червения кръст, чака новодошлия. Почти всички деца познават Червения кръст и това, което той означава и това ги кара да се чувстват в безопасност. Да бъдеш приятелски настроен се превръща в професионален инструмент, а персоналът използва езика на лицето и тялото, за да изразява безопасност и доброта. Приемът е структуриран, но индивидуалните нужди (физически и психологически) винаги се вземат под внимание. Посрещат се основни нужди: душ, чисти дрехи и спокоен сън в безопасна среда.

В приемния център има специална приемна, където непридруженото дете е регистрирано и получава практическа информация и информация за правата си. Разговорът, който детето има с новия си контакт, е с помощта на преводач. Стаята е пригодена за създаване на уют, с диван, карта на света и чаша чай. Някои деца искат да говорят, други просто искат да седят там, други искат вратата да остане отворена или до тях да има сънародник. Този първи разговор е от голямо значение за целия процес. Тук им се казва, че Червеният кръст ще се погрижи за тях и че бягството е приключило. Децата сканират околната среда и това, което ги кара да се чувстват сигурни е, че виждат как други деца се смеят, разговарят с персонала, играят футбол, отиват на или се прибират от училище и т.н. На момичетата им отнема малко повече време, в зависимост от броя на момичетата в центъра. Колкото повече момичета има там, толкова по-сигурни се чувстват.

Приема е за създаване на чувство за безопасност, посрещане на основни нужди и предоставяне на информация за това какво ще се случи сега. Детето получава здравен преглед и започва училище на следващия ден - ако иска. В приемния център всичко е предложение, а не задължение.

В центъра за настаняване, където детето ще се премести след една или две седмици, е от голямо значение да се чувстват добре дошли и очаквани. Ментор - едно от другите деца - ще бъде готов да посрещне новодошлия. Новото дете ще се срещне със своите контакти - хора, които ще бъдат отговорни за неговото физическо, психологическо и социално развитие. Тези хора ще се съсредоточат върху индивидуалните умения на детето и върху предоставянето на необходимата подкрепа, за да гарантират, че са свободомислещи, търпеливи и толерантни. Децата имат отговорности и задължения в центъра, а училището, дейностите и обучението за ежедневието са винаги част от рутината. Ако детето има специални нужди, ще бъдат осигурени социални грижи и/или психологическа помощ. Трябва да има уважителен подход към децата. Те се възползват от възможността да се оглежат в другите, стига центърът да не е твърде голям, защото тогава околната среда ще им бъде твърде шумна и това ще попречи на тяхното развитие.

1.3.3 Укрепване на защитните фактори за непридружени деца

Добре познат методологичен подход в грижата (за млади хора) е работата върху укрепването на защитните фактори и намаляването на рисковите фактори. Въпреки това, защитните и рискови фактори за децата, които растат в родната си страна, не винаги са същите като тези за непридружените деца.

Защитни и рискови фактори за непридружени деца според научни изследвания

Насоките за непридружените деца имат за цел да повишат техния резилианс чрез засилване на защитните фактори за детето и околната среда и чрез минимизиране на рисковите фактори. Защитни фактори са обстоятелствата в околната среда и характеристиките на дете, които могат да бъдат използвани и подсилени, за да се увеличи резилианса на децата и да се намалят рисковете. Резилианс се определя частично от генетичните фактори и частично от придобитите стратегии за справяне.

Като се имат предвид рисковете и защитните фактори за непридружените деца¹⁸, важно да се отбележи е, че възрастовата граница от 18 години за непълнолетни не е световен стандарт. Често тази възрастова граница не съответства на културата на непридруженото дете и съществуват различни подходи в рамките на и между културите. В много страни, строгото разделение между световите на децата и възрастните не съществува; младият човек без придружител може да е напуснал страната си като възрастен и да бъде приет за дете в страната-дестинация. Непридруженото дете може да е изпълнявало задачи, които в европейското общество могат да бъдат изпълнявани само от възрастни (Derluyn & Broekaert, 2008).

Също така е важно да добавим, че пътуването до Европа прави непридружените деца по-зрели в поведението им.

Често бежанците трябва да се справят с последователни травми, които може да са се случили в родната страна, но може да са настъпили и по време на бягството или в новата странна страна (Derluyn & Broekaert, 2008, Fazel et al., 2012, Reed, Panter-Brick & Stein, 2012). Да бъдеш жертва, или наблюдател на насилие (заплаха и действително насилие) е голям рисков фактор за психологически проблеми (Reed et al., 2012). Различни проучвания показват, че подрастващите, придружени от член на семейството или които получават грижи от член на семейството след пристигането си, имат по-малко проблеми, отколкото непридружените деца (van der Veer, 1996). Непридружените деца, отделени от близките им, изглежда имат по-голям риск от лошо психическо здраве.

Подкрепата и закрилата могат да помогнат на децата и юношите да се справят с психологическите ефекти на травмите и страданието. Случаите при развод на родителите често водят до липса от социална подкрепа и закрила, както и до загубата на други важни за тях роднини. В резултат на това, децата губят свят със значими възрастни, безопасност, стабилност и "корени". Освен това, те са поставени в по-голям риск от преживяване на травматични събития по време на бягството, главно поради липса на закрила, както и липса на социални и икономически ресурси в чуждата страна (Derluyn & Broekaert, 2008). Децата и юношите, чиито роднини са в затруднено положение (например в затвора), са увеличили риска от развитие на психологически проблеми. Това важи и в случаите, когато децата срещат трудности при поддържането на контакт с роднините си в чужбина. Съществуването на контакт със семейството (далеч) има защитно влияние (Fazel et al., 2012).

Процесът на акултурация може да причини много стрес, тъй като може да доведе до загуба на контакт с традиционните начини на живот (Derluyn & Broekaert, 2008). Интегрирането в чуждото общество, при запазване на първоначалната култура, предполага по-добра адаптация; поддържането на традиционните семейни ценности е вид закрила, но е важно децата и юношите да се интегрират като имат възможност да придобият умения на езика на новото общество (Fazel et al., 2012). Относно настаняването вид закрила е, когато децата и юношите живеят заедно с други хора от същия произход, които са интегрирани в новото общество, като по този начин осигуряват защита срещу психологически проблеми (Fazel et al., 2012, van der Veer, 1996).

Подкрепящата среда намалява психологическите симптоми, но на практика такава среда не винаги съществува. Начина на живот в новата страна често са трудни, включително в големи бежански центрове, в групи с малко лично пространство и ограничен персонал (Derluyn & Broekaert, 2008). Такова настаняване оказва негативно влияние върху функционирането на

¹⁸ Списъкът „Специфични защитни и рискови фактори за непридружени деца“ може да бъде намерен на www.engi.eu.

децата, вместо да живеят сами или в приемащо / приемно семейство, където безопасността и личното пространство са важни (Fazel et al., 2012).

В качествено изследване от 2011 г. относно ролята на религията с непридружени деца, Ní Raghallaigh (2011) установи, че религията дава на непридружените деца смисъл, уют и чувство за контрол в новите си условия на живот. За мнозина религията изглежда важен фактор в начина, по който те се справят с положението си. Б. Карлсън, Д. Качатори и Б. Климек от Държавен университет в Аризона, Феникс, САЩ (Carlson, Cacciatore and Klimek (2012) описват вярата в по-висока сила или религията като индивидуален защитен фактор. Използваните стратегии за оцеляване зависят от обстоятелствата и миналия опит на непридруженото дете.

Различни проучвания (Geltman et al., 2005; Bean et al., 2007; Hodes, Jagdev, Chandra & Cunliffe, 2008) показват рискови фактори, които прогнозират развитието на посттравматични стресови реакции при непридружени деца, като малко социална подкрепа, броя на травматичните преживявания и физическите наранявания. При момичетата и по-възрастните непридружени млади хора има по-голям риск от развитие на Синдром на посттравматично стресово разстройство (СПСР). Здравните проблеми, които се появяват преди емиграцията или са придобити по време на бягството или в бежански лагери, също се явяват важни рискови фактори (Carlson et al., 2012). Ван дер Веер (Van der Veer, 1996) предполага, че способността на детето да изразява емоции чрез създаване на музика или пренасочването на агресия чрез спортни дейности е защитен фактор.

Изследване от ван Изендорн (van Ijzendoorn, 2008) показва, че гените, свързани с допаминовата система, правят децата повече или по-малко възприемчиви към околната среда. Специфичните комбинации от такива гени могат да помогнат на някои деца да не развият посттравматичен стрес и проблемно поведение след злоупотреба или пренебрегване. Положителните и отрицателните ефекти на влиянията върху околната среда са различни за всяко дете, тъй като има различни нива на възприемчивост.

Защитни и рискови фактори, които са специфични за непридружените деца:

Защитни фактори:

- Езикови умения в приемащата страна
- Религия
- Регулиране на емоции
- Безопасност
- Продължителност на пребиваване
- Социална подкрепа
- Живот с други със същия произход
- Контакт със семейство

Рискови фактори:

- Физически или психологически здравословни проблеми
- Несигурност
- Травматични преживявания
- Изпитано насилие
- Без придружител
- Малко социална подкрепа
- Живот в големи приемащи центрове
- Никакъв контакт със семейство

1.3.4 Насоки за събиране на семейството

В някои европейски страни, значителен брой непридружени деца отговарят на условията за събиране на семейството¹⁹. Преди да се осъществи реално събиране, детето често трябва да чака дълго време и да мине през много. Когато пристигне момента, в който родителите и детето отново се срещнат, всички са много щастливи. Но когато отново живеят заедно като семейство, това не винаги е лесно. Събирането може да доведе до нови и непознати напрежения.

Пример: събиране на семейството в Холандия

През 2014 г. и 2015 г. бежанците, особено сирийците, често изпращат децата си в Европа, за да кандидатстват за събиране на семейството. Първоначално е обичайно да се изпраща най-големият син, но през 2015 г. Нидос установява, че децата, които са влезли в Холандия, сами или придружавани, са били по-млади. Имало е дори деца на възраст под 10 години. Оказва се, че съществува връзка между това явление и шанса да оцелеят по пътя до Европа. По-често успяват лодки с малки деца, отколкото такива без деца. Колкото повече бежанци са дошли в Холандия, толкова повече време е отнемала процедурата за събиране на семейството. През 2015 г. и 2016 г. това провокира много паника и ужас, тъй като семействата оказват натиск върху децата си да повлияят и ускорят процедурата.

Междувременно са се състояли първите събирания и Нидос става свидетел на това, как много от децата са щастливи, но други се паникьосват, защото семействата им идват.

Например, точно преди събирането, едно момиче споделя, че не иска да живее със семейството си, защото е било бито в там. Това не се е случило в (арабското) приемащо семейство, което е полагало грижи за нея и това ѝ харесва. Този проблем се решава с ръководството на Нидос и разбирането, показано от родителите и приемащото семейство. След преодоляването на проблема с насилието, момичето е много щастливо от това да живее с биологичното си семейство и редовно посещава приемащото семейство.

Миграцията по различно време също увеличава риска от възникване на ситуации, които включват фамилна чест. По време на отсъствието на родители му, детето свиква със западните правила на поведение и има повече свобода. Това лесно може да противоречи на по-строгите правила за поведение на биологичното семейство. Ето защо е от изключителна важност родителите да бъдат включени в развитието на тяхното дете в Европа през периода на ориентиране, въпреки границите и разстоянието. Ако (разширеното) семейство няма достатъчно разбиране за новата ситуация, това може да доведе до това, родителите да се опитват да превъзпитат детето веднага щом отново се съберат, за да защитят семейната чест и добрата си репутация²⁰. Това може да включва и злоупотреба с деца.

Приемащото семейство може да има ценен принос, като включи биологичното семейство в събития и развитието на детето, докато пребивава с тях. Това също може да попречи на детето да се държи по начин, който би могъл да навреди на семейната чест.

1.3.5 Автономност след 18

В повечето европейски страни, децата стават възрастни, когато навършат 18 години. Както е посочено в раздел 1.3.3, тази възрастова граница често не съответства на културата на непридруженото дете.

В някои страни, например Дания и Холандия, условията за прием се променят на тази възраст и се спират плащанията за прием в приемащи семейства. В зависимост от етапа на процедурата по предоставяне на убежище, детето ще трябва да живее в център за убежище за възрастни.

¹⁹ Повече информация за Събиране на семейството може да намерите на www.engi.eu.

²⁰ Въз основа на статия от Marjan Schippers и Mirjam van der Meer (Нидос) в Вестник за здравни грижи за млади хора, специално издание за новодошли, ще бъде публикувано през октомври 2016 г.

Следователно, целта на ориентирането в Холандия и на настаняването в приемащо семейство е непридружените деца да бъдат самостоятелни на 18-годишна възраст. В европейските страни, където има законно настойничество, детето вече не се напътства от настойник от този момент нататък.

Автономността е трудна за много деца. Непридружените деца често са много обезпокоени от това, че ще навършат 18 години. Те се страхуват от бюрократичните документи, с които ще трябва да се справят. Често голяма роля играе и несигурността за това, къде ще живеят в бъдеще. Освен мрежа от приятели и модели за подражание, от най-голямо значение е и мрежата за подкрепа, на която децата могат да разчитат и към която могат да се обърнат със своите въпроси. Социалният живот в резултат на образование или работа, разбира се, също е от полза. Говоренето на езика на страната, в която пребивава детето, е друг силен защитен фактор.

В някои държави, има възможност за продължаване на грижите и/или насоките от настойник, което може да бъде много полезно.

Добра практика:

В Германия, грижата за млади хора може да бъде осигурена до 21-годишна възраст, ако е необходимо, което се прави в Южна Долна Саксония (SüdNiedersachsen). JSN има добър опит с това.

Коучинг за изграждане на автономност

За да научим непридружените деца на автономност, е важно:

- да се обръща постоянно внимание на изграждането на мрежа за подкрепа, както формално (организации), така и неформално (приятелства, сънародници, интегрирани възрастни или възрастни, родени в приемащата страна);
- да се запази приемащото семейство в мрежата за подкрепа на детето, когато то навърши 18 години;
- да се гарантира, че детето знае къде ще живее, преди да навърши 18 години;
- колкото е възможно, да се гарантира, че следващият дом ще съответства на мрежата и ежедневието (образование/работа) на детето.

1.3.6 Насоки за резултата: завръщане или интеграция

Молбата за убежище на непридруженото дете има положителен или отрицателен резултат. Насоките в случай на отрицателен резултат се фокусират върху завръщането. Да живееш незаконно в приемащата държава не може да се разглежда като приемлив вариант за подрастващ.

Предоставянето на насоки за завръщане на детето често е трудно, тъй като и то, и неговото семейство, са имали силни надежди за разрешение за пребиваване/ на убежище. Не са обмисляли отхвърляне.

Интеграцията след получаване на разрешение за пребиваване изисква също така и добра подкрепа. Различията в културата и обществото често са значителни и това изисква много от децата и способността им да се адаптират.

Завръщане

Съществуват много различия между европейските страни по отношение на законодателството в областта на предоставяне на убежище за деца. Чешката република, например, дава убежище за пребиваване на всички непридружени деца, ако са кандидатствали за такова. В Холандия не биха отпратили непридружени деца срещу волята им преди да навършат 18 години, но има случаи, в които децата се призовават да се върнат на доброволни начала, преди да навършат 18-годишна възраст.

Завръщането е голям проблем за повечето непридружени деца. Те се страхуват за своята безопасност или от отмъщение, за това че са напуснали. Те също се срамуват, че не са могли да помогнат на семейството си или се страхуват, че ще бъдат отхвърлени от семейството си, защото не са успели в Европа.

Децата, които се завръщат, може да не бъдат приветствани обратно в семейството, ако се върнат с празни ръце. Семействата често правят големи финансови жертви, за да позволят пътуването и завръщането без пари, може да доведе до сериозен финансов проблем за тях. Освен това, завръщането с празни ръце от Европа не се счита за много надеждно в очите на местната общност в родната страна. Непридруженото дете, което се е върнало, може да се счита за неуспех и вече не е добре дошло в общността, което прави възможностите за настаняване и доходи трудни.

Насоки за завръщането могат да намалят много от тези проблеми. Важни са:

- добра и актуална информация за безопасността в родната страна;
- опита на вече завърнали се;
- информиране на семейството за причината за задължителното завръщане, за да бъде детето „извинено“;
- план за завръщане, с цел детето да не е с празни ръце (например, чрез включване на образование, насочено към завръщането) и в консултация със семейството.

Пример:

Международната организация по миграция (МОМ) предлага възможности за завръщане с помощ, което може да позволи почтено връщане. МОМ също така проучва безопасността на завръщането и например, възможностите на децата да посещават училище.

Едно момче, което току-що е навършило 17 години, трябва да се завърне в Афганистан, когато навърши 18. Той има план да отвори магазин там с финансовата подкрепа на МОМ.

Настойникът му от Нидос се обажда на бащата в присъствието на момчето, за да обсъдят плана. Тогава бащата обсъжда плана с останалата част от семейството и заедно те решават, че е по-добре за безопасността му, ако момчето отиде при чичо, който живее в друг регион и че не е разумно за него да отвори магазин, защото момчето лесно би могло да бъде ограбено.

Семейството смята, че е добре момчето да се научи да кара кола в Холандия и премине курс за автомобилно инженерство. Финансовата подкрепа от МОМ ще му позволи да бъде таксиметров шофьор, когато се завърне в Афганистан.

Добра практика: политика за завръщане в Нидос

Политиката за връщане в Нидос се основава на визията, че работата върху устойчивото завръщане на дете изисква работа върху двоен ангажимент: ангажираността на детето и ангажираността на семейството му.

Този ангажимент за завръщане може да бъде постигнат, ако се подготви устойчив план за безопасно завръщане в сътрудничество с детето и семейството. Планът трябва да предлага самостоятелно съществуване, основано на правилна и надеждна информация, наблюдавана от международни и местни организации, заедно с управлението на случаите от Нидос и ангажираността на детето и семейството му.

Двойният ангажимент може да бъде постигнат чрез:

- подбиране на точния момент;
- включване на семейството в положението на детето от началото на консултирането и активизиране на семейството по проблеми и планове за бъдещето;
- определяне, заедно с детето, в кой момент ще бъдат разгледани възможностите за завръщане и изготвяне на план за завръщане.

Устойчивият план за завръщане:

- предлага безопасно настаняване за детето;

- предлага на детето перспектива за самостоятелно съществуване чрез образование или работа;
- предлага възможности за развитие на детето;
- е изготвен от или със съгласието и подкрепата на семейството;
- предлага семейно-ориентирана грижа, за предпочитане в семейството, но иначе в други форми;
- се подкрепя/поддържа от местни организации.

Гарантирането на устойчиво завръщане означава, че:

- завръщането се наблюдава от местни и международни организации;
- планът за завръщане и първият период на завръщане са супервизирани, за да се даде възможност, ако е необходимо, планът да бъде коригиран с помощта на местните организации и / или семейството.

Добра практика:

Датският Червен кръст предлага консултации за завръщане на отхвърлени, търсещи убежище в техните центрове и има специфичен подход към децата.

Децата, които току-що са пристигнали, често са уморени, напрегнати и объркани. Те са получили невярна и противоречива информация за приема и процеса на предоставяне на убежище в новата страна. Затова им е трудно да се ориентират и да се установят. В допълнение към необходимостта от безопасност е важно да знаят какво ще се случи сега. Така че, основната цел на първоначалния контакт с децата е да им помогне да се чувстват сякаш те водят, да разберат контекста и смисъла на новата и странна ситуация, в която се намират.

Ранната намеса е много важна, тъй като тя дава на детето основна информация за процедурите по предоставяне на убежище, включително възможността за консултация за завръщане, ако желае да оттегли молбата си или тя е отхвърлена.

Основното послание в тези консултации е: не се изправяйте сами срещу тази ситуация, а приемоте предложението за безпристрастно консултиране. Това е мотивационен разговор с възрастен, който може да помогне на детето да направи избор за собственото си бъдеще на информирано основание. Самото дете прави избор, но консултиращият му помага, като обяснява възможностите.

В този ранен етап, преди да има някакво неудовлетворение относно отхвърлянето на молбата, се засяват семената за повторно консултиране в по-късен етап.

Ако молбата за предоставяне на убежище на дете бъде отхвърлена, датският Червен кръст се свързва с него директно. Това се извършва или чрез законен настойник или служител в центъра. Важно е всички законни настойници (доброволци и платени) и персоналът в центровете да са запознати с целите и възможностите на консултациите за завръщане.

Ако детето е настанено при роднини (частно настаняване), те често могат да предоставят много полезна информация, която би могла да се използва във връзка с консултациите за завръщане. Важно е да говорите с детето и насаме, защото роднините могат да имат свои собствени мотиви за или срещу завръщането на детето.

Законният настойник може да участва в консултацията за завръщане, но това трябва да се определи въз основа на връзката между него и детето. Възможно е да има двусмисленост след отхвърлянето, което да засегне връзката и тогава може би е по-добре детето да бъде подпомогнато от неутрален човек. Тъй като законните настойници са запознати с целите и възможностите на консултациите за завръщане, често добра практика е законният настойник да насочи детето към независим и неутрален човек, който не е давал насоки на детето по време на процедурата и следователно, не е емоционално засегнат от отхвърлянето на молбата. Отхвърлянето въвежда детето в процес на трансформация, в който последствията от отхвърлянето трябва да бъдат разбрани, обработени и приети. Това е моментът, в който неутралният човек може да помогне като напътства детето чрез процеса на вземане на решения, за да може то да вземе своето собствено информирано решение.

Интеграция

Точно както другите мигранти, бежанците трябва да се справят с адаптирането към новата си среда. Когато хората се сблъскват с различна култура от дълго време, те се акултурират. Начинът, по който гледат на света се променя, както се променят и някои от техните норми и ценности.

Бери (Berry, 1990) разграничава различни стратегии за акултурация: интеграция, асимилация, сегрегация и маргинализация. Интеграцията обикновено се възприема като най-успешната стратегия за социално благосъстояние. В този контекст, интеграцията означава приспособяване към новата среда, като се запазва и собствената култура.

Стратегия за акултурация		Приспособяване към доминиращата култура	
		Да	Не
Запазване на културата	Да	Интеграция	Сегрегация
	Не	Асимилация	Маргинализация

Както е описано в раздел 1.1.2, идентичността на непридружените деца се развива по различен начин от този, по който би се развила, ако не са били мигрирали. Тяхната идея, за собствената им развиваща се идентичност, се променя поради различните норми и ценности, с които се сблъскват. Моделите за подражание от родната им страна вече не се вписват в живота им, както нито моделите за подражание от новото общество. Сънародниците и бившите непридружени деца, които също изграждат бъдещето си в западно общество, могат да се превърнат в нови модели за подражание на тези деца.

Няколко проучвания показват, че опознаването и участието в новото общество, при запазване на собствените културни норми и ценности, допринася за благосъстоянието на детето. Това им помага да намерят своя път към новото общество.

Добра практика: точки на внимание за предоставяне на насоки на непридружени деца в Нидос

- търсене на модели за подражание (от собствената култура на детето или с подобно минало) в мрежата на детето;
- опознаването на новото общество и култура трябва да се развиват с темпото на детето;
- детето трябва да бъде подпомогнато в ориентирането към образование или работа, което е реалистично и съответства на бъдещите перспективи на детето;
- участието в новото общество е част от насоките;
- по желание, контактът със сънародници е част от живота на детето.

1.4 ОВЛАСТЯВАНЕ НА НЕПРИДРУЖЕНОТО ДЕТЕ

1.4.1 Въведение

Овластяването означава да направим детето по-силно, като увеличим резилианса му. Подкрепата, предлагана на детето от неговата (семейна) мрежа, може да допринесе значително за овластяването му. Разширеното семейство е важен защитен фактор за непридружените деца.

1.4.2 Насърчаване на резилианс

Отделя се все по-голямо внимание на начина, по който децата оцеляват и какво ги прави по-силни.

Фокусът не е върху слабости или рискови фактори, а върху способности, които помагат на децата да се справят с проблемите възможно най-добре: защитни фактори и резилианс. Наблягането на резилианс помага да се разбере начина, по който непридружените деца се справят с негодите и какви са техните потребности. Резилианс обикновено се отнася до "добро приспособяване или положително развитие въпреки сериозните заплахи" (Masten, 2001, p. 2); като динамичен процес, съдържащ позитивно приспособяване в рамките на значими негоди (Luthar, Cicchetti & Becker, 2000, p. 543). С други думи: способни сте да бъдете позитивни, съсредоточени върху бъдещето и силни в трудни времена, т.е. способни да се възстановите и да продължите напред. В крайна сметка, невъзможно е едно непридружено дете да се върне към обикновен живот. В този случай може да бъде подходяща метафората на д-р Ф. Уолш, съосновател на Чикагския център за семейно здраве (Walsh, 2002): тя описва резилианс като "скок напред" в несигурно бъдеще.

1.4.3 Включване на семейната мрежа

Непридружените деца обикновено идват от култура на разширено семейство и включването на семейната мрежа в предоставянето на насоки е естествено и логично. Както е описано по-горе, няколко проучвания разкриват, че контактът с биологичното семейство е важен защитен фактор за непридружените деца.

Биологичното семейство може да играе важна роля в:

- подпомагане на детето;
- отнемане на тежестта върху детето, когато целта на бягството не е изпълнена;
- отнемане на натиска върху детето по отношение на събирането на семейството;
- притеснения за поведението на детето (педагогическа власт);
- здравословни проблеми;
- разработване на планове за завръщане;
- решения, които трябва да бъдат взети;
- настаняване в приемащо семейство; ако биологичното семейство одобри настаняването, то подкрепя детето.

Добра практика: трансгранична мрежа

В търсенето на ефективни методи, Нидос събира и усъвършенства много положителни практики относно включване на семейната мрежа.

Въз основа на методически план, подобен на Семейната групов конференция в Нова Зеландия, през 2013 г. бе стартирана методология за трансгранична мрежа. В основата на методологията е, че съществуващите, новите и въображаемите мрежи трябва да участват в подкрепата и предоставянето на насоки от самото начало. След пристигането на деца от Сирия и Еритрея в периода 2014-2015 г., нещо нормално в работата на Нидос е да бъдат в контакт със семейството от момента, в който Нидос се запознаят с детето. Няма пречка за това, тъй като детето има право на убежище, а семейството е в полза, за да се даде възможност за събиране на семейството възможно най-скоро. Особено при сирийските деца, често е лесно да се установи контакт със семейството по телефона или Skype.

Датският Червен Кръст също има положителен опит в приемането на активна роля, ако детето, разбира се, се съгласи, да се свърже със семейството в чужбина възможно най-скоро. Те обясняват реалистичните възможности за детето, възможностите за събиране на семейството и говорят за това как семейството може да допринесе за това. По този начин могат да се отстранят недостижимите очаквания, облекчавайки децата от тежко бреме. Използването на смартфони прави сътрудничеството със семейството в чужбина много по-лесно, отколкото преди.

2

ПРИЕМ В СЕМЕЙСТВАТА

2.1 ВЪВЕДЕНИЕ

В цяла Европа съществуват различни мнения относно това, кое е най-доброто място за непридружено дете да порасне. За всяко дете това зависи от много фактори и следователно, трябва да бъде оценено поотделно, за да се вземе решение, съобразено с конкретните нужди.

Международната правна рамка относно приема на непридружени деца подчертава правата, отговорностите и минималните стандарти, които трябва да бъдат спазвани съгласно инструментите на ООН, правото на ЕС и политиката на ЕС (виж 0.2 от въведението).

Достъпът до подходящо настаняване, особено прием в семейства, е споменат в няколко доклада. Настаняването в семейство, една от препоръчителните възможности за непридружени непълнолетни, както се подчертава в тези доклади, се подкрепя от някои научни публикации. Най-важният аргумент за прием в семействата в резултат на това изследване е, че децата, които растат в домове за деца, изостават в развитието си в сравнение с децата, които растат в семейство.

2.1.1 Прием в семейства

Има няколко вида прием в семейства, които биха могли да бъдат подходящи, т.е. прием в (семейната) мрежа на детето и прием в семейства, които все още не са известни на децата.

Израстване в собствената мрежа

Израстването в тяхната собствена (семейна) мрежа, освен гореизброените предимства на живот в собствената култура, има допълнителни предимства на споделено семейство и миграционна история плюс съществуващи, често афективни, взаимоотношения. Миризмите, храната и говореният диалект. Разпознаваемите стрес буфери често се припокриват повече тук, отколкото в непознати етнически семейства. Някои непридружени деца могат да имат роднини в страната-дестинация, с които могат да живеят. Други могат да бъдат придружени от хора, които не са роднини, но биха могли да бъдат подходящи за настаняване при тях. В тези случаи, професионалистите трябва да направят оценка на връзката между детето и роднината или придружаващото го лице, както и способността на този човек да се грижи за нуждите на детето.

Израстване в непознато приемащо семейство

Ако непридружените деца нямат собствена (семейна) мрежа или отговорни лица, с които могат да живеят, приемът в семейства, които не са известни на детето, също може да осигури безопасно място.

Някои непридружени деца не са съгласни да бъдат настанени в семейство, например, защото вече са свикнали да живеят самостоятелно и да се грижат за себе си. В този случай, не трябва да се разглежда приемът в семейство. Тези деца могат да се възползват от приема в малки приемни центрове или от самостоятелен живот, вместо от прием в семейство.

2.1.2 Настаняване в етнически или местни приемащи семейства?

Предимствата и недостатъците на настаняването в етнически или местни приемащи семейства се различават в отделните страни в Европа.

Някои страни използват етнически семейства, тъй като имат опит с това, че за непридружените деца е по-добре да бъдат настанени в среда, в която не им се налага да губят своята културна идентичност, а самото семейство е преживяло аспекти на миграцията.

Други държави се съсредоточават върху настаняването в местни приемащи семейства, защото смятат, че това допринася повече за бързата или качествена на интеграция в новата среда. Друга причина може да е нежеланието да работят с етнически семейства, поради негативен опит със сигурността или трудности при мониторинга на настаняването, или защото културното напасване понякога се приема за дискриминационно.

Първото международно литературно изследване на Ит. Аркстейн (Arkesteijn, 2015) описва предимствата, които културното напасване има върху способността да се създаде позитивен образ и да се отработи справянето с расизма. Друг аргумент в полза на културното напасване, споменат в проучването, е фактът, че неетническите семейства се чувстват по-малко компетентни да предлагат културни насоки на децата. Освен това, настаняването в семейства със същия културен и етнически произход се счита за защитен фактор за психическото здраве на непридружените непълнолетни (Geltman, Grant-Knight & Metha, 2005).

Контраиндикация за етническо настаняване, обаче, може да бъде фактът, че непридружените деца, често вдъхновени от мненията на техните семейства, биха предпочели да живеят с местно семейство. Те смятат, че опознаването на приемащата страна по този начин ще им помогне да се интегрират и да се научат да говорят езика, което води до по-добро образование и по-висок стандарт на живот.

Използването на етнически семейства: „защитна обвивка“

Държавите, които използват етнически приемащи семейства са, например, Дания, Германия (Süd-Niedersachsen) и Холандия.

Добра практика:

Опитът на Нидос с културните настанявания в етнически семейства е добър. Наред с други фактори, той се основава и на следните експертни познания.

Китлин Тин Джи и Айрин Суон (Tjin A Djie и Zwaan) се позовават на "вграждане в културата" и "вграждане в групата" със "защитна обвивка". Защитната обвивка е всеобхватна и засяга не само семейството, но и всичко свързано с познати неща от миналото, напр. миризми, природа, традиции, ритуали, история и храна. Има навици и обичаи от миналото, които вече не са приложими след миграцията и говоренето за тях може, само по себе си, да има ефект на "защитно обвиване". Според Китлин Тин Джи и Айрин Суон, защитната обвивка насърчава хората, които са уязвими. Всички практикуват защитно обвиване, не само мигранти. В трудни периоди, всички хора търсят приятни спомени, безопасност и топлина (Tjin A Djie & Zwaan, 2007, p. 45).

В методологията за прием в семейства, разработена от Нидос, защитните обвивки се наричат "котви от миналото и настоящето, напр. хора, които напомнят за семейство, стари или нови приятели с връзка към миналото, познати обичаи, храна и т.н. Накратко: всичко, което е било познато, когато всичко все още е било безопасно" (Spinder, van Hout & Hesser, 2010, p. 38). Добрите спомени могат да бъдат смесени с неприятни такива, които са причина за бягство, но винаги ще има спомени, които са ценни. Китлин Тин Джи и Айрин (Суон Tjin A Djie и Zwaan, 2007) заявяват, че вграждането в семейство и системата за социално подпомагане са изключително важни за преминаването към нова фаза от живота и имат стабилизиращ ефект.

Spinder et al. (2010) обясняват, че етническите семейства могат да осигурят стабилна среда за непридружени деца.

Те осигуряват безопасно място за престой, където утешителните и енергизиращи спомени от миналото могат да бъдат предизвикани. Чрез връзка с и признаване на контекста от миналото, чувствата на отчуждение и объркване могат да бъдат намалени, което ще даде възможност на детето да търси контакт с непознатия външен свят. Етническите семейства могат да помогнат на децата да търсят важни котви от миналото, които да им помогнат да изпитат чувство на доверие и безопасност в настоящето. В този смисъл, тези приемащи семейства осигуряват приемственост за непридружените деца.

Виктор Куратовски (Kouratovsky, 2008) въвежда концепцията за защитна обвивка, за да обозначи дълбокото влияние на фактори като култура, миграция и език върху био-психо-социалното развитие. Обвивката се отнася за всеки човек и смущението, което причинява миграцията, може да доведе до по-голяма уязвимост за много поколения. Децата са родени със способността да накарат своите основни обгрижващи да реагират. Тези реакции са адаптирани към детето със специална, традиционна употреба на език, който вече е силно специфичен за културата и следователно, културно зареден. Това учи детето на нещо от самото начало, в подготовката за пасивна и активна комуникация с външния свят. Реакциите на социалната среда са в основата на самоосъзнаването на детето и способността му да обяснява и разбира своето поведение като част от социална група. Тази група се характеризира със специфична култура, като в случая "култура" може да се разбира като набор от "практики на тялото". В. Куратовски нарича защитната обвивка буфер срещу стреса; ако стреса не може да бъде преодолян, съществува риск от затруднения. Настаняването на непридружено дете в приемащо семейство с подобна културна история ще помогне на детето да разпознае тези стрес буфери и по този начин - ще помогне за регулиране на стреса.

Посочените по-горе концепции показват, че приемът в етническо семейство със същия произход, което може да предостави сигурност, основни нужди, внимание и структура в ежедневието, дава на детето добра възможност за нормално развитие и естествено възстановяване от лишения, загуба и травма. Освен това, етническото семейство може да предложи на детето утеха и насоки, като се основава на косвени познания от собствения си опит с миграцията и интеграцията, както и стрес буферите, необходими при бягство, обработването на травми и скръб. И накрая, етническите настанявания допринасят за запазването на културната идентичност и родния език. Това прави ремиграцията по-лесна.

Страните с опит в културното напасване, като Холандия и Дания, подчертават значението на интеграцията на семейството в приемащата държава за предотвратяване на социалното изключване, особено когато на детето, което ще бъде настанено, му е позволено да остане в страната.

Използването на местни семейства

Съществуват и положителни истории за настаняването в местни семейства, особено когато тези семейства имат межкултурно познание и опит. Регионът Южна Долна Саксония в Германия, например, работи с германски семейства откакто започна да предлага прием в семейства през 2011 г.

Добра практика: използването на местни семейства в Германия

Въпреки че понякога използват етнически семейства, повечето приемащи семейства, използвани от JSN, са местни. Някои непридружени деца искат да бъдат настанени в германско семейство, за да научат езика по-добре и по-бързо. JSN установи, че децата учат немски много бързо. Те също така научават културата и ценностите на новата си страна и как да се развиват в новото общество. JSN очаква приемащите семейства да бъдат културно сензитивни. Това се постига чрез семинари и преводачи както за езика, така и за културата, които помагат на приемащите семейства да разбират културата на детето.

2.2 ПОДБОР НА СЕМЕЙСТВА

2.2.1 Въведение

В някои европейски страни, подборът на приемащи семейства е задача, запазена за акредитираните неправителствени организации за грижи за млади хора. В други държави, настаняванията на непридружени деца могат да се извършват само в мрежата на детето.

За да се направи подбор на подходящи приемащи семейства за тази уязвима група от непридружени деца, трябва да се вземат под внимание редица аспекти. Трябва да бъде ясно, че приемащите семейства имат правилната мотивация, са

способни да се грижат за децата, могат да гарантират безопасността на детето и да се стремят да имат дълготрайна връзка с детето, но също така могат и да се разделят с него по добър и подкрепящ начин, ако няма перспективата за предоставяне на разрешение за пребиваване на детето.

Непридружените деца определено се нуждаят от възможността да поддържат връзка с биологичните родители или семейството си и трябва да бъдат насърчавани да го направят. Полагането на грижи за непридружените деца изисква чувствително и безкористно отношение. Неотложната нужда от приемащи семейства никога не трябва да отслабва фокуса върху безопасността.

2.2.2 Как да направим подбор

Подборът на приемащи семейства е въпрос на постоянно усилие, търпение и упоритост. Положените усилия могат да имат само положителен резултат в дългосрочен план.

Добра практика:

Нидос заявява от опит, че е важно винаги да се поддържа връзка с хора, които биха могли да бъдат полезни или като приемащо семейство, или като ключова фигура.

Също така е важно да се знае към кои групи да се стремят. Трябва да се имат предвид както общите, така и специфичните характеристики. Като цяло, тези семейства трябва да могат да полагат грижи за непридружени деца, които са уязвими (които са загубили домовете и семействата си), но в същото време трябва да се търсят нови перспективи и безопасно място за живеене. Струва си времето да се търсят семейства със специфичен културен произход.

Подбор на роднини (роднински грижи)

Първата възможност е да попитате детето или родителите / семейството, които са си у дома (ако е възможно), дали имат роднини в приемащата държава. Понякога децата имат адрес или телефонен номер на роднини, които също живеят там.

След това, подборът започва от свързване с това семейство и разследване на всички възможности, с които разполага, за да подслони младия член на семейството. Фазата на подбор има за цел да проучи както възможностите, така и ангажираността на семейството и детето. Ако това даде положителен резултат, процедурата за скрининг може да започне.

Подбор на хора, които могат да бъдат приемащи семейства

За да се направи подбор на хора, те трябва да бъдат поканени на информационни срещи и да бъдат посещавани по време на събирания на общностите им (религиозни групи, църкви, джамии, културни групи, училища, спортни клубове и др.). Това е един добър старт. Подборът чрез вече одобрени приемащи семейства или ключови фигури в общността също може да работи много добре.

Важно е кандидатстващите семейства да бъдат информирани за контекста и специфичните нужди на непридружените деца. Важно е и действително да попитате тези семейства дали те биха могли да бъдат приемащо семейство и да им се позволи да преценят сами предимствата и недостатъците. Те трябва да бъдат попитани дали приемът на едно непридружено дете би се вметил в сегашните им условия на живот. Ако случаят е такъв, те могат да бъдат помолени да поемат отговорността. Ако те са склонни да го направят, процедурата за скрининг може да започне.

Подбор за конкретен случай

Различните стратегии за подбор, споменати по-горе, могат да бъдат подходящи и за подбор за конкретни случаи, но най-добрият вариант е, разбира се, да се използват мрежата на детето и ключовите фигури в желаната общност.

Ако се изисква приемащо семейство за дете със специфични нужди, подборът може да се извърши с помощта на цялата налична информация. Възможно е специфичните потребности да варират. Това може да включва намиране на приемащо семейство в конкретен град, поради практически обстоятелства като образование, но може също така да означава, че едно семейство ще трябва да бъде в състояние да предостави допълнителни грижи. Хората трябва да бъдат подбрани въз основа на тази конкретна информация, а допълнителните умения, например предоставяне на медицински грижи или

наличието на дом, подходящ за деца с увреждания, могат да бъдат критерии за подбор. Обикновено, подборът чрез мрежата и социалната среда на детето е най-успешен.

План за подбор

Подборът на приемащи семейства може да започне с план. Това ще определи какви конкретни потребности трябва да бъдат взети под внимание: двойки, сключили брак, самотни родители, хора със или без собствени деца, възраст на децата, които трябва да бъдат настанени, етнически или местни семейства, културен произход и говорими езици. Важно е да се определи необходимия капацитет и разнообразие. Пример за това е възможността за настаняване на братя и сестри заедно.

Изготвянето на план за подбор ще помогне да се формулират цели, стратегии и конкретни дейности.

Получаване на достъп

Добра практика: получаване на достъп

Нидос заявява от опит, че е важно да се получи достъп до групи от хора, които могат да предоставят възможности, да повишат увереността им и да подкрепят включването/ интеграцията. Този подход е комбинация от:

- ангажиране на хората към интересите и нуждите на непридружените деца;
- привличане на грижа и чувство за отговорност към децата;
- предоставяне на точна и подробна информация за полагането на грижи за непридружени деца;
- стимулиране на хората да разпространяват посланието;
- организиране на срещи, където заинтересованите хора могат да чуят опита на другите;
- създаване на медийни кампании;

Получаването на достъп до мигрантски групи изисква културна сензитивност и искрена заинтересованост към човека и неговия произход. Да бъдете надежден като професионалист е много важно. При заявен отказ от страна на семейство, това първо "не" трябва да бъде прието, както и второто и крайно "не". Вместо това се опитайте да разберете какво наистина означава този отказ.

Също така е важно да помогнем на хората да преодолеят своите съмнения, несигурност или страхове. Освен това, при подбор на семейства винаги трябва да се включва "печелившо послание" – какво нематериално получаваме ние и какво вие? Подбиращите трябва да поемат инициативата, като се свържат с кандидатстващите семейства, вместо да чакат те да се свържат. Преценяването на правилното време е полезно: опитайте се да се свържете с някого или с група на по-късна дата, ако изглежда, че в момента имат други приоритети. Също така е важно да научите как да разпознаете кои дейности са продуктивни и кои не.

Работа с ключови фигури

Ключови фигури са хора, които имат специални взаимоотношения с целевата група за подбор. Те могат да имат водеща позиция или да влияят върху целевата група по друг начин. Те могат да популяризират организацията и да спомогнат за стимулиране на заинтересованост и чувство за отговорност сред целевата група. Ключови фигури могат също да бъдат използвани като културни съветници или медиатори за намирането на подходящи хора, които да станат приемащи семейства. Важно е организацията да опознае ключовите фигури като хора, на които могат да се доверят и са загрижени за непридружените деца и целевата група. Ключовите фигури могат да помогнат на подбиращите в това как и къде да намерят потенциални приемащи семейства, ако не отидат да ги намерят сами.

Добра практика:

В Холандия, ключовите фигури и приемащите семейства често са бивши непридружени деца.

Пример: как да разработим план за подбор

Към колко места да се стремим? (изберете броя на местата или семействата)

Какви семейства са необходими и за кого? (възраст на децата, пол, брой на местата, етническо културно или местно семейство, езици, религия, сам с или без деца, възрасти на собствени деца)

Къде да ги намерите? (чрез одобрени приемачи семейства, мрежа, ключови фигури, културни групи, училища, църкви, джамии, читалища и т.н.)

Какви семейства трябва да избягвате? (не трябва да се губи време за кандидати, които не са подходящи, защото са прекалено млади или прекалено възрастни, живеят в града, а не в провинцията или обратното, са догматично религиозни или поради контраиндикации като пушене, алкохол или наркотици).

Колко места са необходими в рамките на какъв период от време? (формулирайте SMART цели) - т.е., специфични, измерими, постижими, подходящи, навременни.

Какви методи ще бъдат използвани, какви дейности трябва да се предприемат и от кого?

Може ли това да се прави редовно или са необходими допълнителен персонал или пари?

Кога да се направи оценка на напредъка по отношение на целите?

Трябва ли да бъде коригиран планът, когато ефектите са под очакванията?

Трябва ли да бъдат променени целите?

Трябва ли да се променят "определените места" или дейностите?

Начини за подбор и тяхното въздействие

Могат да се използват няколко метода за подбор на приемачи семейства. Те са обяснени по-долу.

Реклами

Рекламата с конкретна информация за детето и неговите нужди може да бъде успешна. Когато се използват реклами, е важно:

- внимателно да се определи кои публикации са най-добри за целевата група/групи;
- да се предостави подходяща информация за това кой трябва да отговори (и кой не трябва);
- да се опитате да предотвратите твърде много ненужни реакции, на които ще трябва да отговорите;
- да се реши как трябва да отговорят хората: по телефона, имейл, уебсайт и т.н.

Добра практика:

Въпреки че може да бъде полезна работата с реклами, Нидос установи, че най-добрият метод за подбор е личен подход.

Флаери

Флаерите могат да се използват ефективно, ако разпределителните пунктове се избират внимателно. Важно е да се изберат места, където се очаква да бъде целевата група. Флаерите трябва да са интересни и цветни и да предоставят кратка информация, която кара читателя да иска да знае повече за организацията и децата. Те биха могли да бъдат публикувани на няколко езика, когато цел са приемачи семейства със специфичен културен произход. За да продължат да привличат вниманието, флаерите трябва да се подновяват редовно, като се използват различни оформления или нови цветове. Те трябва да съдържат вярна и актуализирана информация за контакт, за да се получават отговори по предпочитания начин, като например пощенски адрес, уебсайт или телефон.

Информационни срещи

Има няколко възможности за информационни срещи:

- заинтересовани групи в рамките на църковни общности или джамии;
- заинтересовани групи в рамките на НПО;
- заинтересовани групи в рамките на асоциации на мигранти, училища, спортни клубове и др.

Срещите трябва да са насочени към групите, определени в плана за подбор. Важно е да бъдете много внимателни по отношение на групите, които имат (възможно е изключителен) политически или религиозен интерес. Срещите трябва да бъдат за информиране на хората по реалистичен начин за проблемите на непридружените деца и техните нужди, като им се пояснява за важноста на помощта и за подкрепата, която могат да очакват да получат от организацията.

Срещи за споделяне на информация относно полагането на грижи за непридружени деца

Възможно е приемащите семейства да бъдат помолени да споделят своя опит и умения на среща с приятели, семейство или съседи, които биха могли да се интересуват от това да станат приемащи семейства. Друга възможност е да поискаме от приемащите семейства да направят подбор на други семейства.

Социални мрежи

За подборът чрез социални медии е важно целевата група да бъде определена много точно. След като бъде споделено съобщение, то може да достигне голяма група хора в Европа или дори по-далеч. Това може да доведе до неочакван отговор, както по брой, така и при видовете реакции. Много от това може да е загуба на време. За да се избегне това, може да се стартира кампания сред хората, които познавате и да ги инструктирате да разпространяват посланието само сред хора или групи, които познават и в рамките на избраната среда. По този начин обхватът на действие може да бъде ограничен. Също така е важно да предоставите достатъчно информация и да кажете кой бихте и кой не бихте искали да отговори. Може да е полезно да направите препратка към уебсайта на организацията и да помолите хората да го разгледат обстойно, преди да кандидатстват.

Примери:

Учителят на детето може да бъде помолен да помогне при намирането на приемащо семейство, свързано с училището. Понякога е възможно да се организира среща между дете и семейство, без да се създават очаквания, за да се види дали има нещо, което може да доведе до напасване. Известно е, че едно дете, което си играе с приятел в дома му, клони към това да иска родителите на приятеля да поемат грижите за него.

Африканско момче, което живее в приемен център, изглежда някак изолирано и объркано. Настоятникът му търси подходящо приемащо семейство. Опитите за напасване на момчето със семейства са неуспешни. Когато момчето започва да посещава африканска джамия редовно, настоятникът се свързва с лидерите на тази общност. Те са помолени да помогнат в търсенето на подходящо приемащо семейство за момчето и в действителност се стига до това.

2.2.3 На кои семейства да направим подбор: важни характеристики на приемащите семейства

Независимо дали използваните приемащи семейства са местни или етнически, роднински или нероднински, важното е, че семействата искат да посрещнат нуждите на детето. Общите условия, върху които да се съсредоточите при подбора на приемащи семейства, са универсални и описани по-долу.

1. Межкултурни умения

Приемащите семейства за непридружени деца трябва да бъдат културално сензитивни, което означава да са искрено заинтересовани от произхода на детето, навиците и живота в родната страна, текущите им планове и плановите и

очакванията на техните родители или семейство. От приемащите семейства се очаква да бъдат наясно със собствените си норми, ценности и кодекси за поведение и да научат (културно-специфичните) норми, ценности и кодекси за поведение на детето, като правят разграничение между мнения и факти.

Културалната сензитивност е много важна. Това означава странното или объркващо поведение или навици да доведат до разговор и въпроси, а не до осъждане и отхвърляне.

Езиковите умения са важен фактор при подбор и напасване. Важна е комуникацията между детето и приемащото семейство, особено през първите месеци на настаняването. Възможно е лесно да се стигне до недоразумения. Ако няма съответствие с езика на детето, често се налага използването на преводач, за да се обяснят нещата и да се разбере детето. "Триетапният метод" в модул 1, раздел 1.2.2 може да се използва за практикуване и подобряване на уменията за межкултурна комуникация.

2. Миграционен произход

Според опита в някои европейски страни, грижата за непридружените деца най-добре се развива в приемащите семейства с миграционен произход, за предпочитане от една и съща или сходна родна страна, или поне в семейства, които имат межкултурни умения.

Миграционният произход прави хората чувствителни - дори и в третото поколение след миграцията - към последиците от бягството и преселването на деца, които е трябвало да напуснат семейството и родината си. Настаняването с хора, които не са непременно от една и съща родна страна, но поне с миграционен произход, има определени предимства. Изглежда очевидно, че децата ще имат полза от факта, че могат да се чувстват сигурни в среда, в която могат да говорят своя език и където се чувстват комфортно за храната, миризмите и познатите навици. Етническото приемащо семейство може да се разглежда като преходно място, от което детето може да стъпи в новата среда и да я изпита, но също така може да се позове на това, което знае и да поддържа своята културна идентичност. Приемащите семейства с миграционен произход се очаква, разбира се, да бъдат интегрирани в обществото и да говорят добре на новия си език. Следователно, приемащите семейства би трябвало да живеят в страната за период от най-малко две години, за предпочитане по-дълъг.

Резултатът от подобен прием е по-добър (в сравнение с приемащите семейства без миграционен произход). За научно изследване на тази идея, в Холандия е започнато проучване от Университета в Гронинген (Kalverboer et al., 2016).

3. Контакт с биологичното семейство

Приемащото семейство трябва да се интересува от биологичното семейство на детето и да се опита да даде на отсъстващите родители или семейството място в ежедневието на детето. За предпочитане е това да доведе до контакт със семейството чрез телефон или социални медии. След това семейството може да бъде информирано за благосъстоянието на детето и за положението му в новата страна.

В интерес на детето е биологичните му родители да му дадат разрешение да остане в приемащото семейство. Детето иска да бъде лоялно към родителите си. Може да бъде много полезно, ако отсъстващите родители или друго семейство на детето могат да бъдат помолени за съвет в трудни ситуации или когато трябва да се направи избор. Включването на отсъстващи родители или семейство кара детето да се чувства подкрепено, да прави избори по-лесно, а приемащото семейство може да предвиди на какво възпитание е свикнало детето. Същевременно, положението на детето може да бъде обяснено на отсъстващите биологични родители или семейство. Те могат да бъдат уверени в благосъстоянието на детето. Родителите могат да помогнат на детето с реалистични очаквания, които могат да предотвратят емоционален стрес.

4. Педагогически и възпитателни умения

Приемащите семейства трябва да имат основни педагогически и възпитателни умения, които отговарят на свързаните с възрастта нужди на детето. В подхода си, те също ще трябва да вземат под внимание произхода на детето, житейските събития и преживявания. Семейството трябва да има известен опит със свързаните с възрастта нужди на детето, вероятно като е отгледало собствени деца. Всичко това трябва да бъде изследвано по време на скрининга и трябва да бъде наблюдавано по време на настаняването.

5. Устойчивост

Устойчивостта на настаняването също е важен въпрос при подбора на приемащи семейства. Ето защо планът за подбор следва да има за цел и подбора на различни възрастови групи, които са подходящи за полагане на грижи за различни възрастови групи на деца. Преместването на деца трябва да се избягва, доколкото е възможно. Също така, трябва да бъде заявено от приемащото семейство, че ще се грижи за детето, докато навърши 18 години и за предпочитане, докато детето порасне. Независимо от това, подборът на краткосрочни семейства често може да бъде полезен, например за временно настаняване на деца, които са поискали събиране на семейството, или за деца, нуждаещи се от спешен подслон.

6. Религия

Детето има право да практикува собствената си религия и трябва да се чувства свободно да прави това. Религията може да бъде много важна за доброто напасване между приемащото семейство и детето. Децата често се чувстват подкрепяни от тяхната религия и споделянето на една и съща религия с приемащото семейство може да бъде от съществено значение.

Организациите могат да очакват от приемащите семейства да подкрепят детето в своите религиозни нужди и да приемат, когато детето не чувства (същата) нужда от религиозен живот. Религията също може да бъде важна за отсъстващите родители, което им позволява да нямат съпротиви срещу приемащото семейство, което полага грижи за детето им.

7. Качества на приемащото семейство

За да напасне идеално на специфичните нужди на детето, при подбора трябва да се отчете нуждата от наличие на приемащи семейства със специфични качества. Например, възрастта на самите родители (минималната възраст за приемни родители във всички европейски страни е 21 години), броят на децата и тяхната възраст.

Подбиращите трябва да имат наличие на разнообразие от семейства. Тези семейства винаги трябва да имат подходящо ниво на интеграция в обществото и приемливо финансово положение.

Добра практика:

Приемащите семейства в Холандия не трябва да имат сериозни дългове, но ако получават финансови помощи не е проблем.

Важно е цялото семейство (включително децата) да бъде съгласно да стане приемащо семейство за непридружено дете.

8. ЛГБТ семейства

В много страни по цял свят, приемането на лесбийки, гейове, бисексуални и транссексуални (ЛГБТ) хора е табу тема. Да си ЛГБТ често се разглежда като нещо, което е избрано. Настаняването с ЛГБТ приемащи семейства може да доведе до опасения, че детето може да избере да бъде от ЛГБТ обществото. Това може да означава, че семейството на детето няма да подкрепи настаняването и след това може да доведе до проблеми с лоялността. Поради това, решенията за такива видове настаняване трябва да бъдат внимателно обмислени и направени само в сътрудничество и със съгласието на детето и ако е възможно, на семейството му.

2.3 СКРИНИНГ НА СЕМЕЙСТВА

2.3.1 Въведение

В случаите на приемащи семейства е жизнено важно семейството да предлага на детето безопасно място, където да се развива по правилния начин към самостоятелност и зрялост. Скринингът на приемни родители е правно задължение в Европа. В почти всички европейски страни, законът изисква от приемните родители да се съгласят на разследване, което води до "сертификат за добро поведение".

По време на скрининга на приемащото семейство оценява рискът от злоупотреба с деца и тази оценка е водеща. Под внимание се взема и признава всяка ситуация, в която би могло да се стигне до злоупотреба, като по този начин тя се предотвратява. Освен знанието за (факторите на) риска от злоупотреба с деца, важно е също така да бъдете наясно със защитните фактори срещу злоупотребата с деца, тъй като те могат да намалят или да контраатакуват риска.

Ако положението на кандидатстващото семейство показва известни рискови фактори и малко защитни фактори, това не означава, че ще има злоупотреба или домашното насилие. С други думи, факторите на риск от злоупотреба с деца не трябва непременно да спрат кандидатите да станат приемащо семейство, но принуждават специалистите да претеглят и обсъдят рисковете и защитните фактори.

Добра практика:

Тъй като скринингът носи голяма отговорност, той се извършва в Германия (Южна Долна Саксония), Холандия и Белгия от професионални социални работници, които са обучени специално за подбор и скрининг на приемащи семейства. Тези социални работници също отговарят за напасването на децата, когато са записани за настаняване в роднинско или нероднинско приемащо семейство.

2.3.2 На кой и кога да направим скрининг

Скрининг на роднински семейства

Ако детето вече пребивава с роднини или е отново в семейството след временно прекъсване, акцентът трябва да бъде върху приемствеността в родителската ситуация, включително продължаването на сигурната връзка между детето и лицата, които полагат грижат за него.

Следователно, скринингът ще се фокусира върху оценката дали тези взаимоотношения и родителската ситуация са достатъчно безопасни. Или поне, дали е достатъчно безопасно, докато детето чака събирането с биологичните си родители, ако се предвижда това. Наблюдение на взаимодействието между детето и семейството е важен източник на информация, за да може да се направи тази оценка. Нивото на чувствителност на полагащите грижи и отзивчивостта на детето, по-специално, ще предоставят информация за качеството на привързаността. Освен това, трябва да има и привързаност по отношение на настаняването - между детето, приемащото семейство, отсъстващото семейство и настойника.

Ако роднинско семейство, което е подложено на скрининг, все още не се грижи за детето, приемствеността на родителската ситуация не играе роля все още. Но привързаността, връзката и "защитната обвивка" (виж Раздел 2.1.2.) може да съществуват и интересите на детето, по отношение на настаняването в собствената мрежа трябва да бъдат част от скрининга. Въпросите, на които трябва да се отговори, са същите като тези, описани по-горе. Въпреки, че все още не е възможно да се включи взаимодействието и качеството на привързаността между детето и полагащите грижи при

скрининга, все пак ще бъде възможно да се включи начинът, по който те говорят един за друг, колко добре се познават и впечатление за тяхната привързаност. Ангажираността на всички участници е от еднакво значение в тази ситуация.

Недостатък на настаняването в роднинско семейство, което се е установило скоро в новата страна, може да бъде фактът, че те все още не са се възстановили напълно от собственото си бягство и не са се интегрирали в обществото. Въпреки това, често се очаква от членовете на семейството да поемат отговорност, независимо от това, дали са способни да го направят.

Добра практика: датски стандарт за супервизия на прием в роднински семейства

Датският Червен кръст има "стандарт" за супервизия на приема на непридружени деца в роднински семейства. Стандартът има за цел да изпълни визията на датския Червен кръст, че на непридружените деца се дава възможност да пребивават в подходяща социално-културна и позната среда по време на първата стъпка в процеса на кандидатстване.

За да изпълни тази визия, отдел "Предоставяне на Убежище" избира стратегия, в която:

- възможно най-често, непридружените деца се настаняват с роднини, пребиваващи в страната, като в същото време се решава дали това отговаря на висшите интереси на детето;
- на настанените деца се предлагат същите услуги като на децата и юношите, пребиваващи в центровете;
- се укрепва социалната мрежа на настанените деца;
- приемащите семейства се подпомагат от редовни съвети и насоки, обучение и супервизия.

Стандартът разглежда редица цели, които трябва да бъдат изпълнени, за да се гарантира, че едно настаняване би било от полза за детето и че детето получава необходимата подкрепа²¹.

Добра практика: датско интервю за скрининг на придружаващи лица

Датският Червен кръст използва скрининг интервю, за да разговаря с придружаващ роднина на дете през първите две-три седмици след пристигането им в Дания. Скрининг интервюто се провежда от двама социални работници / социални координатори от екипа на придружаващото лице, преводач и всяка възможна мрежа на придружаващия роднина.

Целта на скрининг интервюто е да се осигури квалифицирано изясняване дали връзката с придружаващия роднина е дългогодишна и дълготрайна. Ако е така, придружаващият роднина е настанен в центъра, който понастоящем е определен за тази цел. Ако връзката не се счита за дълготрайна, на придружаващия роднина се предлага настаняване в центъра за предоставяне на убежище Конгенлунд (Kongelunden).

По този начин, скрининг интервюто формира основата на пътя на придружаващия роднина през системата за предоставяне на убежище и в крайна сметка ще бъде включена в оценката на придружаващия човек²².

Скрининг на нероднински семейства

Когато нероднинско семейство или лице е склонно да полага грижи за детето, е важно да се проучи и установи дали те могат да изпълнят всички условия, необходими за развитието на детето и безопасното му възпитание.

Методът на скрининг, разработен съгласно закони и регламенти, трябва да съдържа следните теми относно семействата-кандидати:

- общото им отношение към приема и грижата за непридружени деца;
- семейното им положение и произход;
- безопасността в рамките на семейната система и устойчивостта на настаняването.

²¹ Посоченият стандарт може да бъде намерен в Приложение 4.

²² Посоченото интервю може да бъде намерено в Приложение 3.

Няма да има изградена привързаност между детето и семейството, когато нероднинско семейство е подложено на скрининг. Следователно, скринингът може да се извърши, като се използват общи въпроси, които отчитат рисковите фактори за злоупотреба с деца и всички потенциални защитни фактори.

Първата оценка на чувствителността на полагащите грижи може да бъде направена въз основа на наблюденията на връзката им със собствените им деца. Освен това, трябва да бъдат поискани препоръки от семейния лекар и детския здравен център и да бъдат проверени чрез интервюиране на преподаватели на собствените деца, работодателите или мрежата около семейството. Оценка на устойчивостта на настаняване също е от значение, тъй като тя може да бъде полезна за процеса на напасване и за оценка на това дали едно дете може, ако е необходимо, да остане в семейството до настъпване на зрялост. Могат да бъдат изследвани и въпроси като устойчивостта на взаимоотношенията между полагащите грижи, както и тяхното емоционално и физическо здраве.

Допълнителен скрининг в резултат на житейски събития

Житейските събития са радикални промени в условията на живот на човек или в семейство. Те оказват влияние върху тяхната сила и може да им бъде трудно да се справят с тях. Житейските събития могат да поставят родителите или други членове на семейството в ситуация, в която е засегната тяхната лична стабилност и започват да се държат непредсказуемо. Това може да доведе до силни промени в настроението или дори до насилие. От друга страна, те могат да търсят утеха и привързаност в децата, като и двете могат да доведат до сексуално насилие.

Новите обстоятелства в роднинско или в нероднинско семейство може да изискват допълнителен скрининг. Това може да оцени тяхната сила и стратегии за справяне в новата ситуация, както и ефекта върху безопасността на детето в семейството и устойчивостта на настаняването.

Трябва да се направи допълнителен скрининг при житейските събития, споменати по-долу. Трябва да бъде претеглен още веднъж ефектът от новите обстоятелства върху баланса на способностите на семейството и справянето им с нуждите на детето. Събитията, които оправдават допълнителен скрининг, са:

- промени в семейния състав (раждане, смърт или други членове на семейството, които се присъединяват към домакинството);
- бременност на член на семейството;
- тежко заболяване (физическо или психическо) на член на семейството;
- проблеми във взаимоотношения, брачни проблеми или развод;
- загуба на разрешение за пребиваване (семейството и / или детето);
- заплахата от депортиране или планове за връщане на семейството в родната страна;
- едно от лицата, полагащо грижи, да остане без работа;
- тежки финансови проблеми;
- преместване в друг дом;
- травматични преживявания в семейството или засягащи детето (злополуки, сексуално, физическо или психическо насилие, дискриминация).

2.3.3 Как да направим скрининг

Скринингът на приемащи семейства за непридружени деца е задача на социалните работници или други специалисти в областта на приемната грижа. Те могат да разработят подходящ скрининг инструмент. Както във всички инструменти за скрининг, използвани от основни организации за приемна грижа, безопасността и рискът от сексуални и други

злоупотреби са важни въпроси. При разглеждането на тези въпроси трябва да се има предвид и понятието "семейна чест", по време на скрининга на близки роднински или нероднински семейства с етнически произход.

Добра практика: холандски инструмент за скрининг

Нидос са разработили инструмент за скрининг, в който, в зависимост от вида на настаняването и съществуването на връзка между детето и семейството, се подчертават различни аспекти в окончателното разглеждане и се описват по отношение на персонализирани показатели. Скринингът се извършва от специализирани социални работници.

Инструментът²³ се състои от списък на рискови фактори и средства. Те са научно обосновани и трябва да се използват внимателно. Например, психично разстройство трябва да бъде отбелязано само, когато е диагностицирано от психиатър, в противен случай това би било само освен предположение. Освен CARE-NL²⁴, инструментът за скрининг използва и знаци за насилие, свързано с честта, и защитни фактори от списък, наречен LIRIK²⁵.

Рисковите и защитни фактори, които трябва да бъдат взети предвид при скрининга, са:

- A. Оценка на безопасността на детето в семейството;
- B. Оценка на рисковете от злоупотреба с деца въз основа на рискови фактори (CARE-NL), ранни признаци на насилие при взаимоотношения на контрол (Movisie²⁶) и защитни фактори (LIRIK);
- C. Оценка на качеството на привързаността при роднинско настаняване;
- D. Оценка на устойчивостта и дългосрочните перспективи на настаняването;
- E. Има ли някакви противопоказания?
- F. Резултат от разследването и референциите;
- G. **Заключение:** Какво е в интерес на детето, като се има предвид безопасността, приемствеността в отглеждането и устойчивостта на настаняването?

Добра практика:

В случай, че скринингът на роднинско семейство, което вече полага грижи за дете, има отрицателен резултат, настойникът от Нидос включва поведенчески специалист в решението за прекратяване на настаняването.

Добра практика: процесът на скрининг в Холандия

Нидос описва процеса на скрининг в процедурата по-долу. Тя може да се използва както за нероднински семейства, така и за роднински. Процесът на скрининг на семейства може да се разпространи по време на редица срещи с кандидатстващото приемащо семейство за максимален период от два месеца.

1. Заявлението/ Кандидатстването

Кандидатстващите приемащи семейства се регистрират предимно по телефона. По време на този първи разговор, може да бъде споделена информация за организацията и приема в семейства. Социалният работник ще обясни процеса на скрининг и може да бъде уговорена среща. Семейството може да бъде попитано как е разбрало за организацията и какви са очакванията им. Първите въпроси могат да бъдат:

- Как разбрахте за нас?
- Какво ви кара да искате да полагате грижи за неприятели деца?

²³ Пълният инструмент може да бъде намерен в Проложение 1.

²⁴ Оценка на риска от злоупотреба с деца: CARE-NL, de Ruiter & de Jong (2006 г.).

²⁵ Лесен и бърз инструмент за маркиране на риска от малтретиране на дете: LIRIK, ten Berge & Eigenraam (2006 г.).

²⁶ Списък на знаци за насилие, свързано с честта, Movisie (2010 г.).

- Какъв е съставът на вашето семейство?
- Какъв е етническият произход на вашето семейство?
- Какви езици говорите?
- За деца на каква възраст и пол бихте били на разположение?
- Каква е ситуацията в дома ви като цяло? (дом/свободни стаи, заетост, здраве)
- Имате ли сериозни финансови дългове/задължения?

Въз основа на горепосочената информация може да се изпрати информационен пакет до кандидатите, да бъдат отговорени допълнителни въпроси или да бъде направена среща за започване на процедурата за скрининг.

2. Първа среща: вход към кандидатстването

Социалният работник среща за първи път семейството-кандидат. Препоръчително е да се планира тази среща, така че всички членове на семейството да могат да присъстват. Семейството вече е получило подробна информация за организацията и приема в семейства. Процесът на скрининг ще бъде обяснен и ще бъде обсъдена тяхната мотивация да станат приемащо семейство.

Социалният работник ще поиска от семейството-кандидат да предостави имена на хора, които могат да дават референции (поръчители). Семейството ще подпише формуляр, в който дават на поръчителите разрешение да предоставят информация на организацията. Социалният работник също така ще поиска от семейството-кандидат (роднинско или нероднинско) да попълнят писмено искане за декларация за липса на възражение / удостоверение за добро поведение.

Входа към кандидатстването ще започне с въпроси относно мотивацията, историята и текущата ситуация на семейството, визията им за възпитание на дете и семейните характеристики.

Социалният работник раздава следните документи за обсъждане:

- процедурата за подаване на жалби;
- информация за законодателството относно лична регистрация;
- финансова информация.

3. Втора среща: скринингът

Препоръчително е да планирате тази среща без присъствието на деца, тъй като ще отнеме повече време от първата среща. Семейството ще бъде оценено по отношение на тяхната пригодност за прием, а социалният работник ще разговаря по-задълбочено с тях относно семейното им положение. Ще бъдат разгледани: въпроси, произтичащи от първата среща, мотивация и очаквания и обща информация за семейството, която ще даде възможност за надеждна преценка на тяхната пригодност да станат приемащо семейство. Фокусът ще бъде върху грижите и педагогическите умения, искане или приемане на подкрепа в това, културна сензитивност, възпитание и образование, безопасност и специфични за пола роли. Ще бъдат разгледани теми като завръщане в родната страна, контакт с биологичното семейство, тук или в чужбина и осиновяване.

4. Трета среща: резултат от скрининга

Докладът за скрининга ще бъде обсъден с полагащите грижи. Организацията ще обясни начина на напасване и настаняване. Резултатите от скрининга ще бъдат обсъдени и с поръчителите на семейството. Техните реакции или коментари ще бъдат добавени към доклада. Семейството ще получи две копия от окончателната версия на доклада за подпис. Едното копие ще бъде за семейството, а другото ще бъде добавено към документите на семейството в организацията.

2.4 НАПАСВАНЕ И НАСТАНЯВАНЕ

2.4.1 Въведение

Въпреки, че съществуват различни методи, в процеса на напасване всички вземат предвид ефекта от фактори като характеристиките на детето, религиозния произход, родителския стил, семейните фактори и състав, отсъстващите биологични родители и факторите на околната среда. Непасването е важен фактор за стабилността на настаняването и следователно трябва да се разглежда като професионален процес, който не трябва да се основава само на информация от живота на детето, но и на профила на приемащото семейство и желанията на биологичните родители, други роднини и самите деца.

Участието на един решителен и обективен трети човек по време на напасването, настаняването и по-нататъшни насоки може да попречи на детето да навлезе в конфликт на лоялност. За предпочитане е той да бъде настойник, но може да бъде и социален работник, специализиран в приемната грижа.

Ангажираност

Предизвикателството за настаняване на непридружени деца в приемащи семейства изисква ангажираност от всички участници. По-конкретни, от детето, от неговите биологични, но отсъстващи родители или глава на разширеното семейство и от приемащото семейство, включително собствените деца и близки роднини.

Важно е да се чуят и оценят очакванията на всички участници, за да се гарантира, че ангажираността им е реална. Освен това, очакванията, които не могат да бъдат изпълнени, трябва да бъдат известни преди настаняването. Например, може да има очаквания относно стандарта на живот в приемащото семейство или семейството да очаква нещо от детето, което то не може да предостави. За да се гарантира реална ангажираност, специалистът, отговарящ за напасването и настаняването, трябва да изслуша всички участници и да им обясни какви трябва да бъдат очакванията им. По този начин, очакванията могат да бъдат балансирани.

Семейството трябва:

- да бъдат отворено към приспособяване и сътрудничество;
- да разбира, че детето е свикнало да взема собствени решения;
- да има разбиране за колективен начин на мислене (най-подходящ за неетнически семейства);
- да разбира уменията, които детето е придобило по време на бягството.

Детето трябва:

- да следва правилата в дома;
- да помага при задачите в дома;
- да си сътрудничи със семейството.

Ако се включат, биологичните родители или разширеното семейство трябва:

- да помогнат на детето да се установи в новия си дом, като дадат съгласието си;
- да подкрепят настаняването;
- да приемат настаняването.

След като се преценят всички аргументи, но не бъде дадено съгласие от страна на биологичните родители, а все още изглежда, че е в интерес на детето определено настаняване, е важно да бъде разяснено на родителите или на разширеното семейство, че това не е решението на детето. Това ще помогне, ако биологичното семейство на детето има възможност да сподели на настойника своите съображения и съвети относно отказа от настаняването. Техните решения и най-добрите варианти за настаняване трябва да бъдат приети много сериозно. Но в крайна сметка, настойникът е този, който взема решението според задълженията си като законен представител и защитник на детето.

От жизненоважно значение, за ребалансиране на очакванията, е медиацията между детето, семейството му и приемащото семейство, ако няма достатъчно ангажираност.

2.4.2 Напасване

Напасването се отнася за етапа преди действителното настаняване на дете с приемащо семейство. По време на този етап се търси подходящо приемащо семейство за конкретно дете. Напасването е най-приложимо при настаняване в нероднински семейства. Полезно е и систематичното проверяване на напасването при настаняването в роднинско семейство, за да се потвърди съпадението между детето и семейството, както и безопасността и устойчивостта на настаняването.

По време на напасването трябва да се включи колкото се може повече информация за съществените фактори, отнасящи се както до детето, така и до приемащото семейство. Сравнението на тези фактори може да покаже пригодността на семейството, но може да се използва и за формулиране на въпроси, които изискват внимание по време на настаняването. Освен факторите за напасване от личен характер и социалното и финансово положение на семейството, трябва да се обмислят и практически въпроси. Например, дали детето ще може да запази текущата си мрежа, училище и контакт със семейството или сънародниците си, и доколко би се вписало детето сред собствените деца на приемащото семейство.

2.4.2.1 Методи за напасване

За да се разработи метод за напасване за непридружени деца, може да е полезно да се отговори на специфичните им потребности, като се използват части (но не всички) на метода, използван в системата за грижи за млади хора. Въз основа на три теоретични подхода или модела от Холандия, Белгия и Обединеното кралство, напасването може да се разгледа от следните гледни точки:

- **Модел за напасване на променливи**

В този модел се разграничават следните променливи на децата и приемните родители: историята на детето, социалното и емоционално развитие на детето и приемането и стила на родителството на приемните родители. Те трябва да бъдат взети под внимание при процеса на напасване и преди действителното настаняване (van Dam, Nordkamp, & Robbroeckx, 2000).

- **Модел за напасване на типове деца и приемни родители**

Този модел предполага, че може да има подразделение на различни видове деца и различни видове приемни родители. По този начин могат да се сравнят и вземат под внимание редица различни характеристики в процеса на напасване (De Maeyer, Vanderfaeillie, Van Hoken, Van Schoonlandt, & Leconte, 2013).

- **Модел за напасване на поведението на приемните родители в взаимодействие с поведението на детето**

Този модел е относно загрижеността да се получи достатъчно представа за ежедневното поведение и компетентност на детето в сравнение с ежедневното поведение и компетентност на приемните родители, за да може да се направи оптимално напасване (Street & Davies, 1999).

Разработване на метод за напасване

Гореспоменатите методи (или комбинации от тях) са полезни за разработване на методи за напасване. Често не е налице необходимата информация за непридруженото дете, така че в повечето случаи ще трябва да се събере от самото дете. Ако е възможно, родителите на детето или семейството му в чужбина, или други роднини, трябва да бъдат интервюирани, за да се получи информацията нужна за напасване.

Добра практика: холандски метод за напасване

Досега само в Нидос е разработен метод за напасване²⁷. JSN извършва напасване на базата на някои минимални критерии като възраст, език, състав на семейството, ако изобщо съществува възможност за избор. В своята работа в продължение на години, в Нидос се е установило, че други важни фактори за добро напасване са дневния ред на детето и семейството и/или инструкциите, дадени на детето от семейството. Това изисква професионално любопитство относно мислите на детето и очакванията на семейството, за да бъдат включени те в процеса на напасване.

Фактори за деца

Факторите, отнасящи се до детето, които трябва да бъдат взети под внимание, са когнитивно развитие, поведение, психологическо и емоционално развитие, социално развитие, физическо развитие и здраве, (подходяща за възрастта) зависимост, мотивация, предишен опит с настаняване, очакванията на детето и специални потребности.

Що се отнася до подходящата възраст, добре е да се разбере, че възрастта на непридружените деца не винаги е вярна. Понякога те просто не знаят собствената си възраст или им е казано от „водачите“ на бягството, че даването на друга възраст ще бъде в тяхна полза.

Факторите, свързани със ситуацията, са възможността за получаване на разрешение за пребиваване, взаимоотношенията на кандидата с приемащото семейство, дългосрочните перспективи за настаняване (съобразено със събирането на семейството), бивши настанявания, ролята на отсъстващите родители или семейство, братя и сестри настанени в приемна грижа и неподходящо сексуално поведение, показано от детето.

Фактори за приемащи семейства

Факторите, които трябва да бъдат взети предвид при приемащото семейство, са педагогически умения, умения за отглеждане, способност да предоставят сигурност, чувствителност, културална сензитивност, способност да подкрепят амбициите на детето, степен на интеграция, семеен състав, стабилен семеен живот/житейски събития, семейна мотивация (включително тази на собствените деца), устойчивост, която може да бъде предложена, способност да накарат детето да се чувства свободно, очаквания относно детето и мотивация за включване на биологични родители или семейство.

Роднинско семейство

Настаняването в приемно семейство трябва да бъде първата възможност, която е разгледана, ако има такава.

В случая на непридружени деца, настаняването при роднини може да е било част от първоначалния план, който родителите или семейството са направили преди бягството от родната страна. Доста често децата и роднините се намират и вече живеят заедно, преди някой от служителите да е забелязал отсъствието на родителите на детето. Дори ако едно биологично семейство въобще не е съгласно да се направи скрининг на роднинското семейство, трябва да се разгледа възможността на семейството да се грижи за детето. По този начин се вземат предвид най-важните критерии за напасване.

В тази ситуация, напасването се съсредоточава върху претеглянето на напасващите фактори и резултата от скрининга срещу семейната връзка и визия, както и желанията на детето, приемащото семейство и отсъстващите родители. По време на скрининг на роднинско семейство е необходимо да се провери тяхната мотивация и не просто да се предположи, че хората ще помогнат, защото са роднини. Възможно е едно семейство да приеме задачата да се грижи за член на семейството срещу волята си. Ако случаят е такъв, трябва да се обмисли вземането на решение срещу настаняването. Тогава трябва да се каже на биологичните родители, че се е стигнало до заключението, че това не е най-подходящия вариант, но това не е по вина на роднинското семейство.

²⁷ Холандският формуляр за напасване може да бъде намерен в Приложение 2.

Важни знания за напасване с етнически семейства

Ако детето трябва да бъде напаснато със семейство със същия или близък културен произход, е важно да се помисли за религиозния произход на детето и приемащото семейство.

Възможно е, да бъде важно да се обмисли и миналото на детето и семейството по отношение на клан/племе на произход. Бежанците от райони във военен конфликт може да не се напаснат с определени политически групи. Във връзка с това е важно да се обърне внимание на мотивацията за прием на детето: какво очаква семейството?

2.4.2.2 Самият процес на напасване

Има няколко възможни изходни точки за напасване на непридружени деца. Детето може току-що да е пристигнало в страната, може да е пребивавало в приемния център за по-кратък или по-дълъг период от време или може да е пребивавало краткосрочно в приемащо семейство.

Когато детето е в безопасна и стабилна ситуация, трябва да има достатъчно време за задълбочено изследване на всички нужди и фактори, като същевременно се работи по процеса на напасване. Ако случаят не е такъв, може да се обмисли временно настаняване със специално подбрано приемащо семейство за кратък период.

Понякога детето пристига със семейство, което полага грижи за него или е било помолено от родителите или семейството му в чужбина. След като се направи скрининг на такава ситуация, е разумно да приложите модел за напасване, за да проверите дали настаняването е безопасно и устойчиво.

Добра практика:

В Холандия, всички непридружени деца пристигат в център за регистрация и кандидатстване.

Понякога пристигат заедно с роднини. След регистрацията и формалностите по кандидатстването, настойникът от Нидос разговаря с детето и семейството му за най-доброто място за пребиваване на детето. Ако настойникът не вижда нищо друго освен обич и топло отношение, детето ще може да остане при тези роднини. Възможно най-бързо и в рамките на максимум пет дни (правно задължение), Нидос прави първоначална проверка за безопасност в дома на роднините. Изследвани са условията на живот и личното положение на близките и се оценява безопасността на детето в семейството.

Ако едно дете, до 14-годишна възраст, пристигне само в центъра за кандидатстване, непосредствено след като е регистрирано се настанява в приемащо семейство за краткосрочно пребиваване, което живее близо до центъра. Детето остава там само няколко дни, за да се осигури време на настойника да намери и проучи възможностите за настаняване при роднини, ако има роднини в страната. Това осигурява време и за намиране на най-добрия вариант за настаняване в нероднинско приемащо семейство в страната. Семейства от различни културни среди, които говорят различни езици, са специално подбрани за този временен прием и са готови да приемат дете по всяко време на деня или през нощта.

Въпреки че напасването трябва да се направи преди началото на действителното настаняване, съществуват ситуации, в които напасването се извършва след настаняването на детето в роднинско семейство. В тези случаи, напасването ще бъде третата стъпка в следния процес:

- проверка за безопасност в рамките на пет дни след уведомлението, че непридружено дете е пристигнало при роднинско семейство;
- скрининг на семейството в рамките на три месеца след пристигането на детето в семейството;
- напасване веднага след приключване на доклада за скрининг.

В края на процеса ще бъдат определени силните и слабите страни на напасването, ще бъдат изяснени очакванията на всички участници и ще има ясна картина за въпросите, които трябва да бъдат разгледани.

Консултация и ангажираност на отсъстващите родители или семейство

Степента, до която биологичните родители или членове на семейството, които са важни за детето, се съгласяват с настаняването в приемащо семейство, оказва влияние върху стабилността и устойчивостта на настаняването.

Несъгласието им най-вероятно би предизвикало конфликт на лоялност. Дори малко негативност в тона по време на комуникацията между биологичните родители или семейството и приемащото семейство може да причини нестабилност.

Ако е възможно, комуникацията между настойника/социалния работник и биологичните родители или семейство трябва да се осъществи с помощта на преводач. Може да бъде полезно да помолите "ключова фигура" да подпомогне комуникацията и да говори с биологичното семейство. Тази "ключова фигура" трябва да бъде член на културна или етническа група, която е добре интегрирана в новото общество. Той или те може да помогне с анализа на проблемите по отношение на културните различия и може да посредничи или да съветва по конфликтни въпроси. Този човек може също така да действа като културен медиатор при намирането на най-важното лице в семейството, което може да даде разрешение или което да поеме ангажимент. Това може да е бащата, майката или - по-вероятно - дядо, баба или дори началник на племето или свещеник.

Пример:

Касим остава сирак, още когато е бебе и е взет от чичо си - брат на баща му. Семейството емигрира в Холандия. На 10-годишна възраст, Касим е настанен при друг чичо, защото семейството, което го е взело, ще се мести в Обединеното кралство и Касим не може да се присъедини към тях, поради липса на холандско гражданство. Скоро става ясно, че другият чичо не е в състояние да отгледа Касим. Няма нито време, нито възможност да полага грижи за младото момче. Когато настойникът пожелава да настани момчето в друго семейство, чичото се разстройва и не се съгласява. Обсъждането на ситуацията води до нови споразумения. Тогава момчето бяга и настойникът отново разговаря с чичото. Той го пита защо не иска да съдейства за намирането на друго решение за Касим. Чичото обяснява, че е обещал на семейството да се погрижи за Касим, че от момчето се очаква да поддържа връзка със семейството си в Афганистан и че те очакват от него да ги подкрепя финансово в бъдеще. Чичото не може да се съгласи с друго решение за момчето, поради тези причини. Той иска Касим да се върне при него и да се държи правилно. Настойникът разбира, че чичото действа под натиск от страна на семейството и го пита дали ще се съгласи с друго решение за Касим, ако семейството се съгласи също. Чичото иска дядото в Кабул и чичото в Обединеното кралство да бъдат включени, тъй като трябва да се реши какво да правят. Настойникът кани чичото да дойде в Холандия от Великобритания, за да помогне в намирането на най-доброто решение за Касим. Тъй като чичото не може да дойде, той изпраща съпругата си. По време на семейната консултация по телефона с чичото, лелята и дядото в Кабул, е решено, че Касим не може да остане при чичото. По-голям братовчед и съпругата му са готови да се погрижат за Касим.

Представяне на детето на приемащото семейство

Преди да се представи детето на семейство, отговорният настойник/ социален работник трябва да направи списък на всички възможни подходящи семейства в текущата среда на детето. Степента, до която трябва да се вземе предвид средата, зависи от привързаността на детето към текущата му мрежа. Училището и приятелите са важни фактори, които трябва да се имат предвид.

Трябва да се вземе предвид и възможно напасване със семейства, които има същия или много сходен етнически произход като на детето. Ако такова семейство не е на разположение, непридруженото дете може да има полза от настаняване в семейство със сходен културен произход или в семейство с миграционен произход. Могат да помогнат и фактори като езиките, говорени в семейството, техният собствен опит като бежанци и интегрирането им в нова среда.

Всички фактори на детето и на приемащото семейство се сравняват и претеглят. Някои фактори могат да означават, че няма напасване или че са установени проблеми, които се нуждаят от допълнително внимание или насоки.

Следващата стъпка е да представите детето на семейство, за което се смята, че е най-добрият вариант. Семейството трябва да е получило цялата информация, която е от значение, за да им се даде правилна представа за детето, за което ще полагат грижи.

Представяне на приемащото семейство на детето

Ако семейството, за което се смята, че е най-подходящо, е съгласно с настаняването, настойникът/социалният работник трябва да информира детето за семейството, да обясни факторите, които вероятно ще представляват интерес за детето, и да отговори на всички въпроси, които детето може да има. Детето трябва да получи подходяща за възрастта си роля в изготвянето на план за опознаване преди началото на настаняването. Ролята на настойника/ социалния работник в това е жизненоважна.

Процес в пробния период

Желанията на детето и на кандидатстващото приемащо семейство са внимателно събрани заедно в пробния период. Въпросите, коментарите и предложенията трябва да бъдат споделени с всички участници след всяка стъпка в процеса. Те ще бъдат взети под внимание при следващите стъпки.

Това е процес "по поръчка", който в крайна сметка трябва да доведе до ефективно вземане на решения. Той трябва да се ръководи от настойника/ социалния работник. Продължителността на всеки етап от процеса в пробния период може да варира в зависимост от ситуацията на детето, неговата мотивация и начин на справяне с процеса, плюс неотложността на необходимостта от по-добър вид прием. Добре е да бъдете наясно с факта, че децата от някои културни среди са се научили да уважават възрастните и да са благодарни за всяка помощ. Поради това, тези деца няма да могат лесно да дадат своето реално мнение, ако то е отрицателно.

2.4.3 Настаняване

Настаняването трябва да бъде внимателно подготвено. Детето може, например, да остави зад себе си хора и приятели, на които има доверие. За да се предотвратят нови белези или травми, трябва да се сбoguват с тях и ако е възможно, да се поддържат важни взаимоотношения.

Практическите въпроси, които трябва да бъдат уредени, варират от приключване на членство в спортен клуб до осигуряването на непрекъснатост на медицинско лечение. Предоставянето на роля на детето и приемащото семейство в тези практически въпроси, преди да започне настаняването, може да бъде много полезно за изграждането на взаимно доверие. Една от възможностите е приемащото семейство да води детето на училище.

Оценка

След приблизително шест седмици, трябва да се направи оценка, както на приемащото семейство, така и на детето (поотделно и заедно).

Преди тази оценка трябва да има чест контакт със семейството и детето, така че въпросите да могат да бъдат решени, преди те да станат реални проблеми или недоразумения. През първите няколко дни от настаняването това ще се случи няколко пъти. Ако е необходимо, с този оценъчен контакт може да помогне преводач или ключова фигура.

Оценката след шест седмици се фокусира върху практически въпроси, както и върху благосъстоянието на детето и решаването на всякакви проблеми или недоразумения. Ако семейството и детето се нуждаят от повече насоки или детето/настаняването са особено уязвими, могат да бъдат насрочени допълнителни оценки между шестседмичната оценка и годишната оценка.

Добра практика:

Датският Червен кръст оценява настаняването в роднинско семейство, както следва:

- едно посещение преди напасването и нанасянето на детето;
- посещение за оценка след шест седмици;
- след това, посещения с тримесечни интервали, освен ако няма специални нужди.

Има и чест телефонен контакт, както със семейството/ близките и детето, така и с външни партньори, включително училище. Освен това, има редовен контакт с детето чрез SMS-и и Фейсбук. И накрая, съществуват мрежови дейности за деца, живеещи с роднински семейства, включително ежегодно тридневно пътуване със социални дейности.

Насоки за работа с детето и приемащото семейство

В повечето европейски страни, насоките и супервизията за приемащото семейство и на детето се извършват от един и същ социален работник. Съществуват специфични аспекти по отношение на детето, приемащото семейство и риска от

злоупотреба с деца, които се нуждаят от специално внимание от страна на социалния работник. Тези аспекти са споменати по-долу.

По отношение на детето:

- бъдете нащрек за признаци на проблеми с развитието;
- предложете специфично образование за психологическите проблеми, заплахите за развитието на детето и за задачите, които едно непридружено дете трябва да изпълни;
- предоставяйте съвети за справяне с проблемите;
- предоставяйте съвети за насърчаване на привързаност и резилианс;
- предоставяйте професионални съвети за запълване на емоционални празнини, ако е необходимо.

По отношение на приемното семейство:

- бъдете нащрек за признаци на дисбаланс между тежестта върху семейството и способността им да се справят;
- бъдете нащрек за признаци на дисбаланс между разстоянието и близостта в отношенията на приемащото семейство с детето;
- предоставяйте съвети и подкрепа за насърчаване на контакта между детето и неговите биологични родители или семейство;
- обяснете правната процедура по подаването на молба за предоставяне на убежище;
- подпомагайте преодоляването на несигурност по отношение на получаването на разрешение за пребиваване;
- предоставяйте съвети за отглеждането на деца между две култури;
- предоставяйте съвети за проблеми, свързани с родителството.

Добра практика по предоставянето на насоки:

Нидос редовно кани приемащи семейства на неформални срещи за кафе и World Cafés²⁸. Тук семействата са помолени за обратна информация относно насоките, предоставени на тях и децата от настояниците. По време на срещите могат да се обсъждат няколко въпроса, като например нуждата от подкрепа, културните различия в отглеждането на деца, родителството, споделянето на добри практики и живота като търсещ убежище или мигрант.

JSN организира срещи пет пъти годишно само за приемащи семейства. По време на тези срещи, семействата могат да споделят опит и да получат информация. Понякога има лектори, които дават информация или водят лекция за травми, взаимоотношения, образование или работа.

Освен това, в пет до шест сесии годишно, семействата получават коучинг по специфични проблеми от външно лице. JSN установи, че просто слушането на проблеми на други приемащи семейства и да възможността за споделяне собствените проблеми с други семейства, е от голяма помощ.

JSN постигна добри резултати с "експериментална педагогика" ("Erlebnispädagogik"), като води приемащи семейства и деца на различни спортни преживявания, например, на курс с високи въжета. Това прави децата физически по-силни, като същевременно укрепва връзките между хората в групата.

JSN празнува специални празници заедно със семейства и деца (например, Коледа за децата от Еритрея и Нова година (Nowruz-Иранска Нова година) за афганистанските и кюрдските деца).

Риск от злоупотреба с деца

Има няколко признака за злоупотреба с деца. Следните ситуации трябва да се разглеждат от социалния работник като предупредителни признаци, че нещо може да не е наред:

- по-големи деца коригират (понякога прекомерно) поведението на по-малки деца (имитиращи родители);
- заявления за паспорти или разрешения за пътуване за момичета от рискови групи (генитално осакатяване на жени, насилие, свързано с честта, принудителен брак);
- почивки в държави, където често се случва генитално осакатяване на жени
- приемащото семейство показва малък или никакъв интерес към детето, но има много изисквания;
- детето получава скъпи неща (телефон/дрехи);

²⁸ За повече информация относно този метод: <http://www.theworldcafe.com>.

- признаци, че детето е уронило семейната чест с това, което приемащото семейство нарича "много непристойно поведение";
- детето отсъства от училище редовно;
- неравностойно положение на детето в сравнение с другите деца в семейството.

Риск от провал

Една от най-честите причини за провал, когато децата се преместват от дома на приемното семейство в редовна приемна грижа, е ежедневен конфликт между приемното дете и приемните родители (Oort, 2010).

В Нидос не е установено, че ежедневните конфликти водят до провал. Това, което може да бъде източник на конфликт, е колко свобода искат и получават юношите. Това може да играе специфична роля в роднинско семейство. Тези семейства се чувстват отговорни за защитата на "честта" на детето и на биологичното му семейство, като им позволяват по-малко свобода, отколкото детето чувства, че е приемлива.

Провалите в ранен етап се дължат на липсата на добро напасване между детето и приемащото семейство, неправилните очаквания (понякога причинени от културни различия) и биологичното семейство на детето, което не подкрепя настаняването.

Житейските събития в приемащото семейство също могат да нарушат равновесието между силата на приемащото семейство и бремето на семейството. Събития като смърт на член на семейството, пристигане на нов член на семейството, безпокойство относно финансовото положение, безработица, развод, болест или непридруженото дете, което не получава разрешение за пребиваване.

За да се предотврати провал, е важно:

- да се отдели време на семейството и на детето, за да се запознаят правилно и да се види дали напасването е подходящо;
- да се отдели време за обсъждане на очакванията на детето и приемащото семейство;
- да се включи биологичното семейство на детето в настаняването и да се поиска тяхното "разрешение";
- да се направи оценка на настаняването след кратък период от време и да се прекрати, ако не е подходящо или има разминаване в очакванията;
- да бъдете нащрек и обсъждате поведението на детето, което би могло да навреди на семейната чест;
- да се наблюдава равновесието между силата на приемащото семейство и бремето върху семейството и въздействието на нови житейски събития.

Пример: Холандски модел за прием в семейства

Фаза	(Консултиране) Процес	Теория, Практика, Методи	Дейности/Инструменти
Подбор на семейства и поддържане на контакт	Подбор на семейства	Специфични специализирани уебсайтове; социални мрежи; презентации; межкултурен подход;	Следване на ключови фигури; установяване на контакт; организиране на информационни срещи
	Поддържане и укрепване на контакт със семействата	Свържете се чрез мотивация, въпроси и очаквания на семействата	Организиране на срещи за контакт и образование за родители
Скрининг на семейства-кандидати	Проучване на пригодността на семейството	Културно сензитивен подход за контакт с кандидатстващите семейства (триетапен метод Pinto)	Домашни посещения; списък на важни въпроси за входни срещи и интервю; пълен въпросник за скрининг
Заявление на детето за прием в семейство	Информирание и подготовка на детето за прием в семейство	Свържете се чрез мотивация, въпроси и очаквания на детето	Попълване на формуляр за кандидатстване
Напасване на дете със семейство и настаняване	Установяване на процес за въвеждане/запознанство	Систематичен подход	Детето посещава дома на семейството-кандидат; консултация между настойника и социалния работник; включване на биологичното семейство/мрежа на детето
Насоки за детето и семейството по време на настаняването	“Защитна обвивка”	Работа с „приемствеността на семейството“	Използване на дневник; екокарти и генограми;
	Засилване на родителските умения на семейството в интерес на детето	Подход, задвижван от цели; подобряване на преходната среда	Образование за родители; домашни посещения
	Наблюдение за безопасността на детето	Подход, задвижван от цели	CARE-NL; LIRIK; Movisie; списък на признаци за насилие, свързано с честта
	Укрепване на социалната мрежа на семейството и детето, съсредоточавайки се върху развитието на перспективите на детето	Подход, задвижван от цели	Дневник
Оценка	Наблюдение на развитието и безопасността на детето; благосъстоянието и капацитета на родителската система	Подход, задвижван от цели	Домашни посещения; стандартни формуляри за оценка
Крайно настаняване	Оценка	Укрепване на връзката с организацията	Попълване на стандартен формуляр
Последваща грижа след 18 г.	Интервюиране на семейството		Домашно посещение

ИЗТОЧНИЦИ

- Arkesteijn, P. (2015). *Culturally matched families. A study on placing unaccompanied asylum seeking children into culturally matched families*. (Masterthesis, University of Groningen).
- Bagozzi, R.P., Verbeke, W., & Gavino, J.C. (2003, April). Culture moderates the self-regulation of shame and its effects on performance: The case of salespersons in the Netherlands and the Philippines. *Journal of Applied Psychology*, 88(2), 219-233.
- Bean, T.M. (2006). *Assessing the psychological distress and mental healthcare needs of unaccompanied refugee minors in the Netherlands*. (Doctoral dissertation, University of Leiden). Retrieved from <https://goo.gl/dm7IWb>
- Bean, T., Derluyn, I., Eurelings-Bontekoe, L., Broekaert, E., & Spinoven, P. (2007, April). Comparing psychological distress, traumatic stress reactions, and experiences of unaccompanied refugee minors with experiences of adolescents accompanied by parents. *The journal of nervous and mental disease*, 195(4), 288-297.
- Bedford, O.A., & Hwang, K.K. (2003). Guilt and shame in Chinese culture: A cross-cultural frame work from the perspective of morality and identity. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 33(2), 127-144.
- Berry, J.W. (1990). Psychology of acculturation. Understanding individuals moving between cultures. *Applied cross-cultural psychology*, 232-253.
- Bronstein, I., Montgomery, P., & Dobrowolski, S. (2012). PTSD in Asylum-Seeking Male Adolescents From Afghanistan. *Journal of Traumatic Stress*, 25(5), 551-557.
- Carlson, B.E., Cacciatore, J., & Klimek, B. (2012). A risk and resilience perspective on unaccompanied refugee minors, *Social Work*, 57.3, 259-269.
- De Maeyer, S., Vanderfaeillie, J., Van Holen F., Vanschoonlandt, F., & Leconte, L. (2013). De vragenlijst beoordeling pleegzorgsituaties (VBPS): een instrument ter ondersteuning van het matchingproces in pleegzorg: een pilootonderzoek. *Orthopedagogiek: onderzoek en praktijk*, 52, 17-32.
- de Ruiter, C., & de Jong, E.M. (2006). Child Abuse Risk Evaluation-NL (CARE-NL). Retrieved from: <http://www.corinederuiter.eu/risk.php>
- de Ruijter de Wildt, L., Melin, E., Ishola, P., Dolby, P., van de Pol, P. & Murk, J. (2015, February). *Reception and Living in Families: Overview of family-based reception for unaccompanied minors in the EU Member States*. Utrecht, the Netherlands: Nidos, SALAR, CHTB.
- Derluyn, I., & Broekaert, E. (2008). Unaccompanied refugee children and adolescents: The glaring contrast between a legal and a psychological perspective. *International Journal of Law and Psychiatry*, 31(4), 319-330.
- Derluyn, I, Wille, B., De Smet, T., & Broekaert, E. (2005). *Op weg. Psychosociale en therapeutische begeleiding van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen*. Antwerpen – Apeldoorn: Garant.
- de Wolff, M., Dekker-van der Sande, F., Sterkenburg, P., & Thoomes-Vreugdenhil, A. (2015). *Problematische gehechtheid voor jeugdhulp en jeugdbescherming*. Leiden, the Netherlands: TNO Child Health. Retrieved from: <http://goo.gl/McZm2a>
- European Network of Ombudspersons for Children (2016, January). *Safety and fundamental rights at stake for children on the move*. Retrieved from: <http://goo.gl/wybhtM>
- Fazel, M., Reed, R.V., Panter-Brick, C., & Stein, A. (2012). Mental health of displaced and refugee children resettled in high-income countries: risk and protective factors. *The Lancet*, 379(9812), 266-282.
- Geltman, P.L., Grant-Knight, W., Mehta, S.D., LloydTravaglini, C., Lustig, S., Landgraf, J. M., & Wise, P.H. (2005, June). The “lost boys of Sudan”: functional and behavioural health of unaccompanied refugee minors re-settled in the United States. *The Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 159(6), 585-591.
- Hodes, M., Jagdev, D., Chandra, N., & Cunliffe, A. (2008, July). Risk and resilience for psychological distress amongst unaccompanied asylum seeking adolescents. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(7), 723-732.
- Huybrechts, A. (2009). Interculturele psychotherapeutische ontmoetingen. *Systeemtheoretisch Bulletin*, 27(1), 5-25.
- Janssen, J. (2006). *Je eer of je leven, een verkenning van eezaken voor politieambtenaren en andere professionals*. The Hague, the Netherlands: Elsevier.
- Jessurun, N. (2008). *Handboek Systeemtherapie, Migratie, hoofdstuk 44*. Utrecht, the Netherlands: De Tijdstroom.
- Kalverboer, M.E., & Zijlstra, A.E. (2006). *Asielzoekers kinderen en het recht op ontwikkeling: het belang van het kind in het vreemdelingenrecht*. Amsterdam. the Netherlands: SWP.
- Kalverboer, M., Zijlstra, E., van Os, C., Zevulun, D., ten Brummelaar, M., & Beltman, D. (2016, February). Unaccompanied minors in the Netherlands and the care facility in which they flourish best. *Child and Family Social Work*, 1365-2206.

Kouratovsky, V. (2008). *Cultuursensitieve diagnostiek en therapie*. In T.I.Oei en L.Kaiser; *Forensische psychiatrie onderweg*, 371-385. Nijmegen, the Netherlands: World Legal Publishers.

Luthar, S.S., Cicchetti, D., & Becker, B. (2000, May). The Construct of Resilience: A Critical Evaluation and Guidelines for Future Work. *Child Development* 71(3), 543-562.

Masten, A.S. (2001, March). Ordinary magic. Resilience processes in development. *The American Psychologist*, 56(3), 227-38.

Movisie 2010. Signalenlijst huiselijk geweld. Retrieved from <http://goo.gl/WEZf8g>

Ní Raghallaigh, M. (2011). Religion in the Lives of Unaccompanied Minors: An Available and Compelling Coping Resource. *British Journal of Social Work*, 41(3), 539-556.

Ní Raghallaigh, M., & Gilligan, R. (2010, January). Active survival in the lives of unaccompanied minors: coping strategies, resilience, and the relevance of religion. *Child and Family Social Work*, 15(2): 226-237.

Oort, F.J. (2010). Het ondersteunen van pleeggezinnen met een hoog risico op ongewenste beëindiging van de plaatsing. Retrieved from <http://goo.gl/zz23dm>

Pharos (2009). Kennisdocument kindermishandeling. Retrieved from <http://goo.gl/ICozUx>

Pinto, D. (2007). *Interculturele communicatie, een stap verder*. Houten, the Netherlands: Bohn Stafleu van Lochem.

Plysier, S. (2003). *Kinderen met een tweede huid. Onthaal van kinderen op de vlucht*. Antwerpen, Belgium: Garant-Uitgevers.

Prins, P., & Braet, C. (2014). *Handboek klinische ontwikkelingspsychologie*. Houten, the Netherlands: Bohn Stafleu van Loghum.

Reed, V.R., Fazel, M., Jones, L., Panter-Brick, C., & Stein, A. (2012). Mental health of displaced and refugee children resettled in low-income and middle-income countries: risk and protective factors. *The Lancet*, 379(9812), 266-282.

Sökefeld, M. (2006, July). Mobilizing in transnational space; a social movement approach to the formation of diaspora. *Global networks*, 6(3), 265-284.

Nidosmethodiek voor de begeleiding van ama's. Utrecht, the Netherlands: Stichting Nidos.

Spinder, S., van Hout, A., & Hesser, K. (2010). *Thuis en Onderweg: Nidosmethodiek voor Opvang en Wonen in Gezinsverband*. Utrecht, the Netherlands: Stichting Nidos.

Street, E., & Davies, M. (1999). Assessing and matching foster care relationships: an international framework. *Adoption and Fostering*, 23(2), 31-41.

ten Berge, I.J., & Eigenraam, K. (2009). *Licht Instrument Risicotaxatie Kindermishandeling*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Tjin A Djie, K., & Zwaan, I.(2007). *Beschermjassen: transculturele hulp aan families*. Netherlands. Assen, the Netherlands: van Gorcum.

Turnell, A., & Edwards, A. (1999). *Signs of Safety: A Solution and Safety Oriented Approach to Child Protection Casework*. United States: WWNorton & Co.

van Alphen, M.F. (2008). *De Rol van Schaamte bij Herstelgericht Werken*. Lelystad, the Netherlands: Inspiration Press.

van Dam, W., Nordkamp, S., & Robbroeckx, L. (2000). *Passen en meten in de pleegzorg, plaatsingsmethodiek nader onderzocht, literatuurstudie en model ontwikkeling*. Amsterdam, the Netherlands: SWP.

van der Veer, G. (1996). *Voogdijmaatschappelijk werk en gevluchte adolescenten*. Utrecht, the Netherlands: De Opbouw.

van der Veer, G. (2002). *Gevluchte adolescenten: ontwikkeling, begeleiding en hulpverlening*. Utrecht, the Netherlands: Pharos.

van IJzendoorn, M.H. (2008), *Opvoeding over de grens, gehechtheid, trauma en veerkracht*. Amsterdam, the Netherlands: Boom Academic.

Vervliet, M., Meyer Demott, M.A., Jakobsen, M., Broekaert, E., Heir, T., & Derluyn, I. (2014, February). The mental health of unaccompanied refugee minors on arrival in the host country. *Scandinavian Journal of Psychology*, 55(1), 33-37.

Walsh, F. (2002, April). A Family Resilience Framework: Innovative Practice Applications. *Family Relations*, 51(2), 130-137.

ХОЛАНДСКИ ИНСТРУМЕНТ ЗА СКРИНИНГ ПРИ ОЦЕНЯВАНЕ НА ПРИЕМНИ СЕМЕЙСТВА

Този инструмент за скрининг се използва за оценка на пригодността на приемни семейства. Инструментът се състои от различни части, в които, в зависимост от вида на настаняването и съществуването на връзка между детето и семейството, могат да се подчертаят различни акценти в окончателното разглеждане.

Част I: Списък с въпроси, които трябва да бъдат зададени

1. Предложение²⁹

- възраст
- пол
- националност
- предпочитания за вид прием (краткосрочен, дългосрочен)
- брой места

2. Семейно състояние

- текущо състояние
- мнение на други членове на семейството за прием на детето
- мрежа; приятели, семейство, съеди (очаквана реакция за детето)
- посетители, други обитатели и гости, оставащи да пренощуват
- чести контакти с други лица
- физическо и психическо здраве
- опит в приема на деца (професионален или в рамките на семейството/кръг от приятели)
- скорошни значителни промени в семейството и при наличието на такива – какво е въздействието им върху семейството

3. Образование и професия

- източник на доходи
- потенциални дългове
- образование на членовете на семейството
- професия на членовете на семейството

---

²⁹ Само конкретно предложение при настаняване с роднини.

- работно време
- дневни грижи (възможности)

4. Хобита и развлекателни дейности

- хобита на членовете на семейството
- идеи за важността на спорта и хобита за детето

5. Условия на живот

- достатъчно присъствие на лицата, които полагат грижи
- описание на дома и квартала
- безопасността на дома и безопасността по отношение на трафика
- налична стая/място за детето
- зона за игра, ако е от значение
- наличие на училище, магазини, клубове и библиотека
- достъп до обществен транспорт

6. Възгледи за възпитанието и безопасността

А. Самостоятелно възпитание

- Как сте били възпитавани?
- Какво са искали да ви научат вашите родители при възпитанието им?
- Как бихте оценили възпитанието си?
- Как се запознахте с партньора ви? Уредено ли беше?
- Как се запознахте децата ви с партньорите си? Уредено ли беше?
- На каква възраст сключихте брак?
- Каква беше собствената ви семейна ситуация, когато сте били дете?
- Какви бяха родителите ви?
- Какво бихте направили по различен начин?
- Какво ви харесва във вашето детство?
- Какви са взаимоотношенията ви с родителите ви?

В. Възгледи за възпитание

- Какво смятате за важно при възпитанието (ценности и стандарти) и как ги постигате? Например, как искате да се обръща детето към вас?
- Как си сътрудничите като приемни родители: кой е отговорен за какви задачи, отнасящи се за домакинството и грижите за детето?
- По кои въпроси има мнението на децата ви тежест и по кои не?
- Какво бихте направили ако детето не ви слуша?

С. Умения за възпитание

- С какво ви е трудно да се справите?
- Какво смятате за неприемливо поведение?
- Какво намирате за трудно в отглеждането на собствените си деца?
- Какво мислите за подкрепа при възпитанието на дете с проблемно поведение?
- Кои правила бихте приложили?
- По какъв начин прилагате правилата?

- Какво бихте направили, ако детето не спазва правилата? (способност да преговаряте?)
- Важно ли е да обясните правилата и как ги обяснявате?
- Как бихте поправили/коригирали детето?
- Как стимулирате детето?
- Как протича един аргумент във вашето семейство?
- Има ли прояви на насилие в семейството ви и ако е така, как процедирате?
- Как знаете какво мисли и чувства детето ви? (чувствителност)
- Да предположим, че детето ви ще започне да пуши или не иска бурка/ да покрива главата си и вашите сънародници ви правят забележка за това. Как ще се справите с този проблем?

D. Сексуалност

- Какво мислите за еротичното/провокативно поведение на детето и как бихте се справили с него?
- Какво е мнението ви за хомосексуалността и какво би означавало ако детето, настанено във вашето семейство, се окаже хомосексуалист?
- По какъв начин обръщате внимание на сексуалността по време на възпитанието?

E. Безопасност и рискови фактори

Злоупотребата с деца е "всяка за дете, заплашваща или насилствена намеса от физическо, психологическо или сексуално естество, което родителите или други лица, на които детето разчита активно или пасивно, причинява или може да причини тежки физически или психологически увреждания на детето"

От науката е известно, че съществуват фактори, които увеличават риска от злоупотреба с деца.

Ето защо Нидос задават следните въпроси:

- Били ли сте жертва на насилие като дете?
- Случвало ли се е деца от вашето семейство да бъдат удряни и как се е стигнало до това?
- Злоупотребата с деца минимизирана ли е или е отхвърлена? Има ли член на семейството с психично разстройство (или няколко)? Има ли поставена диагноза и лечение?
- Има ли член на семейството с мисли за самоубийство или убийство?
- Налична ли е злоупотреба с вещества (лекарства, наркотици и/или алкохол)?
- Има ли член от Вашето семейство, който страда от разстройство на личността, характеризиращо се с гняв, импулсивност или нестабилност?

7. Религия

- Собствено възприятие за религия и ежедневно й тълкуване
- По какъв начин религията влияе върху мотивацията да се полагат грижи за дете?
- Членство в църковна/религиозна общност и какви ритуали включва това?
- Как се справяте с деца с друга религия? Как се вписва това в начина ви на живот?
- Какво е вашето мнение за навиците и ритуалите, които идват заедно с определени религии, като пости, молитвен кът в дома, ходенето в джамия или воденето на специална диета?

8. Мотивация

- Защо решихте да кандидатствате?
- Какви са вашите очаквания за детето/настаняването:
  - Желание за дете

- Компания за единствено дете
- Финансови причини
- Мотиви на социални работници
- Злоупотреба / Пепеляшка / Домашен помощник/ Детеледач
- Религиозни съображения
- Комбинация от мотивация и събития от живота (празно гнездо, загуба на дете, развод, самота)

Настаняване при роднини

- Защо предпочитате това?
- Какво ще стане ако откажете?
- Какво ще стане ако не настаним детето във вашето семейство? (извинение)

9. Познания в и справяне с културните различия

- Културни различия: опит с други култури, нагласи към други култури, доколко трябва да се адаптира детето, доколко сте готови да се адаптирате вие, как преодолявате различията (включително между роднини, племена, т.н.)
- Какво е вашето мнение за „тайните“, които децата пазят и как се справяте с тях?
- Как бихте приели ако приемното дете се държи различно от вашите деца?

10. Въпроси и сигнали, свързани с проблеми с честта

- Във вашето семейство, има ли разлики в нещата, които могат да правят момичетата и момчетата? Ако да, какви са тези разлики?
- От вашата култура ли са тези неща и одобрявате ли ги? (например, обрязване при момчетата и уреден брак при момичетата)

11. Впечатление на самите социални работници

- Пригодност за получаване на насоки
- откритост
- гъвкавост
- ангажираност (отдалеченост)
- способност за освобождаване и привързване
- затворена семейна структура
- твърдост
- сътрудничество с Нидос и потенциално – семейството на детето

12. Точки, на които трябва да се обърне внимание

- специфични медицински данни на семейството по отношение на здравето, проблем ли е инвалидността, какво ще стане ако детето се разболее
- домашни любимци
- конкретни подробности за условията на живот
- отношение към несигурна бъдеща перспектива/завръщане
- пътувания, както в страната, така и извън нея (потенциален прием, ако детето не може да се присъедини към семейството)
- отношение към сексуалността, еротичното поведение
- СПИН/ХИВ/Хепатит (без стандартно тестване, само ако има медицинска индикация, основана на настоящите медицински възгледи/директиви. Нидос има активна политика, особено по отношение на майки-тийнейджърки)

- Обрязване (етническите, религиозните, естетическите или хигиенните причини не са повод за приемане на обрязване на момчета, които са под настойничеството на Нидос)
- Осигуряване/перспектива за получаване на разрешение за пребиваване
- Собствена интеграция/асимиляция/място в холандското общество

Част II: Навременно реагиране

Ако **детето вече пребивава с роднинско семейство** (роднини, полагащи грижи) или е влязло отново в семейството след временно прекъсване, акцентът трябва да бъде върху приемствеността в родителската ситуация, включително продължаването на сигурната връзка между детето и полагащия грижи.

Следователно, скринингът ще се фокусира върху оценката дали тези взаимоотношения и родителската ситуация са достатъчно безопасни. Или поне, дали е достатъчно безопасно, докато детето чака завръщането при биологичните си родители, ако това се предвижда. За да може да се направи тази оценка, директното наблюдение на взаимодействието между детето и семейството е важен източник на информация. Нивото на чувствителност на полагащите грижа и отзивчивостта на детето, по-специално, ще предоставят информация за качеството на привързаността.

Ако **роднинско семейство, което е подложено на скрининг, все още не полага грижи за детето**, приемствеността на родителската ситуация все още не играе роля. Но привързаността, връзката и "защитната обвивка" вече могат да съществуват, а интересите на детето по отношение на настаняването му в собствена мрежа трябва да бъдат част от скрининга. Въпросите, на които трябва да се отговори, са същите като тези, описани по-горе. Въпреки че все още не е възможно да включим взаимодействието и качеството на привързаността между детето и полагащите грижи при скрининга, все пак ще бъде възможно да се включи начинът, по който те говорят един за друг, колко добре се познават и да се изгради впечатление за тяхната привързаност. Ангажиментът на всички участници е от еднакво значение в тази ситуация.

Когато **нероднинско семейство** е подложено на скрининг, все още няма да има изградена привързаност между детето и семейството. Следователно, скринингът може да се извърши, като се използват общи въпроси, които отчитат рисковите фактори за злоупотребата с деца и всички потенциални защитни фактори. Първата оценка на чувствителността на лицата, които се грижат за тях, може да бъде направена въз основа на наблюденията на връзката им със собствените им деца. Оценката за устойчивостта на настаняването също е от значение, тъй като тя може да бъде полезна за процеса на напасване и за оценка на това дали едно дете може, ако е необходимо, да остане в семейството до настъпване на зрялост.

За да се вземе решение за настаняването, е важно:

- претеглят всички аргументи, събрани по-горе (включете разликата между настаняване в роднинско семейство и настаняване в семейство, което е ново за детето) и
- оценят резултатите A-F от списъка по-долу (въз основа на риска от злоупотреба с деца)

А. Оценка на безопасността на детето в семейството

В. Оценка на рисковете от злоупотреба с деца, въз основа на рискови фактори (CARE), списъка със сигнали за ранно сигнализиране на зависимости (Movisie) и защитните фактори (LIRIK):

- Отрицателно отношение към помощта и интервенцията, също и по отношение на собствените проблеми
- Отрицателно отношение към детето, риск от поставяне в позицията на Пепеляшка
- Проблеми във взаимоотношенията между възрастен/възрастните и дете/децата
- Семейни стресови фактори
- Социално-икономически стресови фактори
- Недостатъчна социална подкрепа
- Родителство подчинено на насилието
- Релационно/ продължаващо насилие

- Културни влияния
- Сектантска религия или религиозен натиск
- Разбиране на ролята и позицията на настойника
- Рискове, свързани с честта
- Непоследователни морални стандарти
- Липса на комуникация у дома
- Слухове/клюки за семейството в обществото
- Слухове/клюки от семейството за роднини
- Загуба на един от родителите
- Предишни липсващи членове на семейството
- Внезапно преместване или изчезване
- Интензивен контакт с роднини в чужбина или внезапно пътуване до роднини/семеен съвет
- Предишно докладване за домашно насилие
- Злоупотреба или смущение по адрес на семейството
- Свърхзакрила или укриване на дете
- Отбранително отношение към организации, власти или полиция

C. Оценка на качеството на привързаността при настаняването с роднини:

- Тежест на семейната връзка, обич и трайност на отношенията, които семейството и детето са имали досега
- Как говорят един за друг, се характеризират един друг?
- Би ли имало непропорционален натиск от страна на друго семейство върху настаняването?

D. Оценка на трайността и дългосрочната перспектива на настаняването:

- Родителите имат ли здравословни проблеми?
- Пропорционална ли е възрастта на родителите с тази на детето, за да може да бъде осигурено подходящо родителство?
- Има ли някакви планове за миграция?
- Имат ли родителите желание за свои собствени деца или желание да съберат детето с родители му, което би могло да попречи на намерението да полагат грижи за детето до зряла възраст?

E. Оценка дали има някакви противопоказания:

- Злоупотреба с деца, извършена в миналото
- Тежки диагностицирани психиатрични разстройства
- Разстройство на личността, характеризиращо се с гняв, импулсивност или нестабилност
- Зависимост към алкохол или наркотици

F. Резултати от обследването, поръчители и препоръки (поне двама от изброените трябва да бъдат независими):

- Семеен лекар
- Учител(и) на собствените деца
- Национален консултативен център за грижи за бебета и малки деца
- Работодател(и)
- Организация за консултиране на бежанци
- Имам, свещеник или преподаватели
- Служител на окръжна полиция
- Съсед(и) (ако не приятели)

Заклучение:

Какво е в интерес на детето, като се има предвид безопасност, постоянство при възпитанието и трайност на настаняването? Посочете положителни точки и точки на внимание. Споменете и отрицателни точки с обратна връзка към кандидатите.

В случай на отрицателен скрининг на дете, което вече живее в роднинско семейство, социалният работник, настояникът и поведенческият специалист участват в решението за прекратяване на настаняването.

ПРИЛОЖЕНИЕ 2

ФОРМУЛЯР ЗА НАПАСВАНЕ НА НИДОС

Дата:

Име на социален работник:

Регион:

Детайли за напасване дете-семейство		
НИДОС регистрационен номер на дете	Номер на приемащо семейство ³⁰	☐ роднинско семейство
Фамилия на детето		☐ нероднинско семейство
	Име/Фамилия на приемащото семейство	
Име(на) на детето	Дата и място на раждане на приемащ родител 1	
	Дата и място на раждане на приемащ родител 2	
Име, с което е известно	Брой собствени деца Момче/та Момиче/та	
Пол		
Дата на раждане	Възраст по пол Момче/та Момиче/та	
Националност	Националност/националности	
Племя	Племя	
Религия	Религия/Религии	
Настоящ адрес	Адрес	
Приемна	Град	

³⁰ Попълнете номера на семейството, както е записан в PRS (регистрационна система за деца, за която отговаря Нидос).

Дата на пристигане в Холандия	В Холандия от
Езици	Езици
Владеене на холандски/други езици	Владеене на холандски/други езици добро средно лошо никакво
Мярка за закрила на детето ☐ (временно) Настояничество ☐ (V) Заповед за наблюдение OTS ☐ VoVo	

Статут ☐ Разрешение за пребиваване ☐ Несигурност около процедурата ☐ Отказано предоставяне на убежище ☐ Процес на завръщане ☐ Друго	Статут ☐ Разрешение за пребиваване ☐ Несигурност около процедурата ☐ Отказано предоставяне на убежище ☐ Процес на завръщане ☐ Друго

Име на настойник:

Действащ настойник:

Регион:

Телефонен номер:

Мобилен номер:

Положение на детето	Силни страни	Области на безпокойство
Право на оставане	☐ Разрешение за пребиваване ☐ Друго	☐ Несигурност около процедурата Отказано предоставяне на убежище ☐ Процес на завръщане ☐ Друго ☐

Изясняване на силните страни и/или области на безпокойство
☐ да   ☐ не

Връзка на детето с приемащото семейство	☐ Познават се ☐ Еднаква култура ☐ Еднаква религия ☐ Еднакъв език ☐ Деца на една възраст ☐ Другите деца са по-големи ☐ Друго	☐ Не се познават ☐ Различна култура ☐ Различна религия ☐ Детето и семейството говорят различни езици ☐ Само по-малки или по-големи деца ☐ Друго

Изясняване на силните страни и/или области на безпокойство

☐ да ☐ не

Перспективи за настаняване

- ☐ Първоначален прием
- ☐ Краткосрочно настаняване
- ☐ Дългосрочно настаняване
- ☐ Дата на настаняване

- ☐ Несигурно
- ☐ Много несигурно
- ☐ Настаняване възможно до

Изясняване на силните страни и/или области на безпокойство ☐ да ☐ не

Предишно настаняване

- ☐ Първо настаняване
- ☐ Предишни успешни настанявания

☐ Предишни неуспешни настанявания

Изясняване на силните страни и/или области на безпокойство ☐ да ☐ не

Роля на биологично семейство

- ☐ Семейството подкрепя подкрепя настаняването предложено от семейството
- ☐ Предложено е събиране на събирането
- ☐ Редовен контакт с биологичното семейство

- ☐ настаняването Семейството не Приемащото семейство е биологичното Няма контакт със семейството Има проблеми със

Изясняване на силните страни и/или области на безпокойство ☐ да ☐ не

Братя и сестри

☐ Детето ще бъде настанено с братята и сестрите си

☐ Братята и сестрите на детето са в друго семейство

Изясняване на силните страни и/или области на безпокойство ☐ да ☐ не

Неподходящо сексуално поведение (жертва или извършител)

☐
☐

Изясняване на силните страни и/или области на безпокойство ☐ да ☐ не

Модел за решение за напасване (фактори, използвани за напасване)

Характеристики на детето	Силни страни	Области на безпокойство
Интелигентност	☐ Интелигентност ☐ Посещение на училище ☐ Добри резултати в училище ☐ Друго	☐ Затруднения в ученето ☐ Никакво или малко образование ☐ Неграмотност ☐ Проблеми с училищни задачи ☐ Друго

Изясняване на силните страни и/или области на безпокойство

☐ да ☐ не

Поведение при справяне с проблеми

- ☐ Решаване на проблеми
- ☐ Търси социална подкрепа
- ☐ Изразяване на емоции
- ☐ Успокоителни мисли и самозалъгване

- ☐ Избягване/отричане
- ☐ Палиативни реакции
- ☐ Повтарящи се депресивни реакции
- ☐ Изразяване на емоции
- ☐ Успокоителни мисли и самозалъгване

Изясняване на силните страни и/или области на безпокойство ☐ да ☐ не

Психологическо и емоционално развитие

- ☐ Доверие на други
- ☐ Радост
- ☐ Може да показва емоции
- ☐ Може да контролира емоции
- ☐ Друго

- ☐ Симптоми на травма
- ☐ Симптоми на превъзбуда/тревожност
- ☐ Симптоми на депресия
- ☐ Проблем с привързаност и/или доверие в други
- ☐ Твърде много доверие на други
- ☐ Ниско самочувствие
- ☐ Емоционални изблици
- ☐ Откъснат
- ☐ Друго

Изясняване на силните страни и/или области на безпокойство ☐ да ☐ по

Социално развитие

- ☐ Има приятели
- ☐ Сприятелява се лесно
- ☐ Лесно се разбира с други
- ☐ Подходящо поведение
- ☐ Друго

- ☐ Има нови приятели
- ☐ Сприятелява се трудно
- ☐ Трудно се разбира с други
- ☐ Неподходящо поведение
- ☐ Друго

Изясняване на силните страни и/или области на безпокойство ☐ да ☐ не

Физическо развитие	☐ Нормално физическо развитие	☐ Нарушено физическо развитие
	☐ Физическо здраве	☐ Изглежда по-голям/по-малък отколкото е
	☐ Нормално тегло	☐ Наднормено/под нормата тегло
	☐ Необрязан	☐ Обрязан
	☐ Друго	☐ Физическо увреждане
		☐ Друго

Изясняване на силните страни и/или области на безпокойство ☐ да ☐ не

Автономност	☐ Добра лична грижа и хигиена	☐ Лоша лична грижа и хигиена
	☐ Може да се грижи за себе си	☐ Необходими са допълнителни насоки за спазване на договорености
	☐ Спазва договорености	☐ Не може да спазва договорености
	☐ Справя се с решаване на проблеми	☐ Друго
	☐ Друго	

Изясняване на силните страни и/или области на безпокойство ☐ да ☐ не

Поведение	☐ Подходящо поведение	☐ Непокорно поведение
	☐ Спазва правила и договорености	☐ Безразличие към наказание или награда
	☐ Поведение, подходящо за възрастта	☐ Лъже
		☐ Агресивно поведение
		☐ Сексуално неподходящо поведение
		☐ Сексуално поведение неподходящо за възрастта
		☐ Неподходящо за възрастта поведение
		☐ Престъпно поведение
		☐ Социално приемливо поведение
		☐
		☐

Изясняване на силните страни и/или области на безпокойство ☐ да ☐ не

Мотивация за настаняване	☐ Детето е позитивно настроено за настаняването	☐ Детето не иска да бъде настанено в семейство
	☐ Детето не е сигурно за настаняването	☐ Детето не иска да бъде настанено в това семейство
	☐ Детето е част от това семейство в родната страна	☐ Детето не изказва мнение относно настаняването

Изясняване на силните страни и/или области на безпокойство ☐ да ☐ не

Допълнителна информация за

☐ детето Таланти

☐

☐ Спорт

☐ Хобита

☐ Друго

Изясняване на силните страни и/или области на безпокойство ☐ да ☐ не

Положение на приемащото семейство	Силни страни	Области на безпокойство
Педагогически умения	☐	☐
Умения за полагане на грижи	☐	☐
Предоставяне на безопасност и закрила	☐	☐
Чувствителност	☐	☐
Културни ценности	☐	☐
Подкрепя бъдещи перспективи	☐	☐
Интеграция в Холандия	☐	☐
Брой места според възрастта	☐	☐

Възможност на семейството за справяне с житейски събития/стабилност	☐	☐
Мотивация за настаняването	☐	☐
Устойчивост на настаняването, което семейството може да предложи	☐	☐
Безопасност за детето	☐	☐

Изясняване на силните страни и/или области на безпокойство ☐ да ☐ не

Възможни рискове за безопасността

Какви са съображенията за настаняване/не настаняване или потвърждаване/непотвърждаване на настаняването в семейната мрежа?

Напасване:

☐ да

☐ не

Какви са точките, на които трябва да се обърне внимание за насоките? (добавете точките към плана за грижи на детето)

Процес на напасване

Договорености за срещи и опознаване?

Какво е мнението на семейството?

Какво е мнението на детето?

Упълномощаване

Дата

Име на настойник

Подпис

Дата

Име на социален работник, отговорен за семейството

Подпис

Дата

Име на ръководител

Подпис

ANNEX 3

ДАТСКИ МОДЕЛ ЗА ПРИДРУЖИТЕЛ – СКРИНИНГ ИНТЕРВЮ

Скрининг интервюто е интервю, проведено с придружаващото лице през първите две-три седмици след пристигането в Дания. Скрининг интервюто се провежда от двама социални работници/социални координатори от екипа на придружаващите лица, преводач и всяка възможна придружаваща мрежа на придружаващото лице.

Целта на скрининг интервюто е да се осигури квалифицирано изясняване на това дали придружаващото лице изглежда е с дългосрочно намерение. Ако лицето се приеме за такова, ще бъде настанено в центъра, който понастоящем е определен за настаняване на придружаващи лица. Ако лицето няма дългосрочни намерения, придружаващото лице ще бъде предложено за настаняване в центъра за убежище Kongelunden.

По този начин, скрининг интервюто е в основата на курса за придружаващото лице в системата за предоставяне на убежище и в крайна сметка ще бъде включен в оценката на придружаващото лице.

	Идентификационен номер на лицето	Име	Възраст (дата на раждане)
Придружаващо лице			
Всяко възможно собствено семейство на придружаващото лице			
Придружено дете			
Придружено дете			

Връзка на придружаващото лице (каква е връзката между детето и възрастния)	
Дата и място на скрининг интервюто на придружаващото лице	
Социални координатори от екипа на придружаващото лице	
Език за превод	
Родна страна	
Пристигане в Дания	

Предистория и възпитание:

Опишете семействата си (детето и придружаващото лице са помолени да опишат семействата си):

Предистория / възпитание / семейство

Кои са членовете на семейството?

Къде са те?

Мрежа в Дания?

Каква е била връзката между придружителя и детето, докато са живели в родната страна? Колко познания/контакт са имали един за друг, докато са живели в родната страна?

Образование, заетост и възпитание (както за придружаващото лице, така и за неговия/нейния съпруг/съпруга, ако има такъв/такава, възпитанието на придруженото дете и неговите родители)?

Хобита (на придружителя и придруженото дете)?

Причината, поради която детето е с придружаващото лице:

Има ли контакт с родителите?

Какво е отношението на родителите към факта, че детето е с придружител?

Кой реши, че детето трябва да бъде с придружаващото лице?

Каква е причината детето да е с придружител?

Бягството:

Опишете бягството.

През какво минахте/Какво преживяхте по пътя?

Какво е да бъдете заедно в центъра за предоставяне на убежище далеч от дома?

Какви са предизвикателствата?

Какво правите заедно?

Роля и задача на придружаващото лице и връзката му с детето:

Ролята на придружаващото лице / задачата на придружаващото лице е да има добри отношения с детето, включително способността на придружаващия човек да предостави на детето стабилна и сигурна среда, да подпомага развитието на детето и да си сътрудничи с родителите на детето и с властите (в системата за предоставяне на убежище и впоследствие в общината). Придружаващото лице трябва да има добро здраве и енергия, за да изпълни задачата.

Важно е придружаващото лице да прецени дали може да приеме дете, което да живее с него повече време (години) – включително и в случай, че семейството на придружителя трябва да дойде в Дания в по-нататъшен момент.

Също така е важно да уведомите придружаващото лице, че може да каже не, ако задачата е твърде трудна, и вместо това да избере да помогне и да подкрепи детето по различен начин (обяснете за центъра за деца и т.н.).

Понятия за това какво би означавало да бъдеш придружител на дете:

Какви идеи има придружаващото лице за това, че е придружител на дете?

Какви притеснения има придружаващото лице по отношение на това, че е придружител на дете?

За колко време предполага придружаващото лице, че детето ще живее с него? Какви са мислите в случай на получаване на разрешение за пребиваване и преместване в общината, както и евентуално пристигане на семейството / децата на придружителя в Дания?

Връзката на придружаващото лице с детето и качество на връзката:

Как ви се струва връзката на съпътстващото лице с детето?

Как би я описало придружаващото лице?

Какво означава детето за придружаващия го човек?

Какво мисли придружаващото лице за това какво означава той за детето?

За какво използва детето придружаващия го човек?

Какво мисли придружаващото лице за ежедневните нужди на детето нужни за неговото развитие?

Как се държи детето, когато е разстроено / има проблеми и как го подкрепя и му помага придружаващото лице в такива ситуации?

Как се справя придружаващото лице с детето, когато то е ядосано, отдръпнато или има прояви трудно поведение и т.н. - и най-вече със скръбта и копнежа на детето за своето семейство?

Как се справя придружаващото лице с определянето на лимити за детето?

Връзка на детето с придружаващото лице:

Помолете детето да напише списък на възрастните, които са важни за него (възможно е и рисуването). Придружаващото лице трябва да бъде споменато - ако не, попитайте защо придружаващото лице не е включено в списъка?

Попитайте детето дали понякога изпитва тъга или уплаха, и насърчете детето да опише такава ситуация.

Попитайте детето при кого от хората в списъка ще отиде в случай, че е уплашено / разстроено?

Какво обича да прави детето с придружаващото лице?

Какво би искало да прави детето с придружаващото лице?

Цялостна оценка и заключение на скрининг интервюто:

ПРИЛОЖЕНИЕ 4

СТАНДАРТ ЗА СУПЕРВИЗИЯ НА ЧАСТНО НАСТАНЯВАНЕ НА НЕПРИДРУЖЕН НЕПЪЛНОЛЕТЕН, ТЪРСЕЩ УБЕЖИЩЕ

Въведение

Визията на Датския Червен кръст е, че непридружените малолетни, които търсят убежище трябва да получават възможност за пребиваване в подходяща социално-културна и позната среда по време на първата стъпка в процеса на кандидатстване.

За да изпълни тази визия, отдел "Предоставяне на Убежище" е избрал стратегия, в която:

- Непридружените непълнолетни, които търсят убежище ще бъдат настанени, доколкото е възможно, с роднини, пребиваващи тук, като в същото време се прави оценка, че това служи в най-добрия интерес на детето.
- На настанените непълнолетни ще им бъдат предложени същите услуги като на децата и юношите, пребиваващи в центровете.
- Социалната мрежа на настанените непълнолетни ще бъде укрепена.
- Приемните семейства ще бъдат подкрепени с редовни съвети и напътствия, обучение и супервизия.

Цел

Във връзка със стратегията се създава стандартът за супервизия на частното настаняване на непридружени непълнолетни, които търсят убежище, със следните цели:

Специфични за областта цели:

- Отделът за предоставяне на убежище трябва да гарантира, че установяването на индивидуално настаняване на непридружаван непълнолетен, търсещ убежище, е в съответствие с насоките (виж Приложение *"Насоки за частно настаняване на непридружени малолетни търсещи убежище"*, раздел 1).
- Отделът за предоставяне на убежище трябва да може да докаже, след преглед на семейната грижа въз основа на предварителните интервюта с детето и домашното посещение в семейството, че настаняването ще бъде от полза за непридружавания непълнолетен. Трябва да се гарантира, че има напасване между дете и семейство.
- Също така, трябва да се гарантира, че общинските власти са издали разрешение за семейството, че се търси частно настаняване за детето, съгласно наредбите и инструкциите в Закона за социалните услуги, така че за местните власти сигурността на детето да бъде гарантирана.
- На частно настанените непридружени непълнолетни лица на възраст между 7 и 17 години трябва да бъде предложено образование равностойно на това, което се предлага на търсещите убежище в училищна възраст, настанени в центровете и/или други местни услуги, където са приети. (виж *Насоки 2.1*).
- На частно настанените непридружени търсещи убежище на възраст между 17 и 18 години трябва да бъде предложено образование, равностойно на това, което се предлага на търсещите убежище между 17 и 25 години, настанени в центрове, местни обществени услуги или друг тип държавни центрове.
- На по-малките деца следва да се предостави финансова подкрепа за записване в социално-педагогически уредби и училищни клубове и следва да се насърчава участието в дейности през свободното време в организирана форма.
- На децата със специални нужди трябва да бъдат предложени лечение и специална подкрепа, подобни на тези, предлагани на непълнолетните деца, търсещи убежище, настанени в центровете, например от специалист, психолог, психиатър или от подкрепящ човек чрез допълнително финансиране.
- Отдела за предоставяне на убежище трябва да посети и да проведе гъвкав мониторинг на всеки непридружаван непълнолетен търсещ убежище, настанен в частен дом, поне четири пъти годишно с интервали от около три месеца до навършване на 18-годишна възраст.
- Супервизията включва проверка на състоянието на детето по отношение на развитието и поведението, училищното образование, предлагането на здравни грижи, реалното местоживее, спазването на предписаното лечение, развлекателните дейности, приятелствата и други важни фактори.
- Ще бъдат организирани два годишни семинара за непридружените непълнолетни и техните приемни семейства с възможности за групово консултиране, обмяна на опит и обучение по съответни теми. Семинарът има актуално и подходящо професионално съдържание, адаптирано към целевата аудитория. Семинарът предлага рамки и дейности за укрепване на тяхната мрежа. Формата на семинарите варира в зависимост от академичните, социалните и развлекателните предложения. Семинарът се фокусира върху младите хора, настанени в частен дом, на възраст между 14 и повече години, и техните семейства.

- Отделът за предоставяне на убежище ще информира приемните родители на частно настанените непълнолетни относно представителната схема, ще квалифицира заинтересованите и ще свърже тези, които са подходящи за схемата.
- Ще се стреми усилията на семействата да бъдат квалифицирани, както чрез индивидуално обучение и супервизия, така и чрез предложения за участие в различни срещи с цел обмяна на опит.
- Трябва да се обърне специално внимание на приемните семейства, одобрени да имат дете на възраст под 14 години.
- Ако на непридружените непълнолетни им е предоставено убежище, социалният консултант трябва да гарантира, че прехвърлянето към общината е в съответствие с насоките (виж *Насоки*, раздел 3).
- Преди навършване на 18-годишна възраст на непридружавания непълнолетен, се оценява дали този млад човек трябва да получи предложение, подобно на продължаваща грижа, в случай че неговата молба за предоставяне на убежище бъде отхвърлена (виж Закон за социалните услуги § 76).
- Ако детето или подрастващият получи краен срок за напускане на Дания, трябва да се гарантира, че има гарантирано предложение в подкрепа за диалог с имиграционните власти за подготвеното завръщане (това важи и за юношите, навършили 18 години след пристигане).

Организация и структурна рамка:

- Супервизията се осъществява от социален консултант на отдел „Предоставяне на убежище“, който има офис в сграда 2 в Sjælsmark и се отчита пред главния началник на секретариата.

Участие на доброволци:

Търсим доброволци от местната общност, които да подкрепят детето или подрастващия, например с домашна работа и участие в извънкласни дейности.

Изисквания на работата:

- Всички частно настанени непълнолетни трябва да получат предложение за обучение/образование.
- Трябва да бъде проведено предварително интервю с детето и домашно посещение в семейството, за да се докаже, че е в най-добрия интерес на детето да бъде настанено в частен дом.

Датски Червен кръст, отдел „Предоставяне на убежище“

Приложение към стандарта за супервизия на частно настаняване на непридружен непълнолетен, търсещ убежище

Препратки

Закон за социални услуги, Изпълнителна заповед по Закон за социални услуги, № 941 от 1 октомври, 2009 г.

